

Dokumentin sisältö

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2021

- 1 Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja työryhmät
- 2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
- 3 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi
- 4 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2025

- 5 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset
- 6 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat
- 7 Hyvinvointisuunnitelma

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

- 8 Suunnitelman laatijat
- 9 Suunnitelman hyväksyminen

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2021

Kuntalaisten hyvinvointi on tärkeä elinvoimaisen kunnan mittari. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi kunnan perustehtävistä, josta huolehtiminen kuuluu kaikille toimijoille. Hyvinvointiraporteilla seurataan eri sektoreilla ja palvelualueilla tehtävän työn hyvinvointivaikutuksia, tarkastellaan alueella ilmenevien hyvinvointitarpeiden muutoksia ja arvioidaan palvelujärjestelmän kykyä vastata tarpeisiin.

Kunnan hyvinvointikertomus syventää alueellisen hyvinvointiraportin näkemystä asukkaiden hyvinvoinnin kehityksestä. Kunnan hyvinvointikertomuksella on suora yhteys kunnan toiminnan ja talouden suunnitteluun, strategiatyöhön ja poliittiseen päätöksentekoon. Hyvinvointikertomus on arvioiva katsaus päättyvän valtuustokauden aikana toteutuneeseen hyvinvoinnin edistämistoimintaan sekä muutoksiin kuntalaisten hyvinvoinnissa. Hyvinvointikertomus sisältää myös suunnitelman hyvinvointityön painopisteistä, tavoitteista ja toimenpiteistä seuraavan valtuustokauden aikana.

Hyvinvointityö kunnassa muodostuu eri toimijoiden omilla toimialoillaan tekemästä työstä, silloin kun työn yhteinen päämäärä on kunnan elinvoimaisuuden ja kuntalaisten terveyden ja turvallisuuden lisääntyminen. Hyvinvointityö ei ole sarja irrallisia toimenpiteitä, vaan tahtotila, jonka avulla yksittäiset tehtävät nivoutuvat osaksi suurempaa kokonaisuutta.

Toimialakeskeisen toimintakulttuurin muuttuminen yhteisen tehtävän toteuttajaksi vie aikansa. Mäntyharjussa uutta toimintakulttuuria on rakennettu vähän kerrassaan kokeilemalla ja osallistamalla eri toimijoita, toimialoja ja kuntalaisia yhteistyöhön. Erilaisten osallistavien hankkeiden, kumppanuuksien ja työryhmien myötä on syntymässä toimintatapa,

jossa kunta, yhdistykset, yritykset ja kuntalaiset pohtivat yhdessä ratkaisuja asuin ympäristön ja palvelujen kehittämiseksi.

Kuntalain (2015/410) mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Terveystieteiden tutkimuslaitoksen (2010/1326, 12) perusteella kunnan tulee seurata asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin.

Terveystieteiden tutkimuslaitoksen mukaan kunnan on myös seurattava kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin ja raportoitava niistä vuosittain. Lisäksi kunnanvaltuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi hyvinvointikertomus.

1 Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja työryhmät

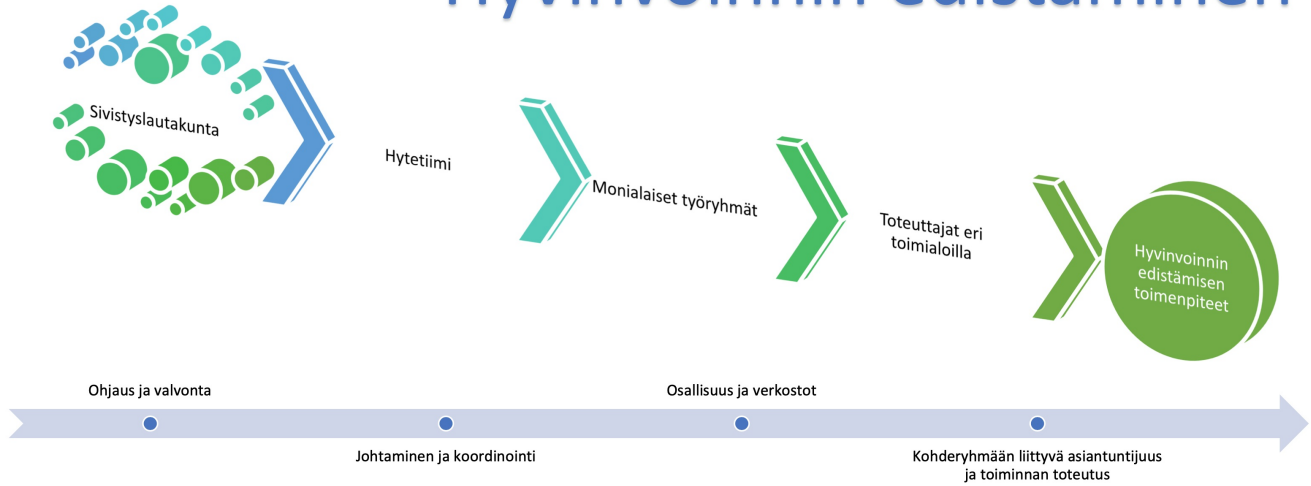
Hyvinvoinnin edistäminen Mäntyharjun kunnassa ja päätöksenteossa

Mäntyharjussa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koordinoi sivistyslautakunnan alainen Hyte-tiimi, joka toimii yhteistyössä monialaisen Hyvinvoinnin edistämisen verkoston kanssa. Hyte-tiimiin kuuluvat sivistysjohtaja, kulttuurituottaja, nuorisotyöntekijä, varhaiskasvatuksen ohjaaja ja hyvinvointikoordinaattori.

Hyvinvointityöryhmä on kunnan eri toimialojen työntekijöiden, seurakuntien, yhdistysten, vaikuttamistoimielinten sekä kuntalaisten edustajien muodostama yhteistyötoimielin, jonka tehtävä on seurata ja ohjata kuntalaisten hyvinvoinnin kehitystä ja hyvinvointityön tavoitteiden toteutumista.

Nykyiset hyvinvointityön rakenteet, johtaminen, työnjako ja erilaiset työryhmät ovat muotoutuneet valtuustokauden (2017-2021) aikana ja antavat nyt hyvän pohjan suunnitelmallisen hyvinvoinnin edistämistyön tekemiselle.

Hyvinvoinnin edistäminen

2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Mäntyharjulaisten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tarkastelu erilaisten mittarien valossa on tässä hyvinvointikertomuksessa jaoteltu aiempien vuosien tapaan kuuteen pääosioon. Indikaattoritietoa tarkastellaan ikäryhmittäin sekä talouden ja elinvoiman näkökulmasta.

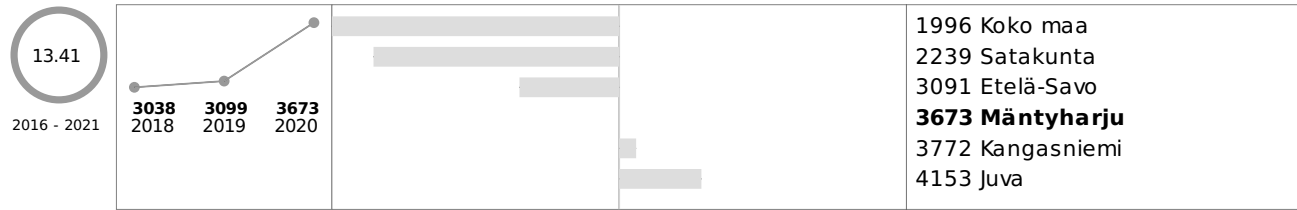
Vertailuun on otettu Etelä-Savon kunnista Juva ja Kangasniemi, jotka edustavat Mäntyharjun kanssa asukasluvultaan samankokoisia kuntia. Lisäksi vertailussa näkyvät maakunnan ja koko maan keskiarvot. Lisäperspektiivin vuoksi vertailuun on otettu myös Satakunnan maakunnan keskiarvo.

Suurin osa indikaattori tiedosta on arvotettu siten, että myönteinen kehitys kuvataan vihreällä värillä ja kielteinen kehitys punaisella. Hamaalla esitetyt tiedot on jätetty arvottomaksi, eli niiden ei oleteta välttämättä kuvaavan kumpaakaan kehityssuuntaa. Myös osa täydentävistä indikaattoreista on jätetty arvottomaksi.

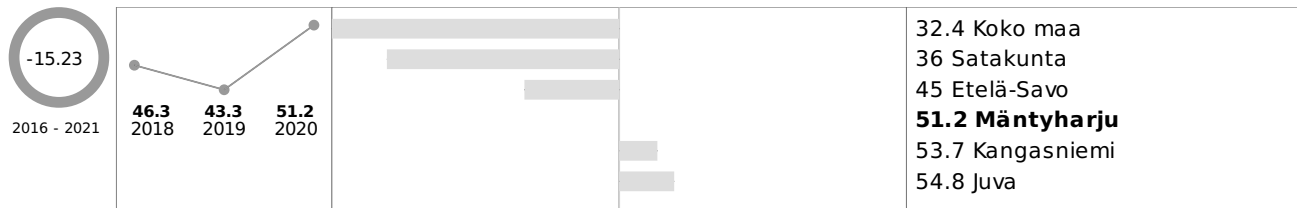
TALOUS JA ELINVOIMA

Tulot

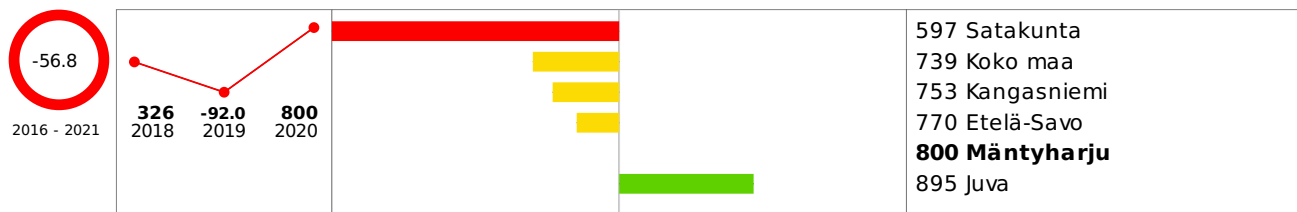
Valtionosuudet yhteensä euroa / asukas

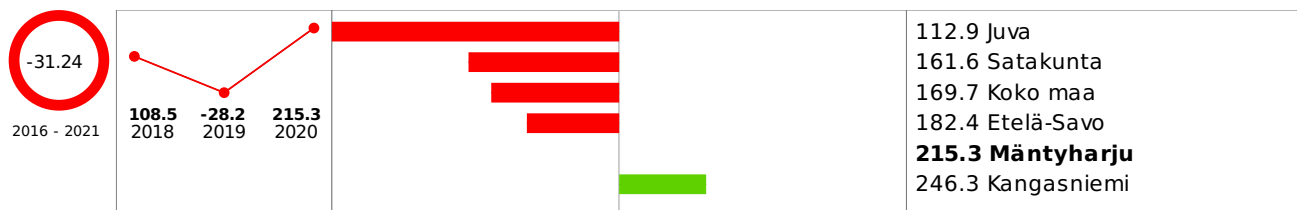
Valtionosuudet, % nettokustannuksista

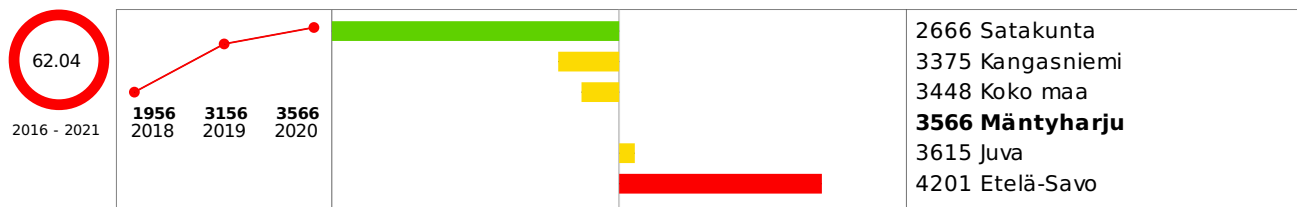
Vuosikate, euroa / asukas

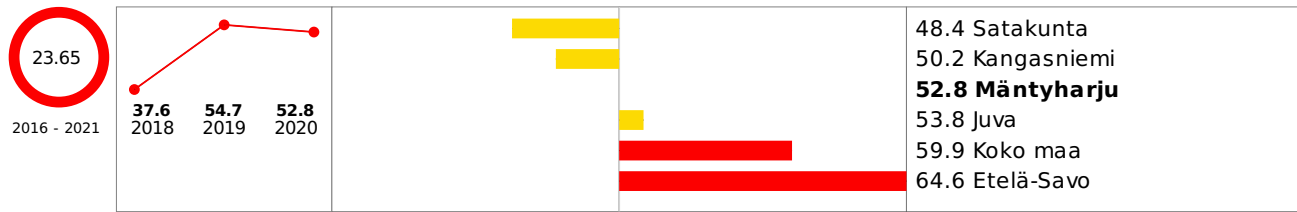
Vuosikate, % poistoista

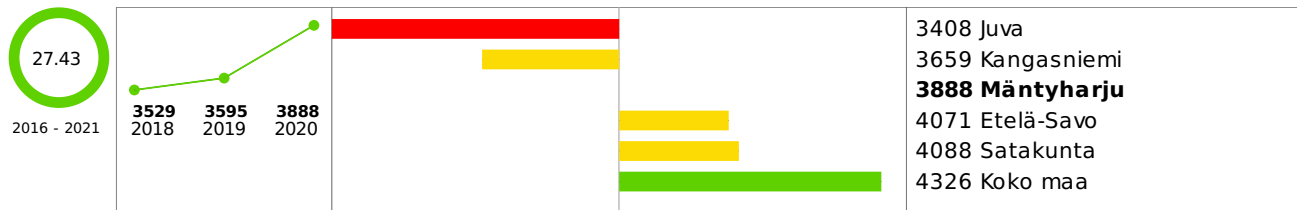
Lainakanta, euroa / asukas

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

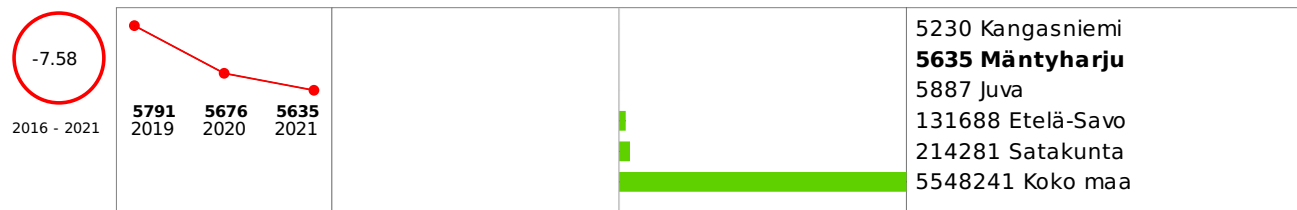

Verotulot, euroa / asukas

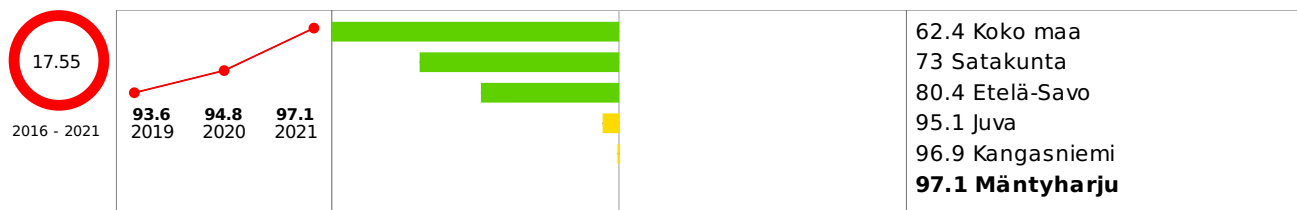

Väestö

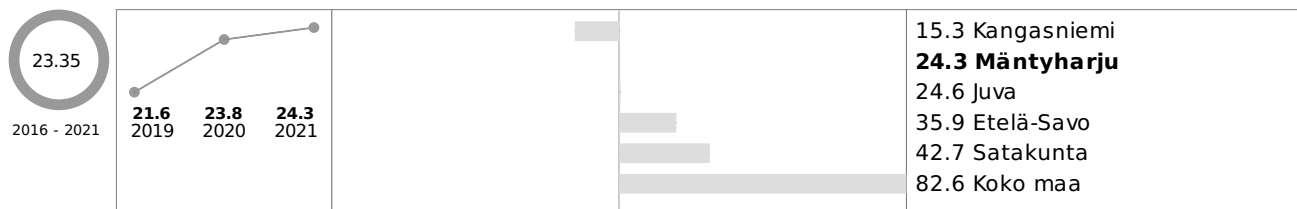
Väestö 31.12.

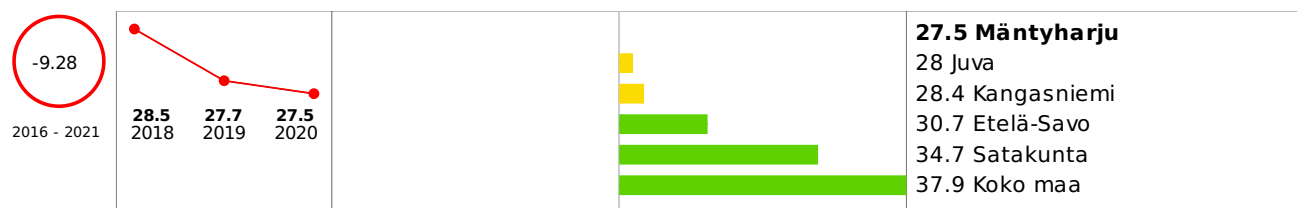
Huoltosuhte, demografinen

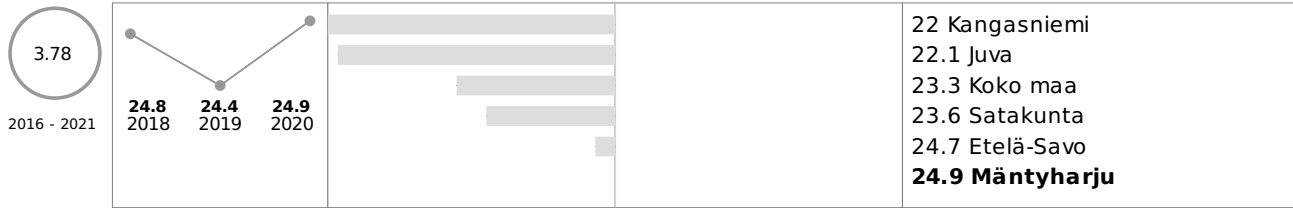
Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta

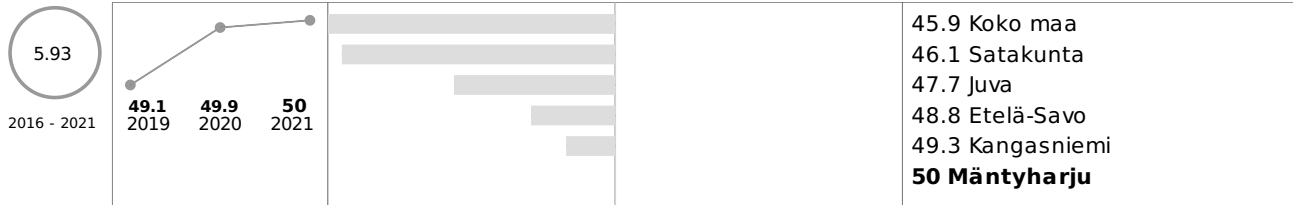
Lapsiperheet, % perheistä

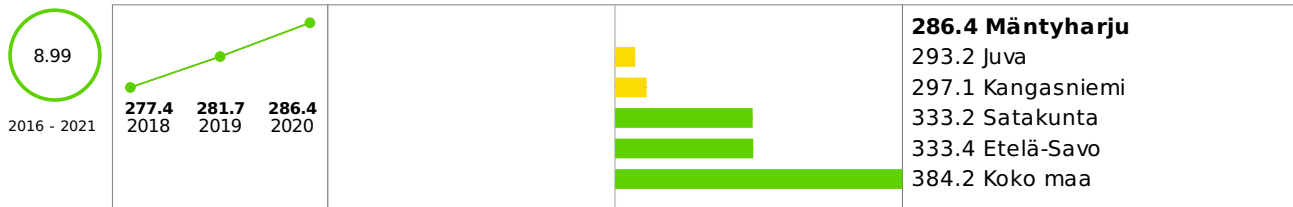
Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

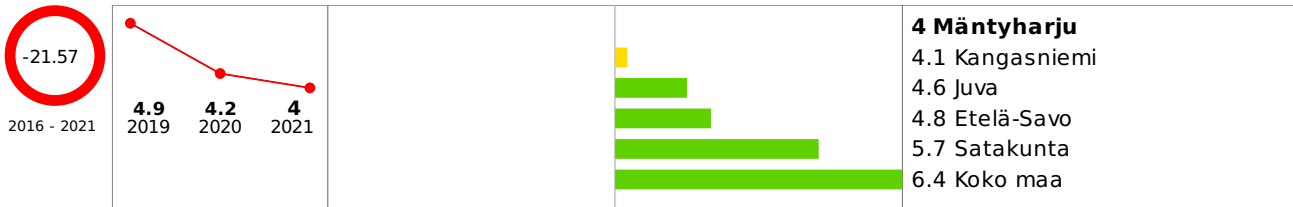
Yhden hengen asutokunnat, % asutokunnista

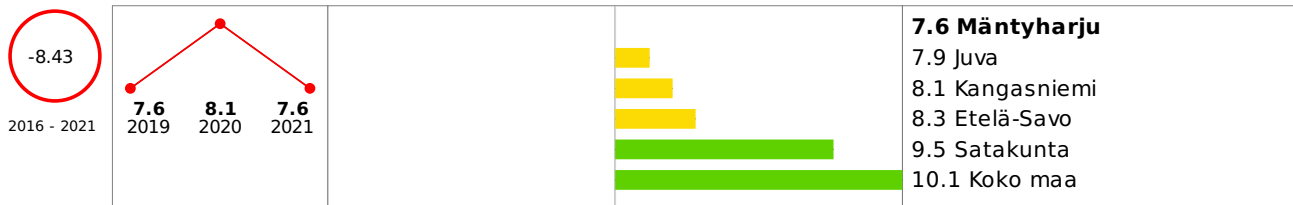
Koulutustasomittain

0 - 6-vuotiaat, % väestöstä

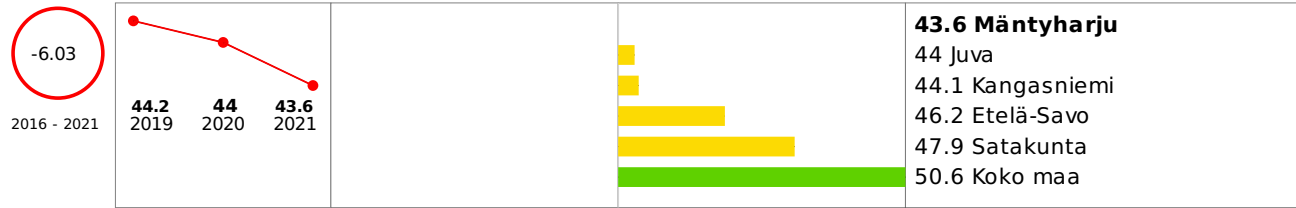
7 - 15-vuotiaat, % väestöstä

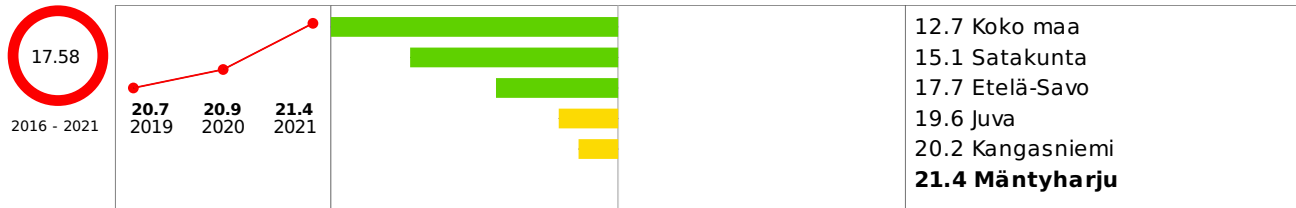
16 - 24-vuotiaat, % väestöstä

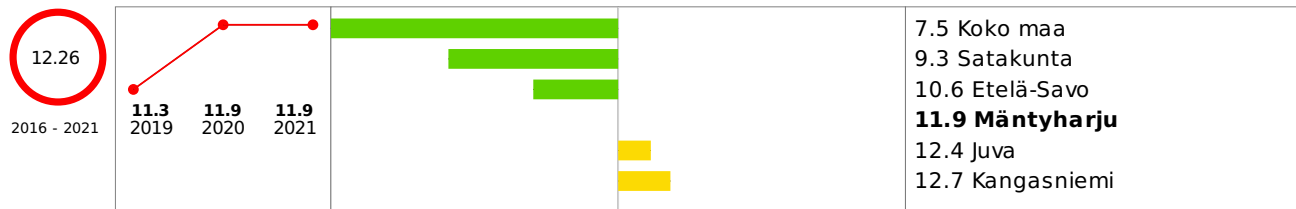
25 - 64-vuotiaat, % väestöstä

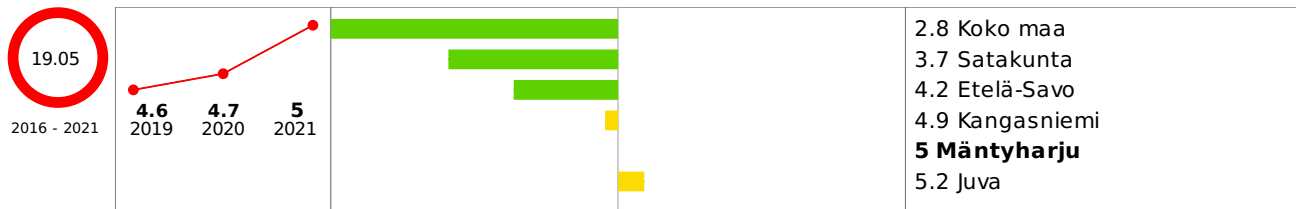
65 - 74-vuotiaat, % väestöstä

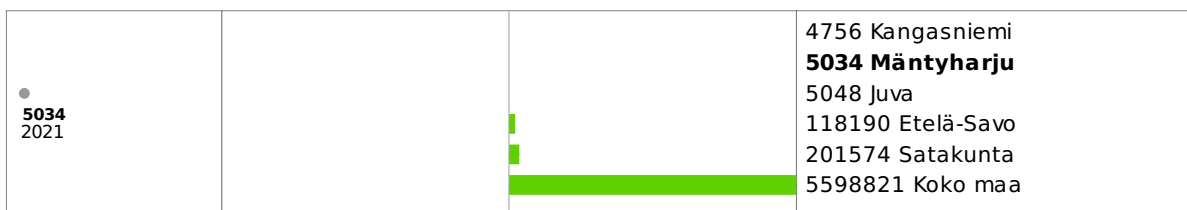
75 - 84-vuotiaat, % väestöstä

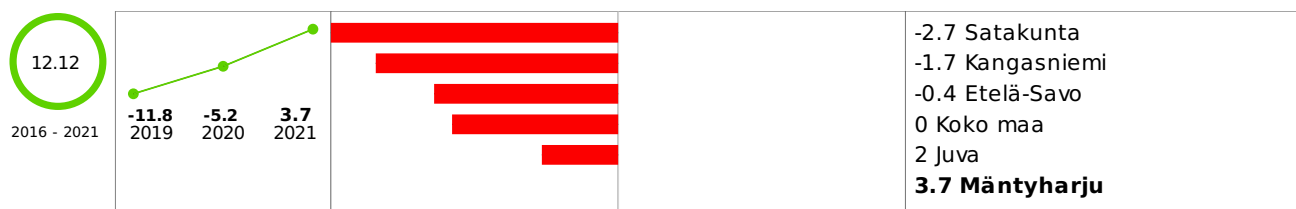
85 vuotta täyttäneet, % väestöstä

Väestöennuste 2030

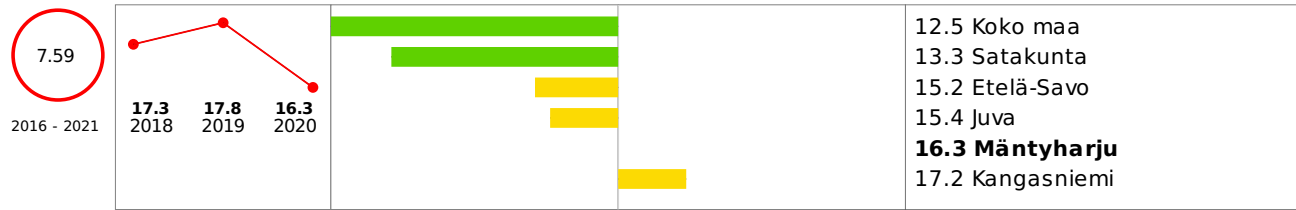
Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

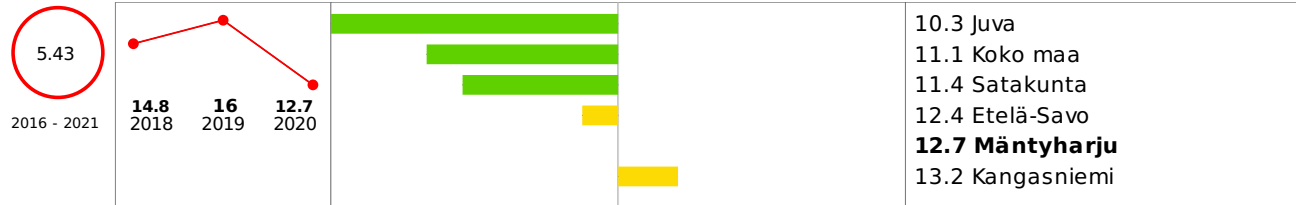

Elinvoima

Kunnan yleinen pienituloisuusaste

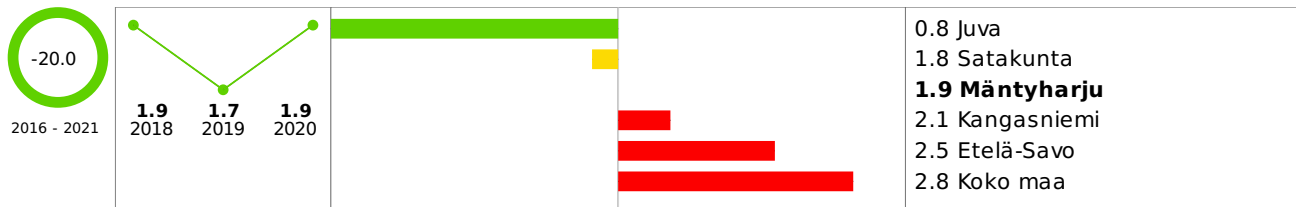
Lasten pienituloisuusaste

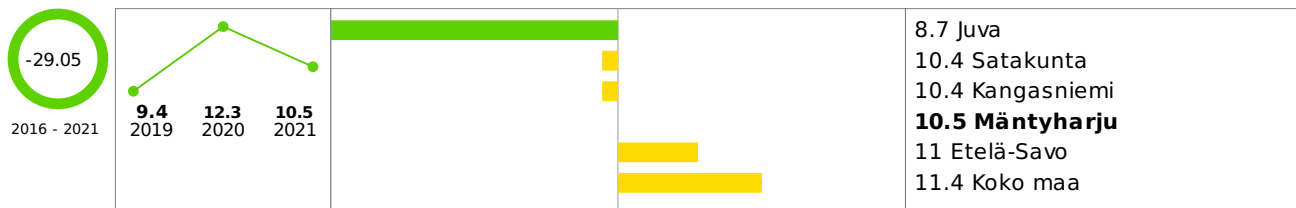
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

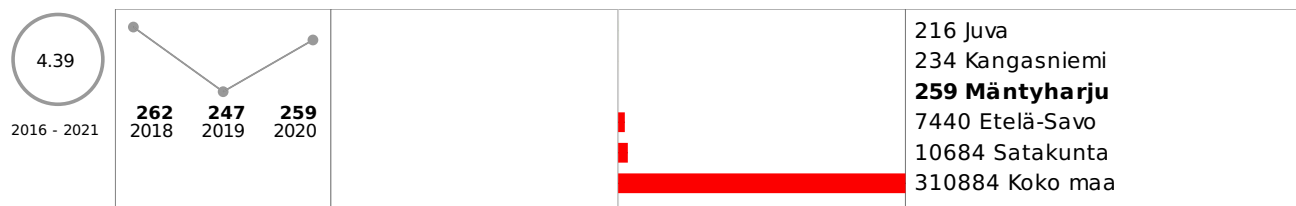
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

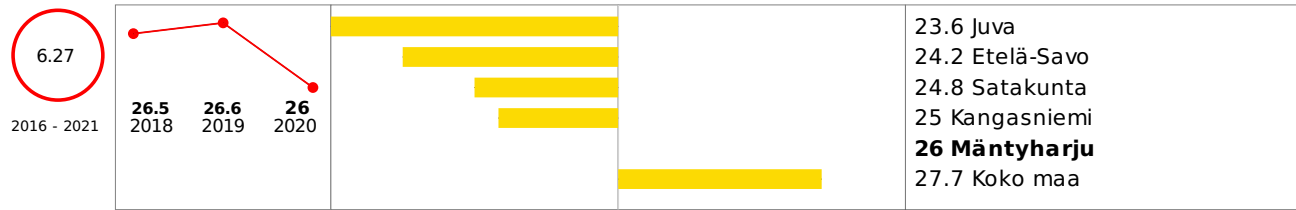
Työttömät, % työvoimasta

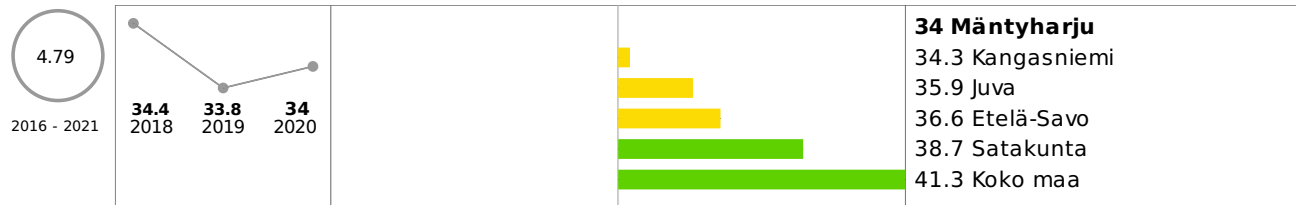
Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet vuoden aikana yhteensä

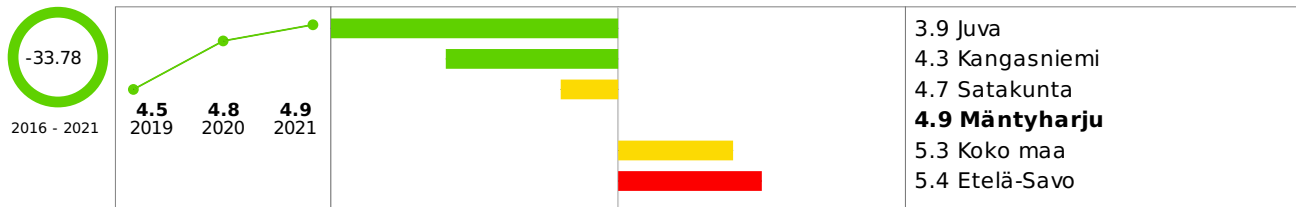
Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

Työlliset, % väestöstä

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

TALOUS JA ELINVOIMA - Yhteenveto

Väestön ikääntyminen ja kaupungistumisesta johtuva muuttotappio aiheuttavat haasteita Mäntyharjun taloudelliselle hyvinvoinnille. Nämä valtakunnalliset ilmiöt vaikuttavat laajalti kuntien ja alueiden talouden kehitykseen ja sitä kautta myös palveluiden järjestämistapoihin ja mitoitukseen. Väestöennusteen mukaan Mäntyharjussa olisi vuosikymmenen lopussa hieman yli 5000 asukasta, joista 46 % on 65 vuotta täyttäneitä.

Vuoden 2020 päättyessä yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli 37,5 %. Väestöennusteen sekä väestön ikärakenteen ja huoltosuhteen muutosten seuraaminen ovat jatkossakin tärkeä osa palvelutarpeen ennakointia ja kunnallisten palveluiden suunnittelua.

Keskeisten kuntatalouden tunnuslukujen muutokset

	2017	2020	Kehityssuunta
Asukasluku 31.12.	6054	5676	
Tuloveroprosentti	19,75	20,25	
Toimintatuotot %:a toimintakuluista	12,4	12,2	
Toimintakate €/asukas	-6035	-6807	
Verotulot €/asukas	3472	3888	
Valtionosuudet €/asukas	3077	3673	
Verorahoitus yhteensä, €/asukas	6548	7560	
Toiminnan ja investointien rahavirta, €/asukas (viiden vuoden kertymä)	425 245	-270 -784	
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	40,9	52,8	
Huoltosuhte, demografinen	87,4	94,8	

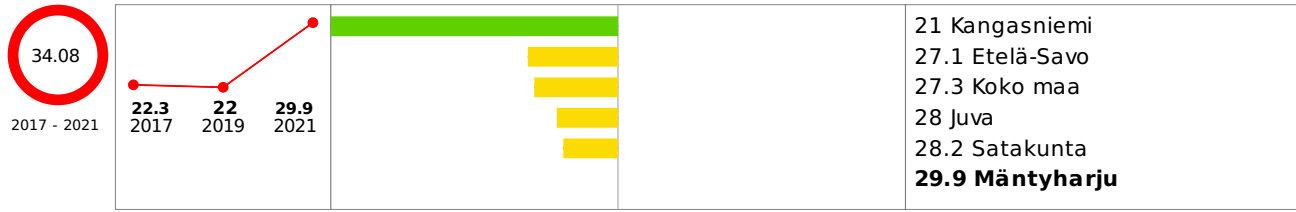
Vaikka työttömien osuus työvoimasta onkin vuoden 2020 aikana jonkin verran noussut, on pidemmällä aikavälillä havaittavissa selkeä, erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden lasku vuoden 2016 kunnan työpajatoiminnan käynnistämisen jälkeen. Myös toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus saman ikäisestä väestöstä on laskenut viidessä vuodessa nuorten kohdalla 44 % ja 25-64-vuotiaiden kohdalla hieman alle 14 prosenttia.

Mäntyharjulaisten yritysten henkilöstön määrä on kasvanut tarkastelujaksolla. Yritysten henkilöstömäärä vuoden 2019 lopussa oli 1286 kun vuonna 2016 henkilöstöä oli 1154. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto per työntekijä on noussut samalla aikavälillä 193 000 eurosta 200 000 euroon.

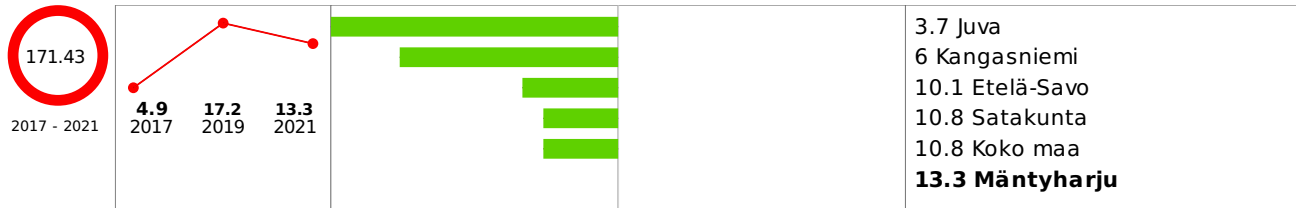
LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

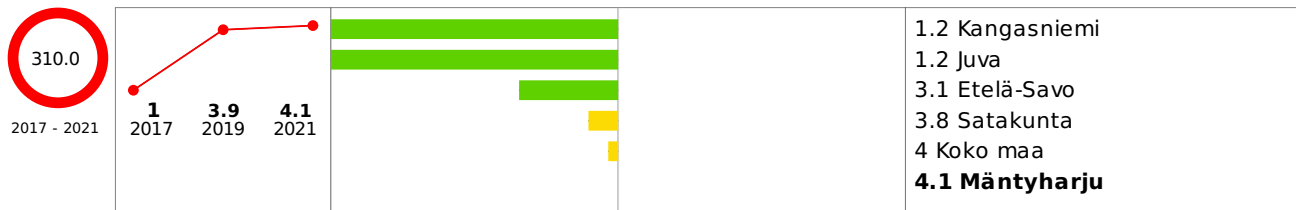
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Kokee terveydentilansa keskinäiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

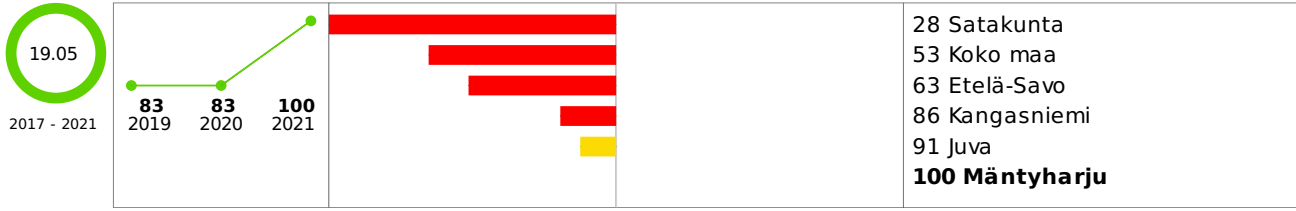

Opiskelu, työ ja toimeentulo

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

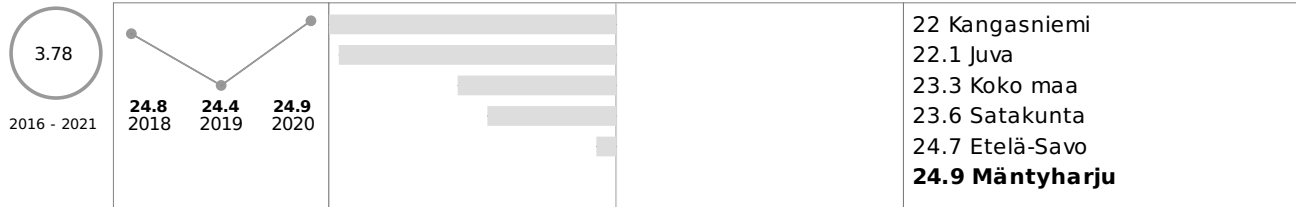
Koulupsykologin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla

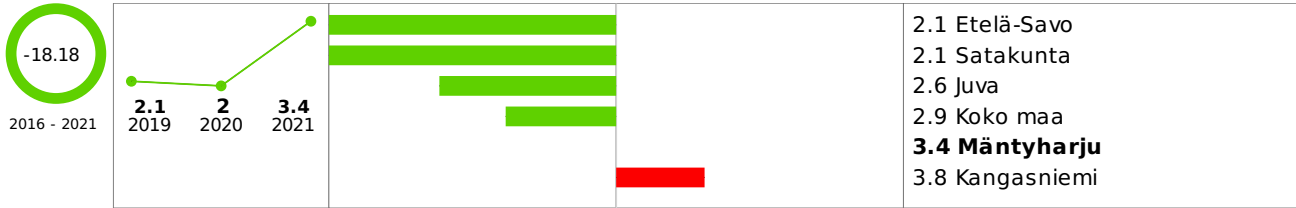
Koulukuraattorin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla

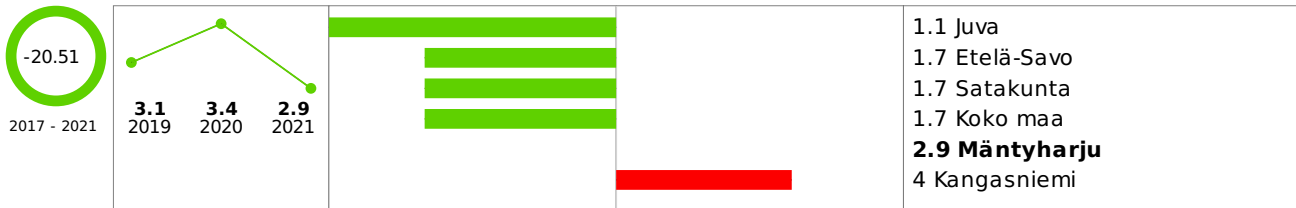
Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

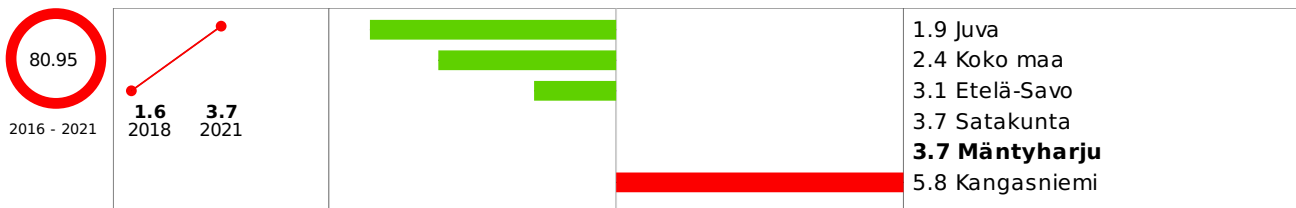
Perheitä sosiaalihoitolain mukaisessa perhetyössä, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut

Perheitä lastensuojelun tehostetussa perhetyössä, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut

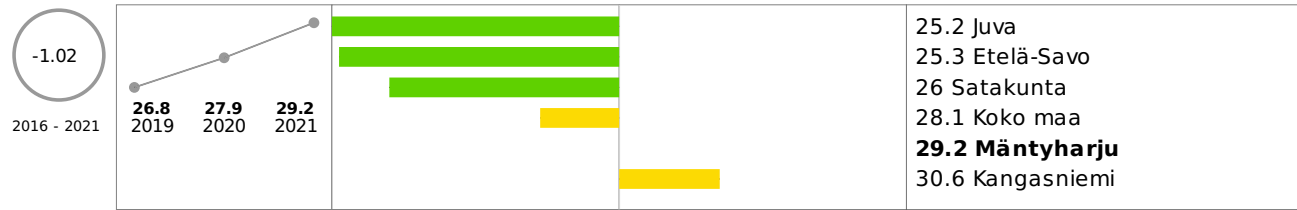

Perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut

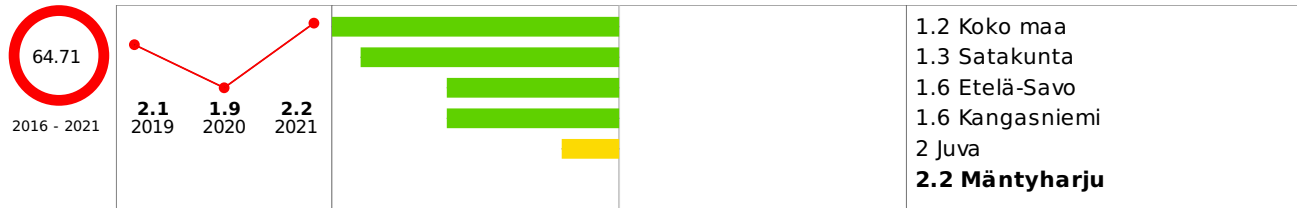

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

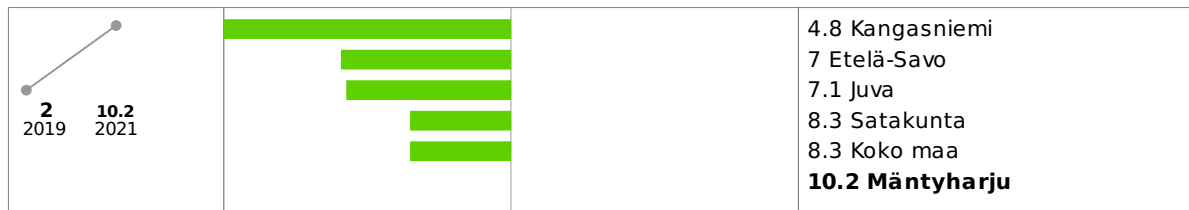
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

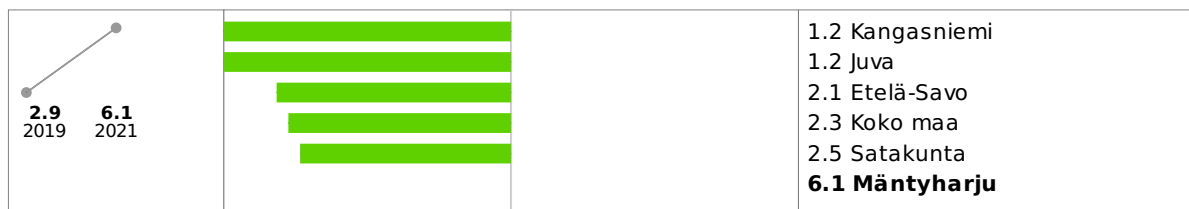
Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet 0 - 17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

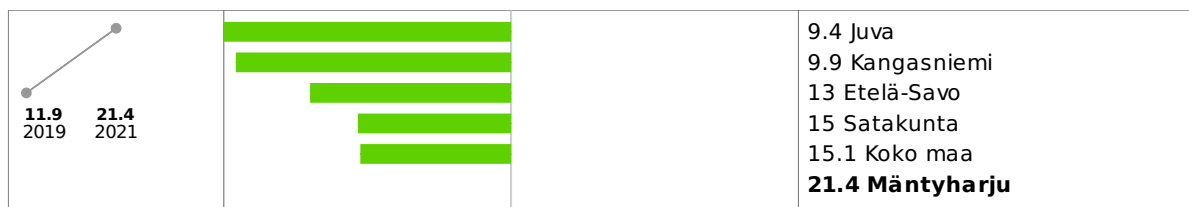
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

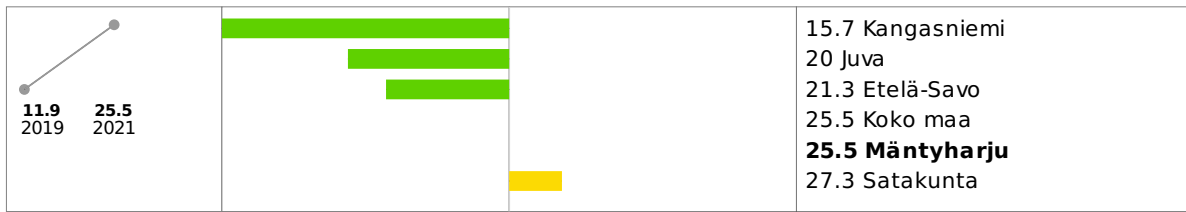
Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

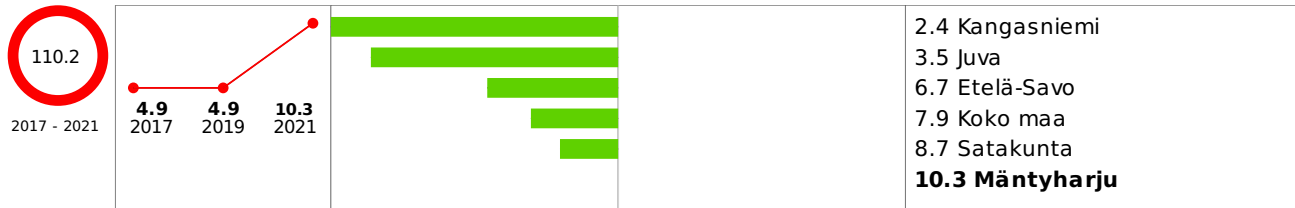
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

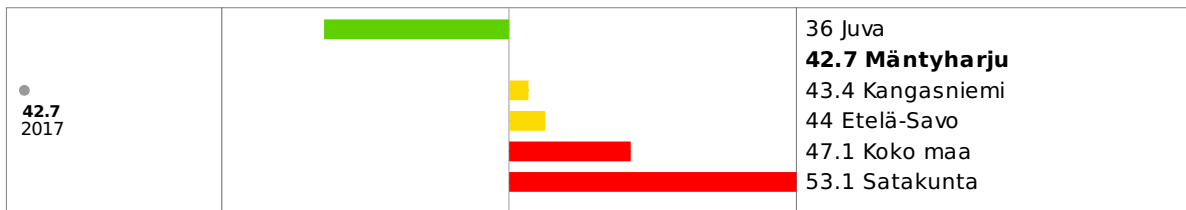
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

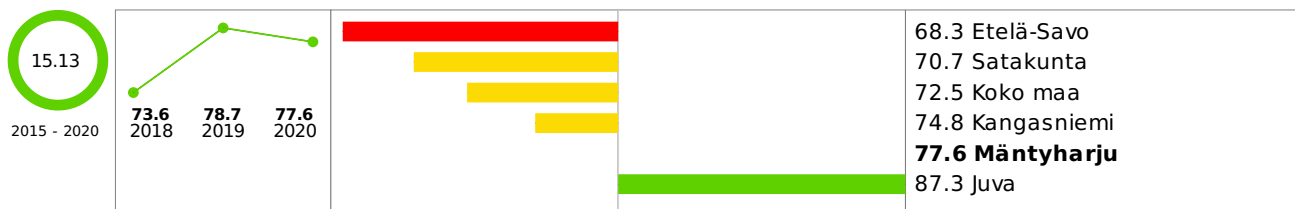

Tapaturma koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017)

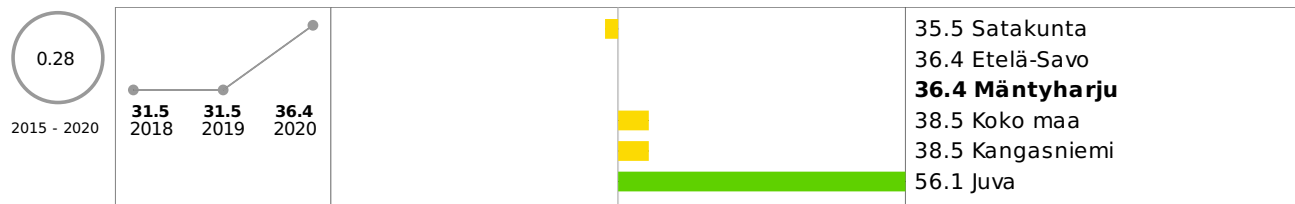

Päivähoito

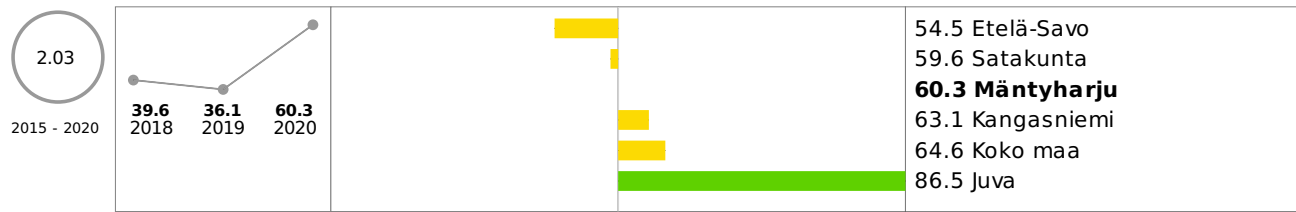
Varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 3 - 5-vuotiaat % vastaavanikäisestä väestöstä, kunnan kustantamat palvelut

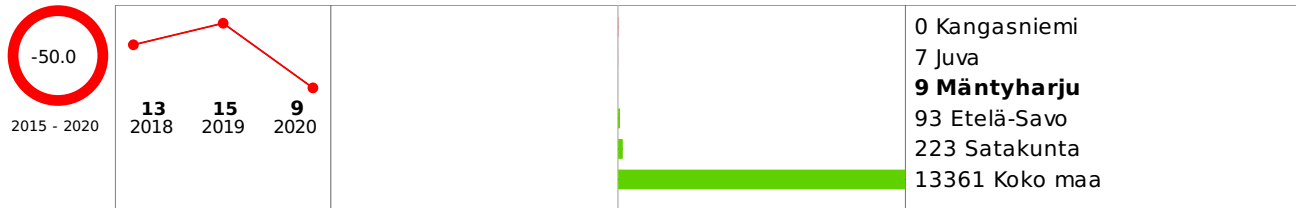
Kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 1 - 2-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä, kunnan kustantamat palvelut

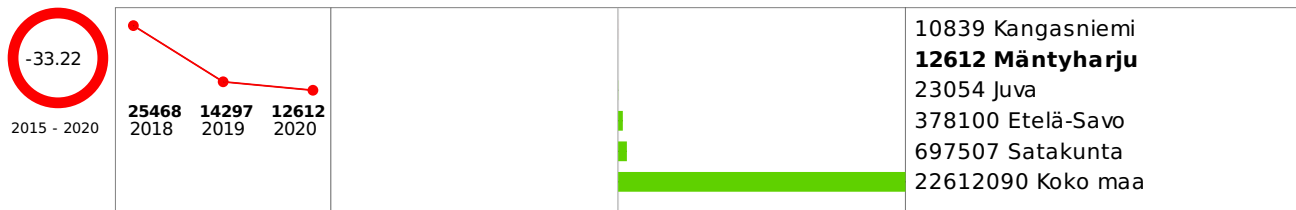
Kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 3 - 5-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä, kunnan kustantamat palvelut

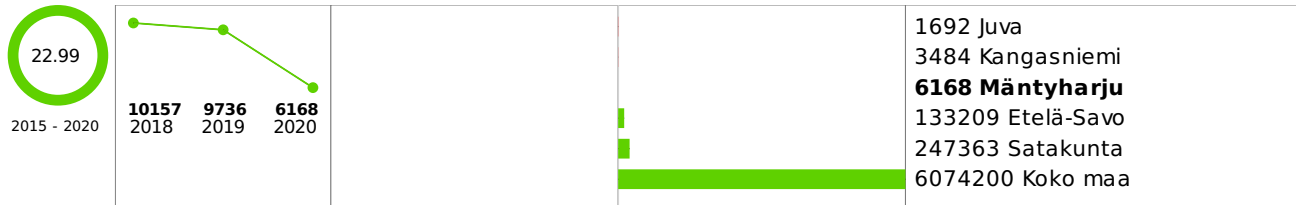
Leikkitoiminnan piirissä keskimäärin toimintapäivänä olleet lapset, kunnan kustantamat palvelut

Kokoaikainen varhaiskasvatus päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa päivinä vuoden aikana yhteensä, kunnan omat palvelut

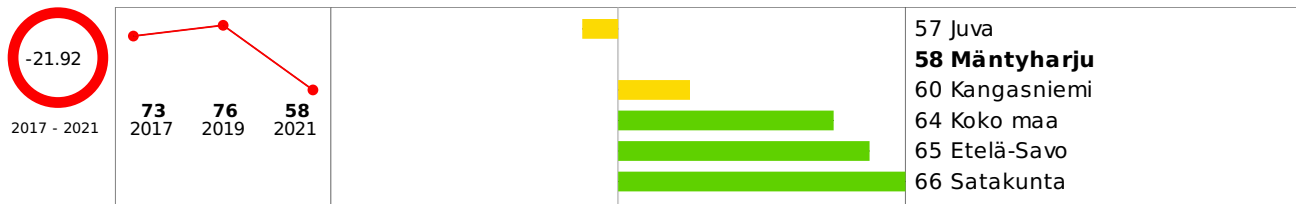

Osa-aikainen varhaiskasvatus päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa päivinä vuoden aikana yhteensä, kunnan omat palvelut

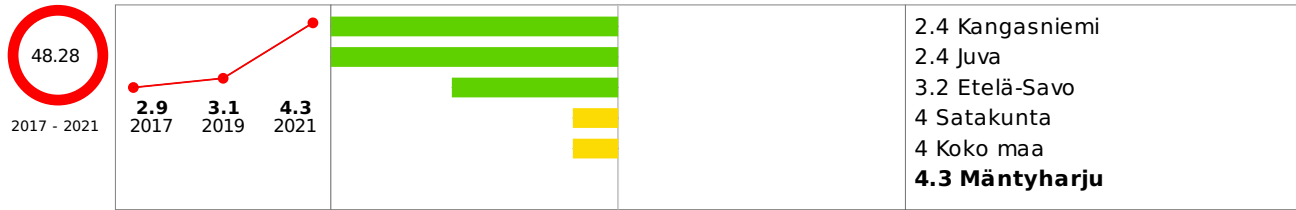
Koulu

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä

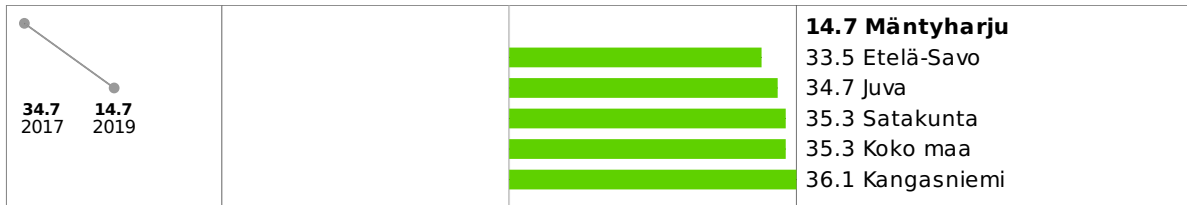

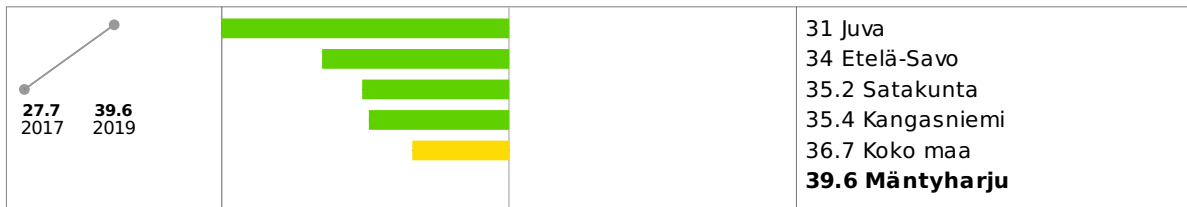
Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

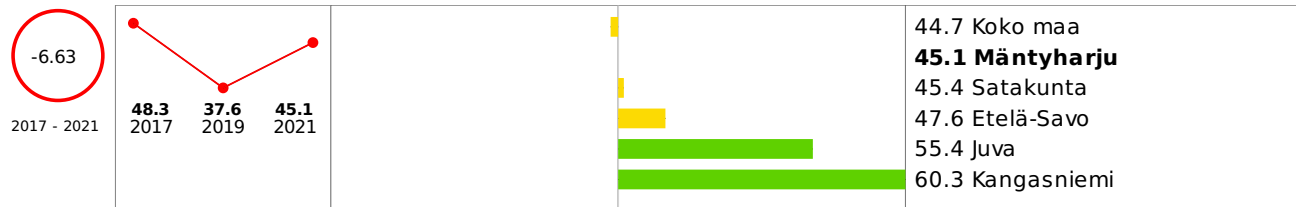
Kouluinnostus, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

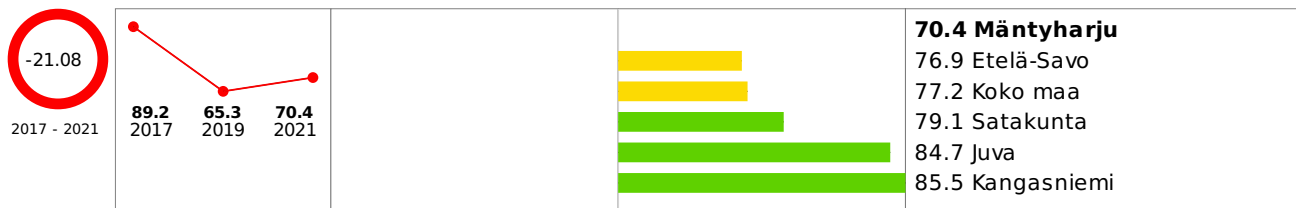
Koulustressi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

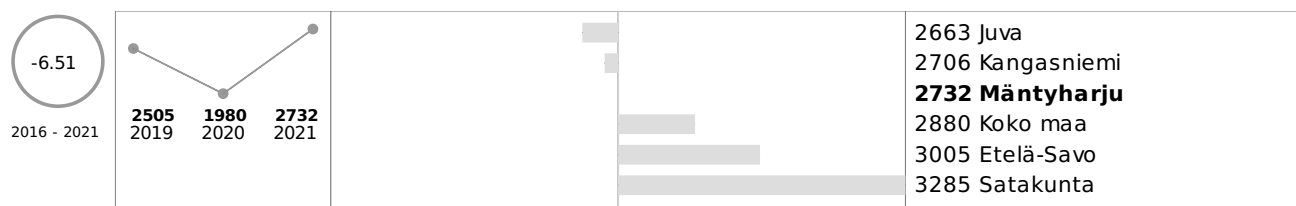

Pitää koulunkäynnistä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

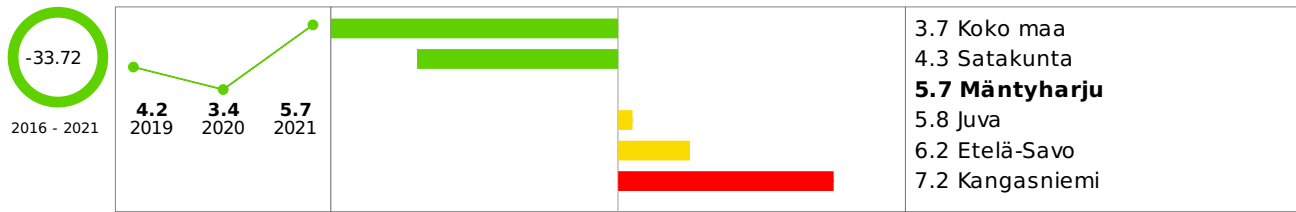

Sosiaali- ja terveydenhuolto

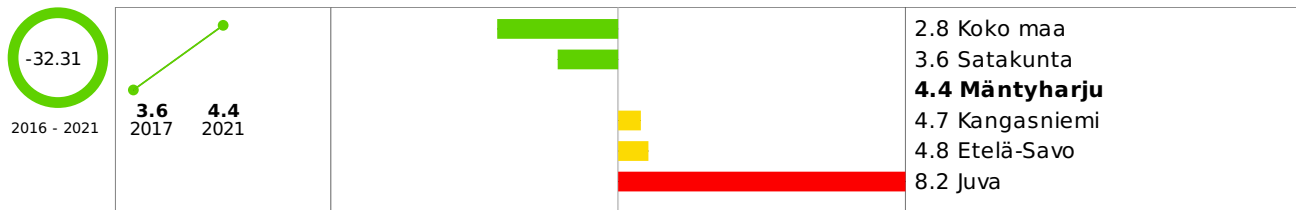
Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

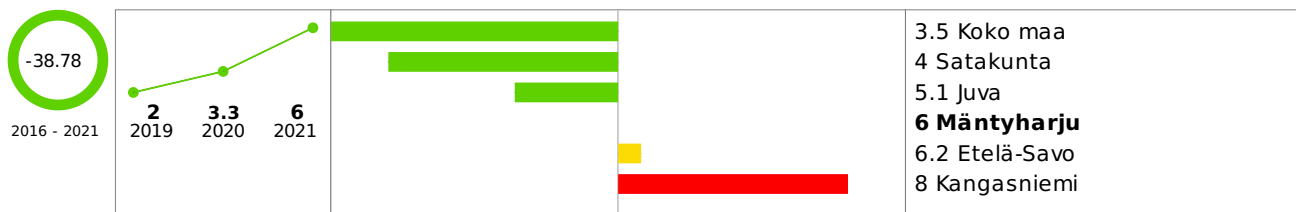
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

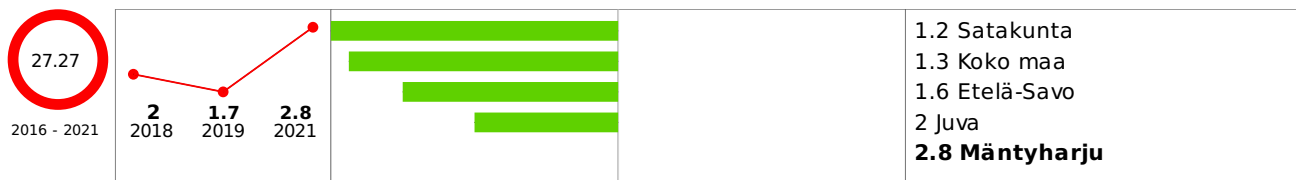
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 6-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

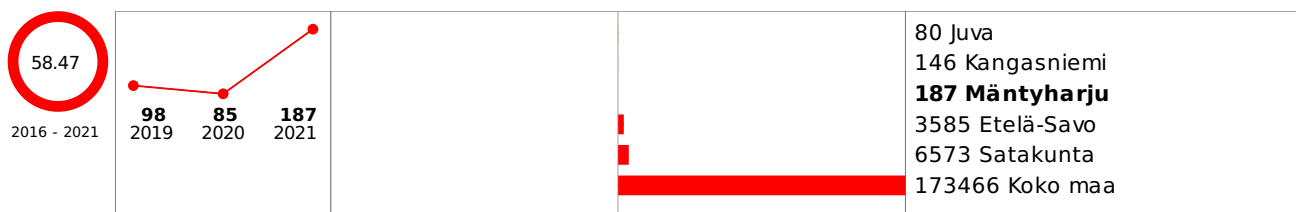
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 7 - 12-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

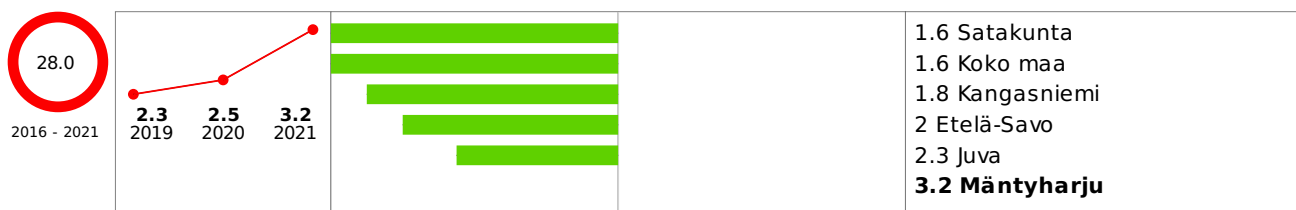
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 7 - 12-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä (THL)

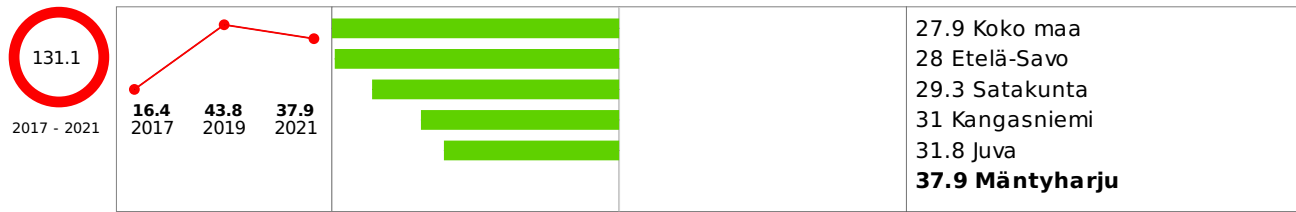

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

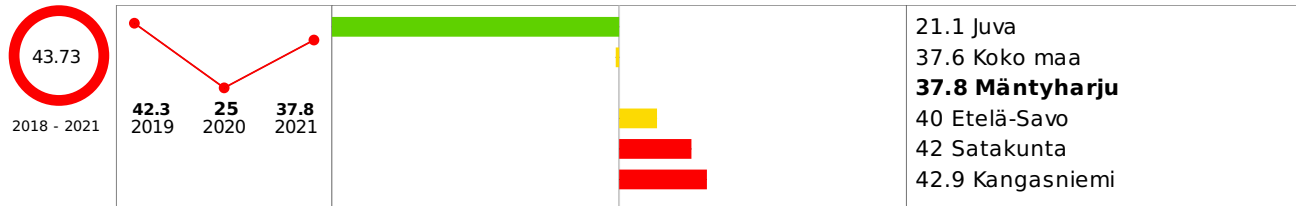

Vapaa-aika

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET - Yhteenveto

Yhteinen muutos Mäntyharjussa on ollut sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtyminen Essotelle vuoden 2017 alusta. Lapsiperhepalvelujen näkökulmasta yhteistyörakenteita on sekä säilynyt, että luotu uusiksi. Työntekijätasolla yhteistyö kunta- ja sote-organisaatioiden välillä on pääosin jatkunut entiseen tapaan, mutta paikallista palvelujen yhteiskehittämistä ja koordinaatiota jatketaan edelleen. Organisaatio- ja palveluverkkomuutoksia on ollut sekä Mäntyharjun kunnassa, että Essotessa. Lasten ja lapsiperheiden vähenemisen myötä muutoksia on luvassa myös tulevaisuudessa.

Lasten ja lapsiperheiden näkökulmasta valtuustokauden loppupuolen tapahtumat ovat olleet merkittäviä. Iso muutos Mäntyharjun palvelurakenteessa oli vuosina 2019 ja 2020 valmisteltu kouluverkko uudistus, jonka lopputulemana siirryttiin yhden peruskoulun malliin kevätlukukauden 2020 päättyessä. Tämän muutoksen keskellä alkoi myös maailmanlaajuinen Covid-19 pandemia, jonka seurauksena opetusta jouduttiin toteuttamaan poikkeusjärjestelyin.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen laatua on parannettu jatkuvalla kehittämisellä. Myös varhaiskasvatuksen arvostus lakisääteisenä peruspalveluna on noussut. Leikkimisen hyödyntäminen pedagogisena toimintana kehittynyt ja myös lapsen osallisuus toiminnan suunnittelussa lisääntynyt.

Keskeisiä kehittämishankkeita ja muutoksia toimikaudella ovat olleet:

- Varhaiskasvatustalaki (540/2018) tullut voimaan
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirja 2018
- Kuntavasun päivitys 2019
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sähköisesti täytettäväksi huoltajien kanssa
- Vuorohoidon lisääntyminen, pedagogiikan kehittäminen, pienryhmätoimin
- Kehittämistyö: Paova -hanke 2017
- maksuton varhaiskasvatuskokeilu 20182019 ja 20192020
- Arviointiperustainen kehittämishanke 20192020
- Ilo kasvaa ulkona -hanke 2020-
- Liikkuva varhaiskasvatus 2020-
- Vuorohoito ja perheiden alati muuttuva varhaiskasvatustarve on lisännyt työtä niin suunnittelussa kuin toteuttamisessa
- Pieniä (alle 2-vuotiaita) lapsia on tulossa varhaiskasvatukseen jatkuvasti enemmän kuin syntyvyystilastot ennakoisivat

Perusopetus

Tammikuussa 2021 tehtyjen oppilas- ja huoltajakyselyjen perusteella lapset ovat sopeutuneet koulujen yhdistämiseen melko hyvin. 78 % oppilaista kertoi olevansa melko tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen koulunkäyntiin tällä hetkellä. Vastaaajista 15 % koki tyytyväisyytensä neutraaliksi ja 9 % oli melko tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä. Huoltajat puolestaan arvioivat uudistuksen haitat ja hyödyt melko pieniksi. Haittoina nähtiin kyläkoulujen lakkauttamisen vaikutukset alueiden elinvoimaisuuteen ja hyötyinä keskitetyn kouluratkaisun tuomat vaikutukset koulutuksen ja kasvatuksen laatuun.

Koronaviruspandemian johdosta kevätlukukaudesta 2020 alkaen opetusta on jouduttu ajoittain järjestämään etäyhteyksin.

Harrastustoiminta

Yhteistyö järjestöjen ja seurojen kanssa on yhä suuremmassa roolissa kerho- ja harrastustoiminnan toteuttamisessa. Tästä hyvänä esimerkkinä on Mäntyharjun 4H:n toiminta. Yhdistyksen toteuttamaa, säännöllisesti toistuvaa toimintaa ovat muun muassa lasten kerho- kurssi- retki ja leiritoiminta sekä varttuneempien nuorten työ- ja yrittäjyystoiminta. Lisäksi koulun kanssa yhteisesti toteuttaen mm. yrittäjyysinfot ja työelämäkoulutus yläkoululaisille sekä koulun opetustyötä tukevat teemapäivät koululuokille esim. metsään ja luontoon liittyen.

Järjestöjen, seurojen ja vapaaehtoisten kanssa tehtävän yhteistyön määrä lisääntyy myös tulevaisuudessa. Vuoden 2020 lopussa aloitettiin Harrastamisen Suomen mallin mukaisen toiminnan valmistelu. Harrastamisen Suomen mallin tarkoitus on tuoda lapsille mielekästä ja maksutonta harrastustoimintaa koulupäivän yhteyteen. Uudenlaisen harrastamisen yhteistyön valmistelussa on hyödynnetty Perusopetuksen kumppanuuspöytä -verkostoa, johon kuuluu oppilaiden, vanhempien, seurojen ja seurakuntien edustajia sekä kunnan työntekijöitä ja luottamushenkilöitä.

Perheneuvo ja kohtaamispaikkatyö

Matalan kynnyksen neuvontaa lapsiperheille tarjoavan Perheneuvon kehittämiseen on osallistuttu yhteistyössä maakunnallisen kehittäjäverkoston kanssa. Tämän yhteistyön konkreettisin paikallisen yhteistyön muoto on ollut perheiden kohtaamispaikat. Tarkastelukaudella kohtaamispaikkatoimintaa on toteutettu seurakunnan tiloissa seurakunnan ja Essoten perheohjaajan yhteistyönä sekä nuorisopalveluiden ja Essoten yhteistyönä nuorisotiloilla. Koronavirustilanteen heikentyessä toimintaa järjestettiin ulkotiloissa Perhepiknik- nimellä.

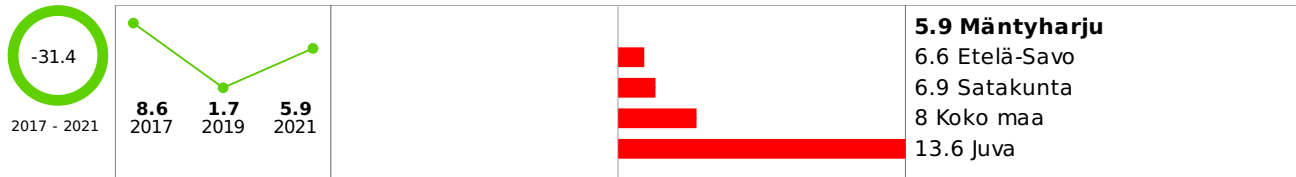
NUORET JA NUORET AIKUISET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

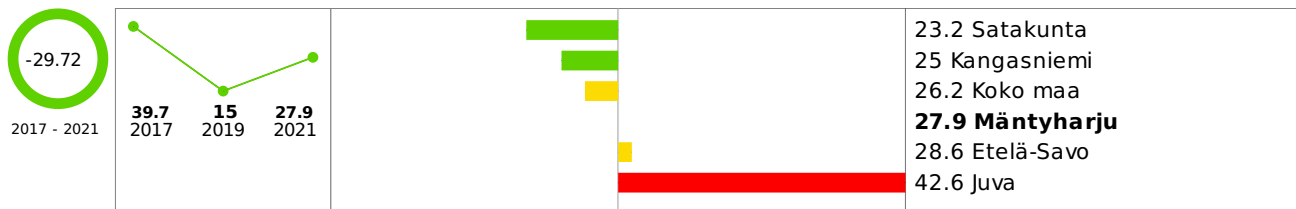
Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

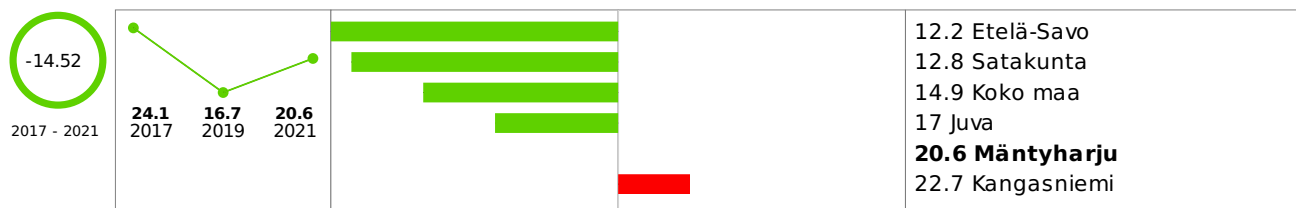
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

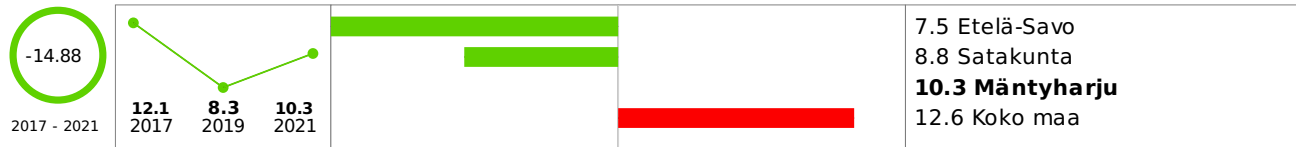
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

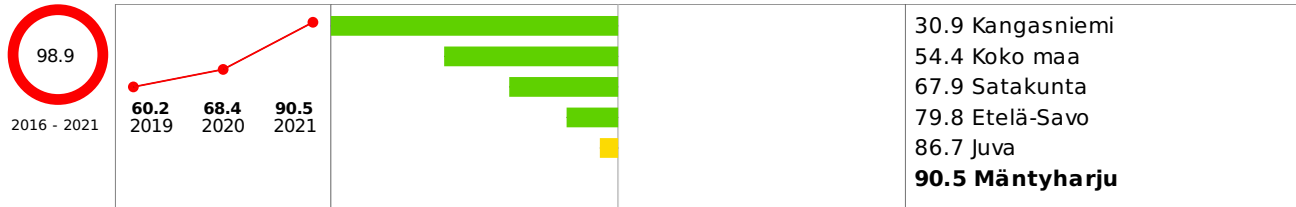
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

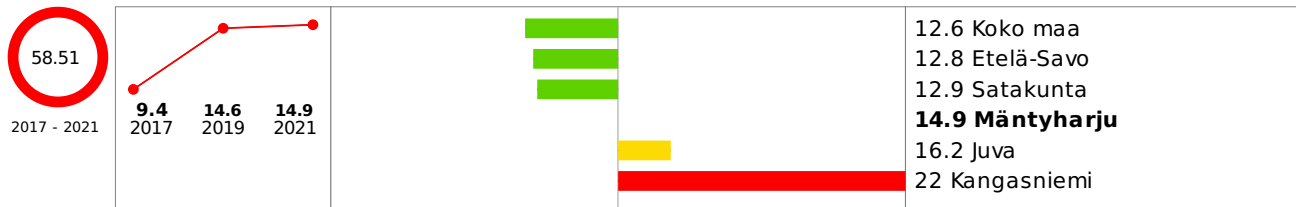
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Kuntoutusrahaa saavat 16 - 19-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä

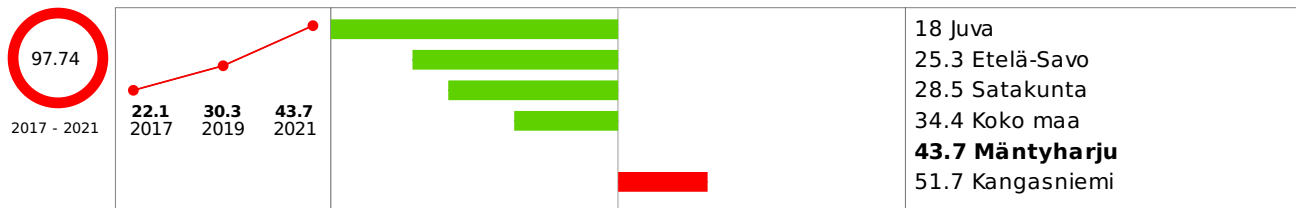
Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

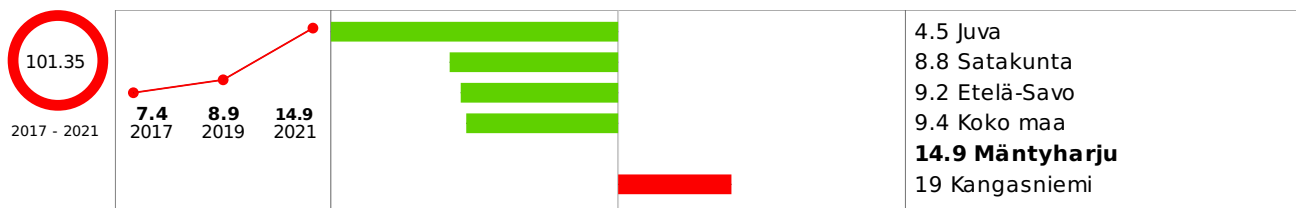
Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % 8. ja 9. luokan oppilaista

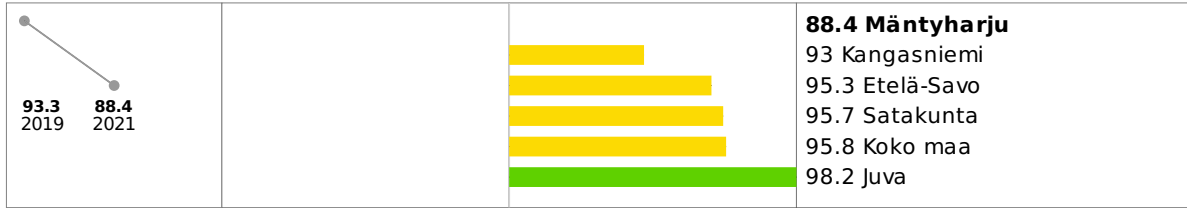
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

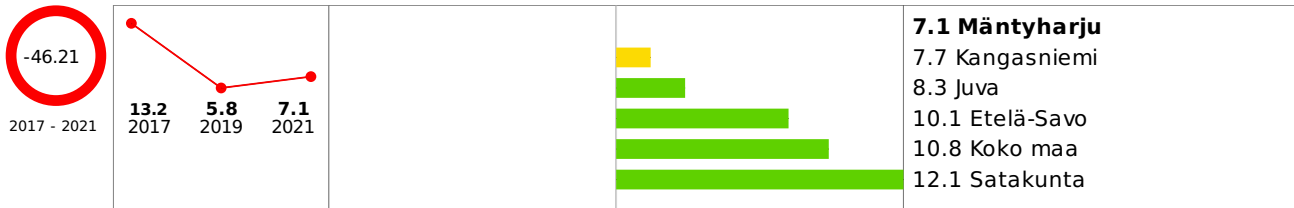
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

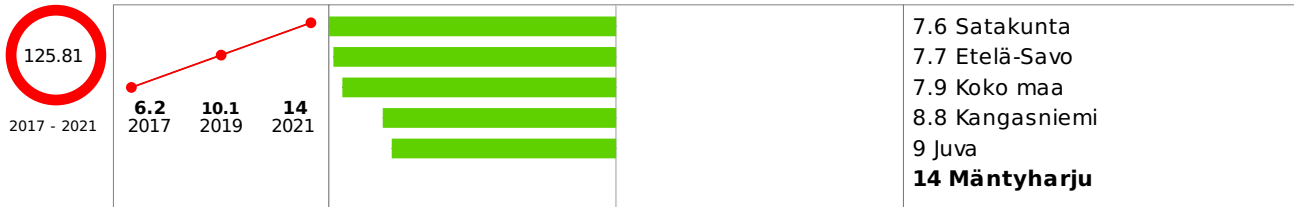
Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

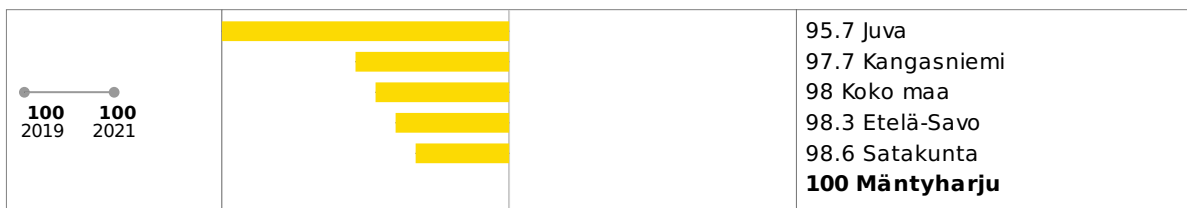
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

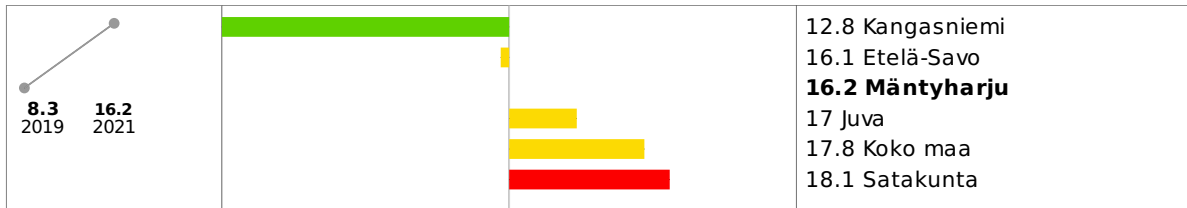

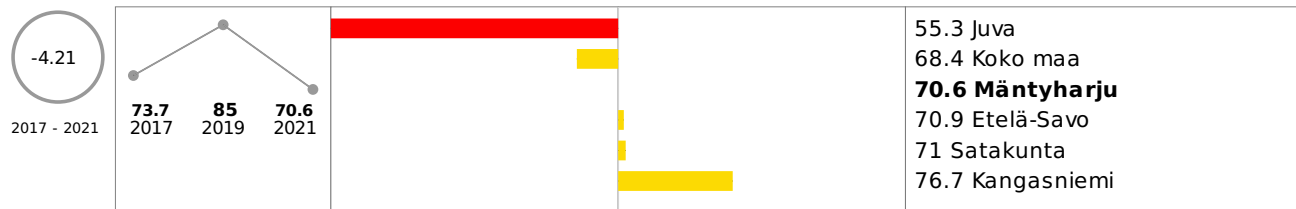
Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Tuntee itsensä yksinäiseksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

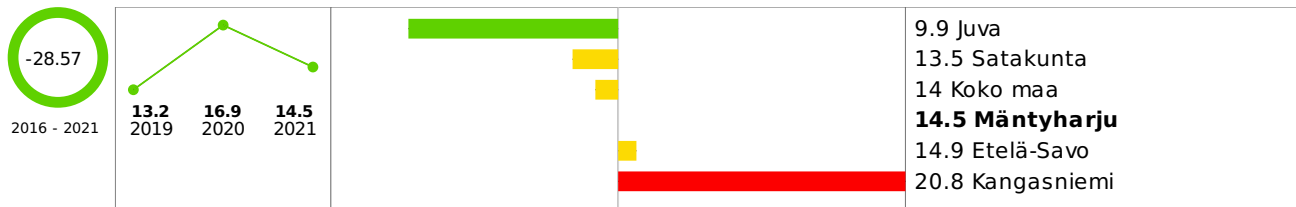

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

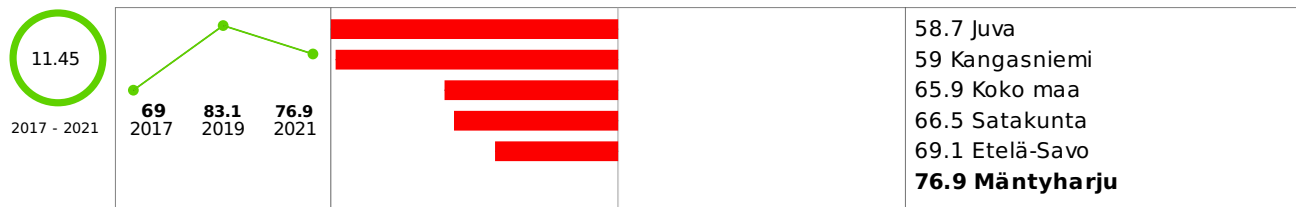

Opiskelu, työ ja toimeentulo

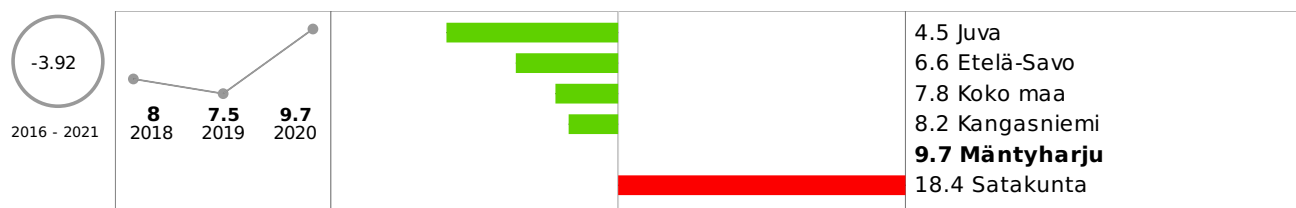
Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

Pitää opiskelusta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

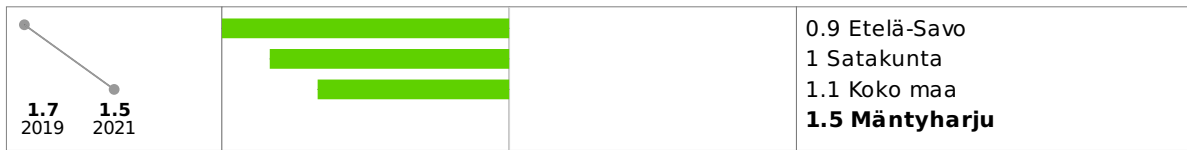

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

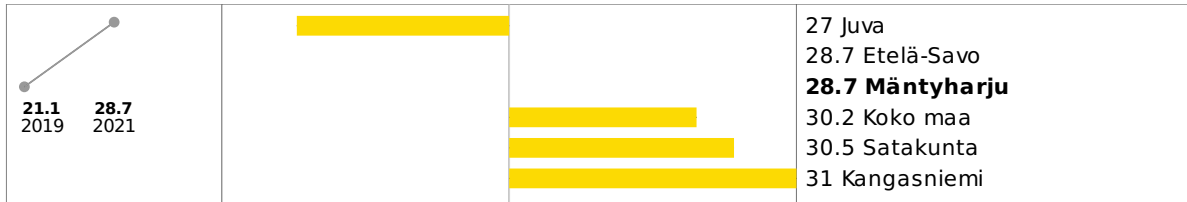

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

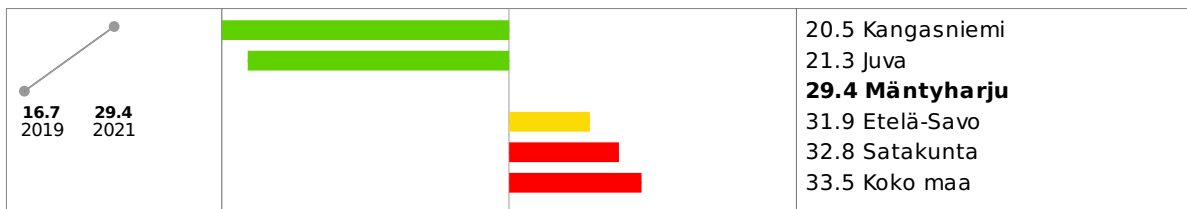
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

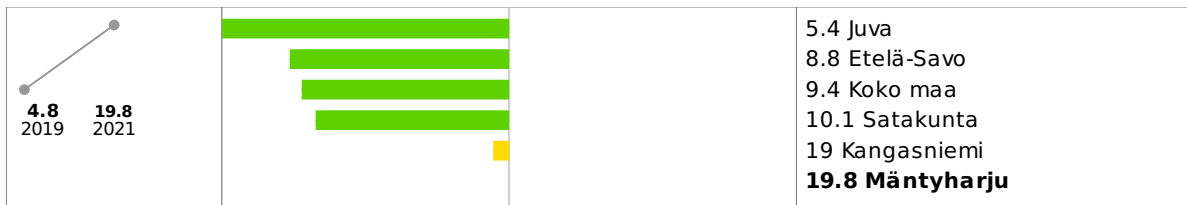
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

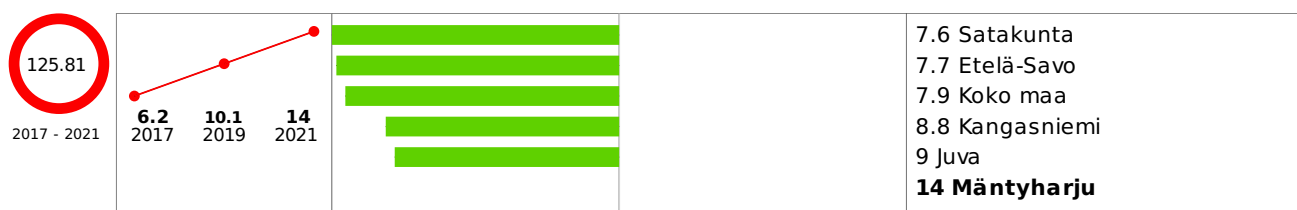
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)

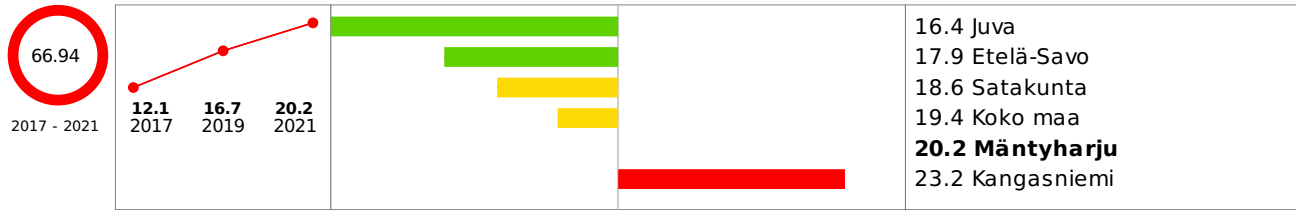
Kokenut seksuaaliväkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)

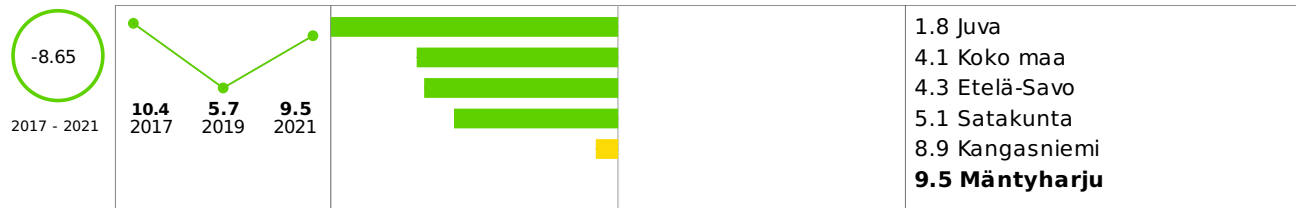
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

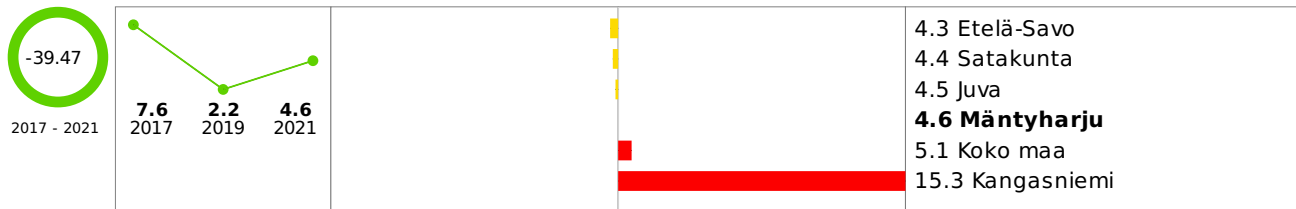
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Käyttää alkoholia viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

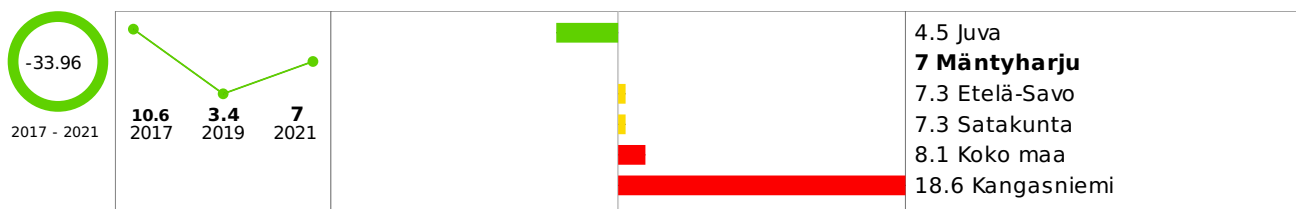
Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista

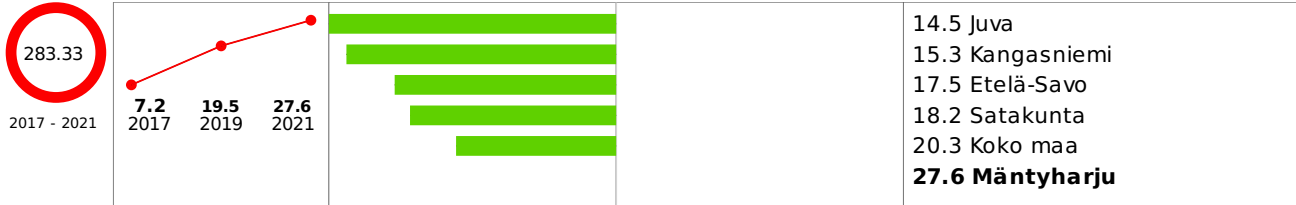

Koulu

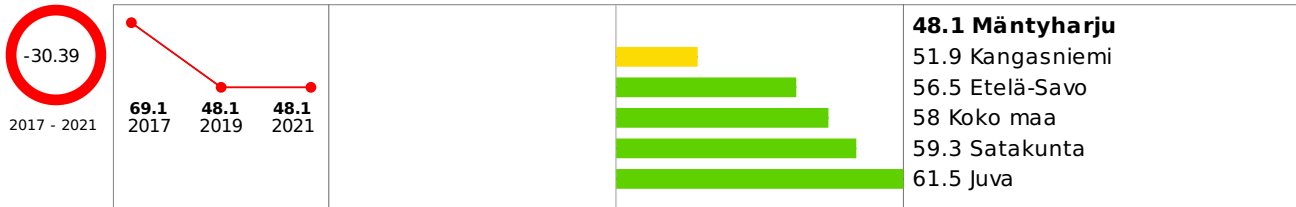
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

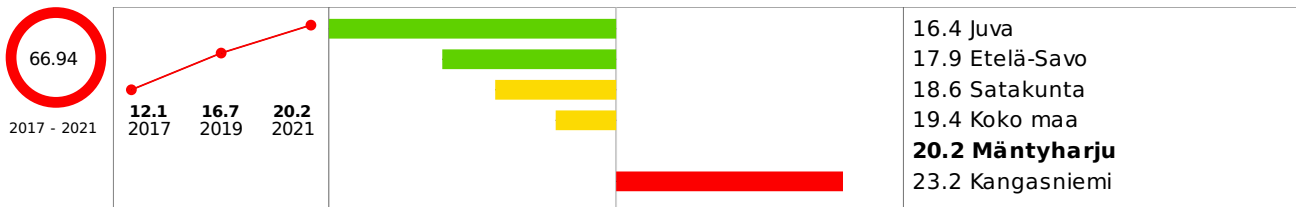
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

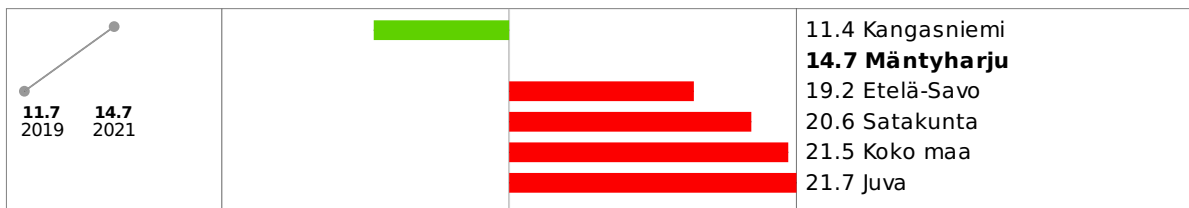
Pitää koulunkäynnistä, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

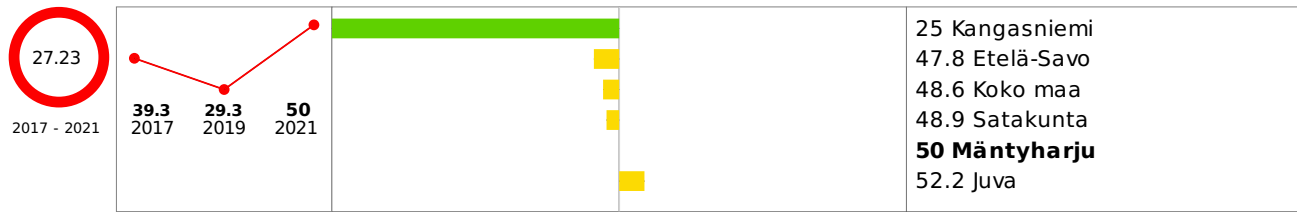
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Vaikeuksia oppimistaidoissa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

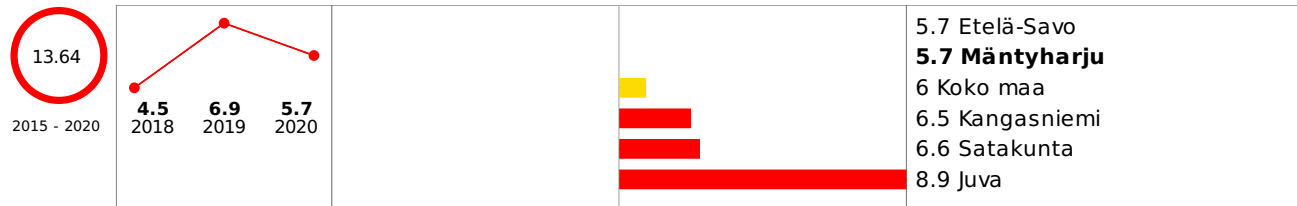

Vaikeuksia oppimistaidoissa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

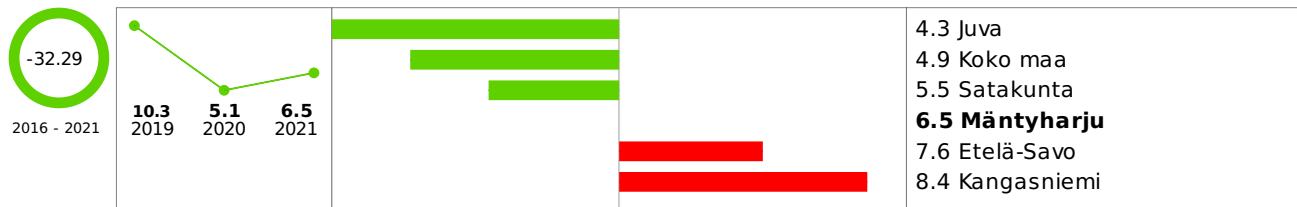

Sosiaali- ja terveydenhuolto

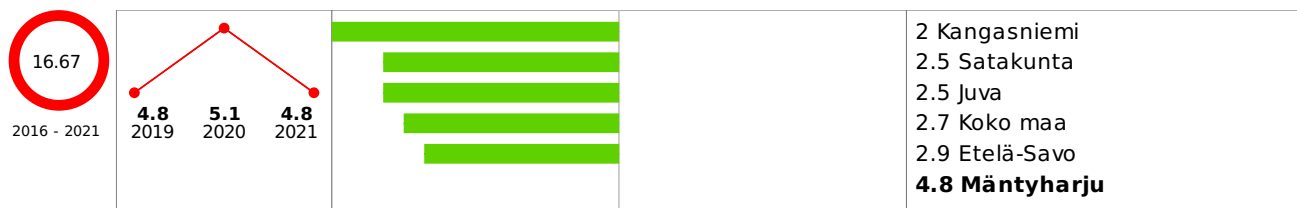
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 18 - 20-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

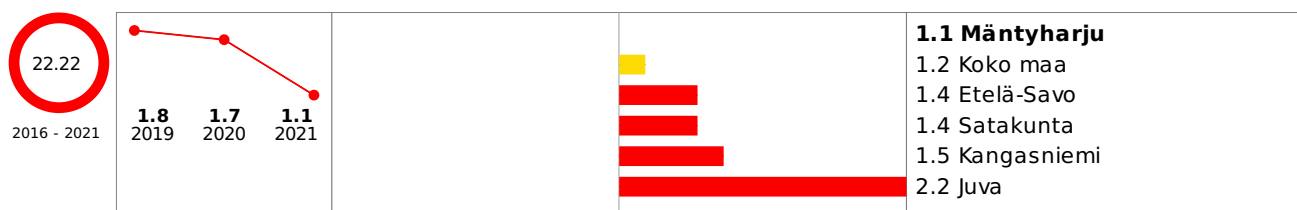
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 13 - 17-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 13 - 17-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

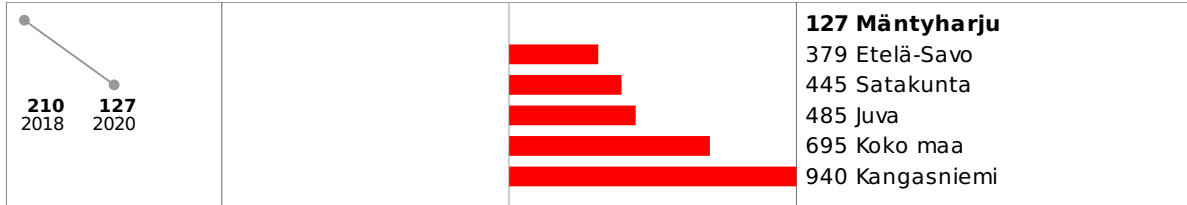

Muut palvelut

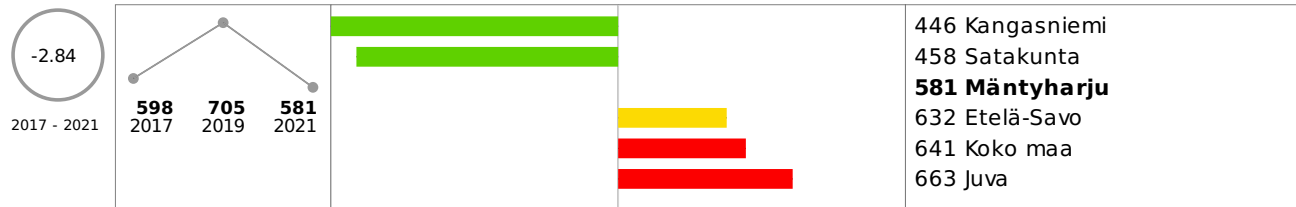
Koulukuraattorin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla

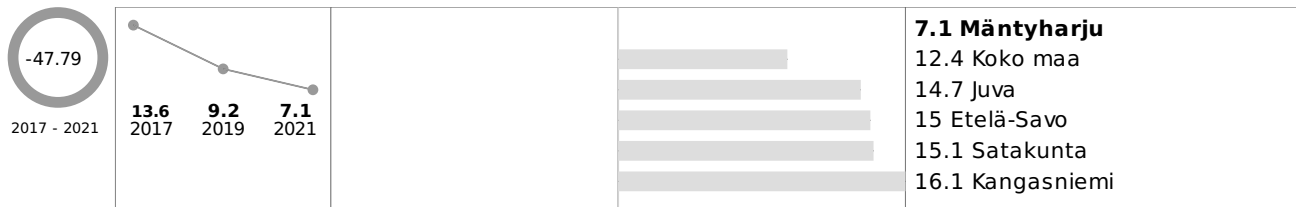
Kuraattorien opiskelijamäärä / henkilötyövuosi, lukio

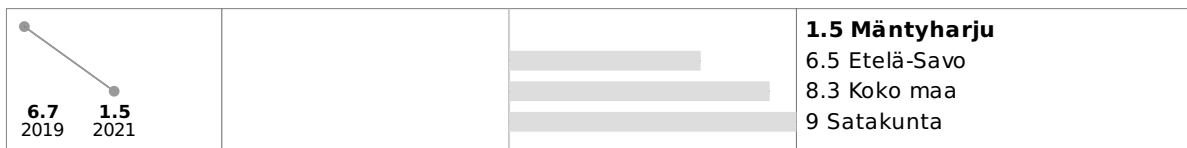
Kuraattorien opiskelijamäärä / henkilötyövuosi, peruskoulu

Käynyt koulukuraattorilla lukuvuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

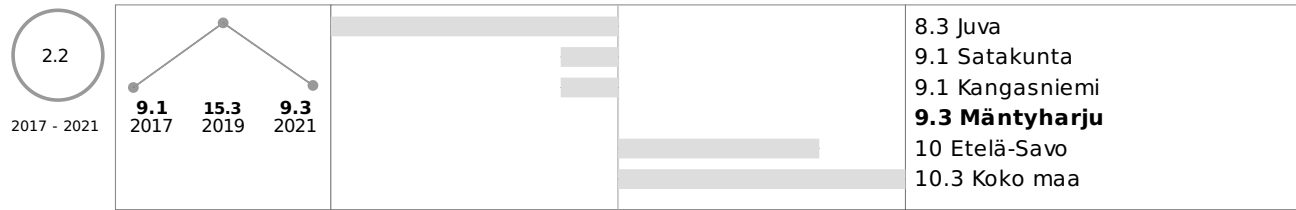
Käynyt koulukuraattorilla lukuvuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Koulupsykologin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla

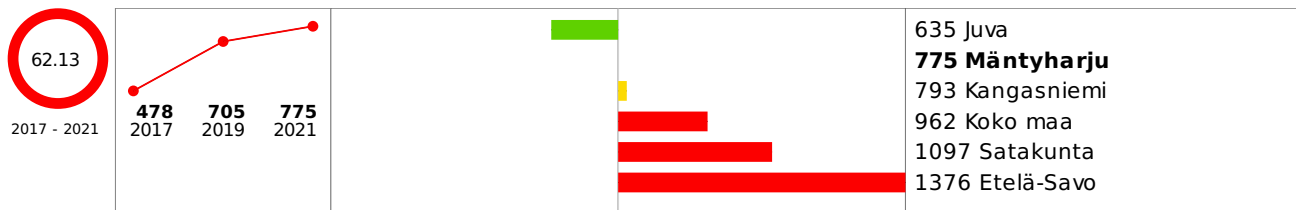
Käynyt koulupsykologilla lukuvuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Käynyt koulupsykologilla lukuvuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Psykologien opiskelijamäärä / henkilötyövuosi, peruskoulu

Psykologien opiskelijamäärä per henkilötyövuosi, lukio

Käynyt kouluterveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa lukuvuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

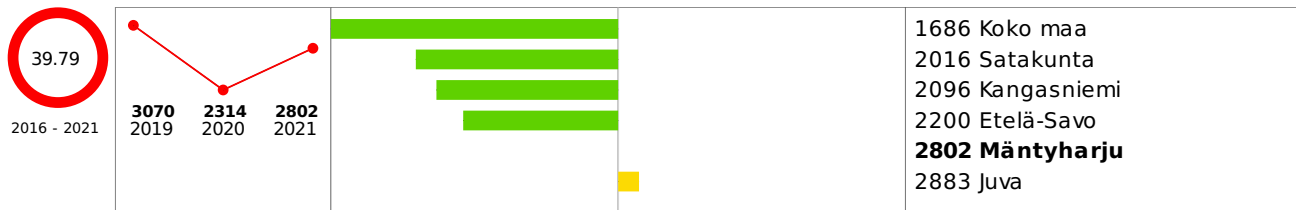
Käynyt kouluterveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa lukuvuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

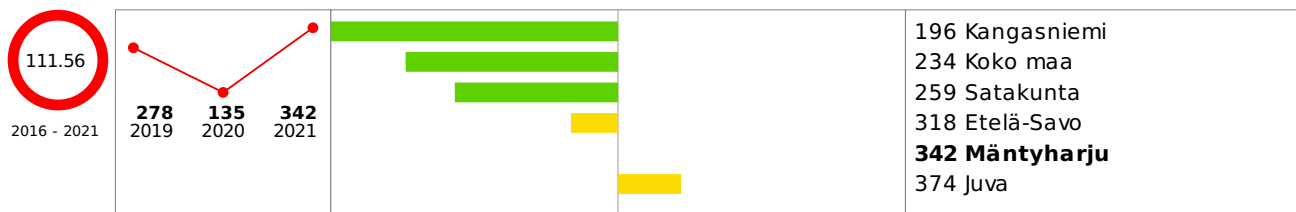
Lääkäreiden henkilöstömitoitus kouluterveydenhuollossa oppilasta / henkilötyövuosi

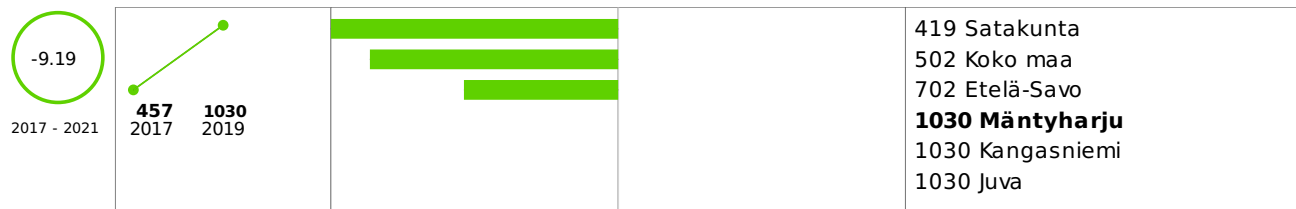
Perusterveydenhuollon kouluterveydenhuollon käynnit / 1 000 7 - 18-vuotiasta

Perusterveydenhuollon kouluterveydenhuollon lääkärikäynnit / 1 000 7 - 18-vuotiasta

Terveystenhoitajien henkilöstömitoitus kouluterveydenhuollossa, oppilasta / henkilötyövuosi

NUORET JA NUORET AIKUISET - Yhteenveto

Kouluterveyskyselyn perusteella sekä yläkouluikäisissä että lukiolaisissa on havaittavissa sekä myönteistä että huolestuttavaa muutosta. Tupakointi ja humalajuominen näyttää vähentyneen, mutta toisaalta yksinäisyys ja ahdistuneisuus on lisääntynyt.

Lukio

Lukiolaisten määrä Mäntyharjun lukiossa on pysynyt hyvänä. Lukiolaisten uupumiseen on pyritty vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi omilla tilaisuuksilla, joissa opiskelijahuoltoryhmä on ollut aktiivisesti mukana. Lukiokoulutuksen keskeisiä muutoksia ovat olleet:

- Uuden opetussuunnitelman käyttöönotto 2016/2018
- Uuden opetussuunnitelman tekeminen 2020
- Ristiinalaisten nuorten hakeutuminen Mäntyharjun lukioon

Nuorisopalvelut

Nuorisotyötä ohjaa Nuorisolaki, joka antaa suuntaviivat Mäntyharjun nuorisopalveluille. Nuorisolain tavoitteita on: 1) edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa 2) tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista 3) tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa 4) edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista sekä 5) parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. (Nuorisolaki 1285/2016. Finlex)

Nuorisotyön keskeisenä tehtävänä on kuunnella ja kuulla herkällä korvalla nuorten keskuudesta nousevia ilmiöitä ja trendejä ja vastata nuorten tarpeisiin. Osa trendeistä on myönteisiä, osa aiheuttaa huolta. Nuorisotyön on oltava joustavaa ja nopeasti tilanteisiin reagoivaa. Keväällä 2020 alkanut Koronataistelu asetti nuorisotyön ihan uuden haasteen äärelle. Digitaalisten työvälineiden hyödyntäminen kasvoi merkittävästi ja huoli nuorten syrjäytymisestä kasvoi.

Koulujen yhdistyminen on parantanut palvelun saavutettavuutta ja tuonut uusia asiakkuuksia. Lukion kanssa tehtävää yhteistyötä on vahvistettu ja opintoja on pystytty tukemaan ”pajakoulussa” nuorten työpajalla.

Nuorisotyön panosta on suunnattu myös osallisuustyöhön viimeisen kahden vuoden aikana sekä pyritty kehittämään vaihtoehtoisia harrastustoimintoja nuorille.

Onnistumisia:

- Monipuolisen harrastustoiminnan edistäminen esim. musakellarin perustaminen. Musakellari on ollut aktiivisessa käytössä niin nuorisotilan kävijöiden keskuudessa kuin työpajan nuortenkin. Musakellari tarjoaa maksuttoman ja matalankynnyksen mahdollisuuden tutustua musiikin harrastamiseen ja toisaalta tarjoaa hyvät edellytykset musiikin pitkäaikaisille harrastajille
- Skedeparkin rakennuttaminen. Skedeparkki oli onnistunut hanke ja nuoret itse osallistuivat suunnitteluun ja toteutukseen
- Yhteistyön tiivistäminen 3. sektorin kanssa. Saimme uusi matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksia mm. höntsälätkä ja -säily
- Nuorten vaikutusmahdollisuuksien edistäminen. Nuorisovaltuusto on saatu toimimaan aktiivisesti (Eska - hankkeen panostus oli tärkeä)
- Nuorten tukeminen oppimisen ja kasvun polulla, kohti itsenäistymistä: Nuorten tukeminen ns. pajakoulussa on ollut merkittävä tukimuoto monelle nuorelle perusopetuksen sekä toisen asteen opetuksessa. Tämän tuen avulla on pyritty ehkäisemään syrjäytymistä ja edistämään nuorten opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia
- Nuorten työpaja onnistuttiin pitämään avoinna koko korona-ajan, osittain virtuaalisesti
- Nuorisotyön toimintamuotojen kehittäminen ja yhteisöllisyyden edistäminen: Digiloikka korona-ajan alkaessa. Nuorisotyössä onnistuttiin kehittämään sähköinen nuorisotila ja samalla alueellinen yhteistyö tiivistyi ja syntyi virtuaalinen ESnuokku
- Ennen korona-aikaa nuorisotilan kävijäaste oli korkea, mikä kertoo siitä, että se on ollut mielekäs paikka viettää aikaa ja kohdata muita nuoria
- Yhteistyö kulttuuripalveluiden kanssa. Onnistuneita nuorten osallisuutta edistäviä projekteja on ollut Katajainen kansa -purkutalotaideprojekti ja kuvisseikkailu.

Haasteet ja kehittämiskohteet:

- Nuorisotyötä kuormittaa ajoittain kriisiytyneiden asiakastilanteiden hoitaminen, esim. virka-ajan ulkopuolella
- Kokonaisia ikäryhmiä ei ole tavoitettu, koska tilat ovat olleet pitkiä aikoja kiinni koronan vuoksi
- Kaikki eivät ole tulleet virtuaalisille alustoille

- Uusien toimintamallien luominen nuorisotyössä nuorten tavoittamiseksi ollut myös haastavaa - ajallisesti syönyt resursseja
- Usein etsivään nuorisotyöhön ei ole tullut riittävän ajoissa ilmoitusta toisen asteen oppilaitoksista. Esimerkiksi, jos nuorella on ollut paljon poissaoloja, nuori onkin saatettu erottaa oppilaitoksesta ennen kuin nuoreen on saatu yhteyttä. Tilanne on monesti kärjistynyt ja nuoren syrjäytymisriski on kasvanut huomattavasti. Oppilaitosyhteistyössä kehittäminen on tärkeää.

Lastensuojelu

Lastensuojelussa tarkastelujakson muutoksia ovat olleet Sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden korostuminen myös lapsiperheille. Palveluja pyritään tarjoamaan jo varhaisessa vaiheessa, jottei lastensuojelun erityispalveluihin olisi tarvetta. Lisäksi lastensuojelulaissa on uudistettu vaatimuksia muun muassa asiakassuunnitelmiin, joihin tulee kirjata myös, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus ja muu opetus järjestetään.

Haasteita lastensuojelussa ovat tuoneet lastensuojeluilmoitusten ja kiireellisten sijoitusten määrän kasvu.

Lastensuojelussa on havaittu erityislasten asiakkuuksien lisääntymistä. Tämän arvellaan liittyvän siihen, että perustason palveluiden saatavuudessa on puutteita. Lähtökohtaisesti lapsen eriaistaiseen kehitysvammaan, sairauteen tai esimerkiksi neuropsykiatriseen häiriöön liittyvien haasteiden ratkominen ei olekaan lastensuojelun tehtävä, vaan lasten tulisi saada tarvitsemaansa tukea osana tavanomaisten arkiympäristöjensä toimintaa.

Korona-arjen vaikutukset

Nuorisotutkimusseuran julkaisusarja Poikkeusolot - Nuorten arki koronan keskellä, nostaa esiin joitakin valtakunnallisesti tunnistettuja havaintoja koronavirus pandemian vaikutuksista nuorten elämään (<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/poikkeusolot>). Kirjoitussarja perustuu Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana-hankkeen tuloksiin. Hankkeen ensimmäinen aineistonkeruu toteutettiin syksyllä 2020 ja toinen aineisto kerättiin kesällä 2021. Molempien aineistonkeruiden haastatteluihin osallistui noin tuhat 1225-vuotiasta nuorta.

- erityisesti tyttöjen hyvinvointi näyttää heikentyneen korona-aikana. Suurin kasvu yksinäisyyden kokemuksen lisääntymisessä vuosien 2020 ja 2021 välillä oli 15–19 ja 20–24-vuotiailla tytöillä. Tämä saattaa kertoa siitä, että korona-aika rajoitti erityisesti nuorten naisten tapoja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja saada tukea
- yhteys toimeentulon ja yksinäisyyden välillä: yksinäisistä muita suurempi osa oli pienituloisia ja koki muita useammin ongelmia tulojen riittävyyden kanssa
- Kokemukset etäkoulusta ja harrastusten keskeyttämisestä olivat myös yhteydessä suurentuneeseen riskiin kokea yksinäisyyttä

Asiaan liittyviä linkkejä:

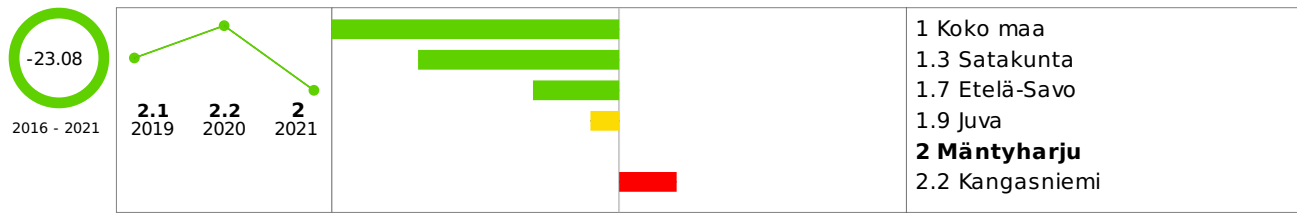
- [Lahtinen, Jenni & Laine, Riku & Pitkänen, Tuuli \(2021\) Koronaan liittyvät kokemukset stressaavat nuoria. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja](#)
- [Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne \(2021\) Lasten ja nuorten hyvinvointi Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä, yksinäisyyden tunne on yleistynyt. Tilastoraportti 30/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.](#)
- [Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila \(2020\) Nuorten korona-ajan yksinäisyys ja näkemykset koronan vaikutuksista tulevaisuuteen. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot - nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja.](#)

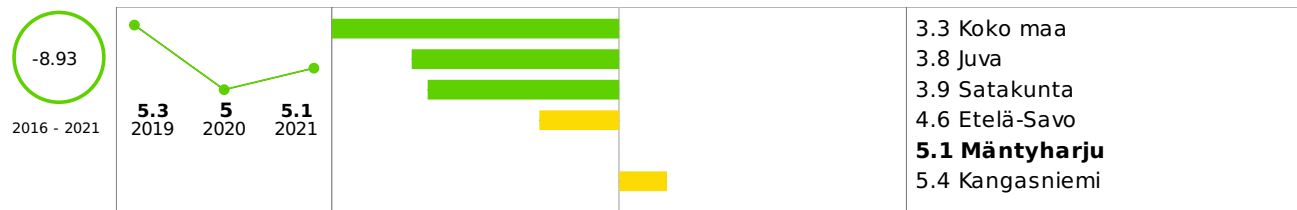
TYÖIKÄISET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

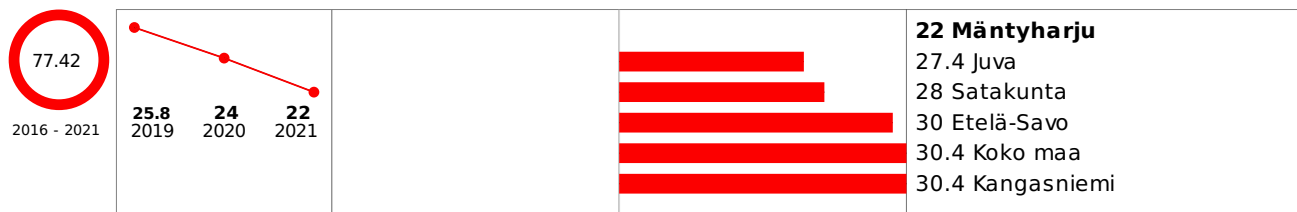
Tuki- ja liikuntaelinten- sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 - 64-vuotiaista

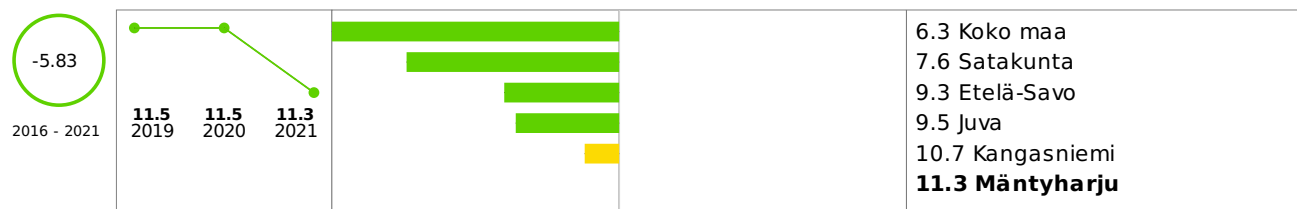
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

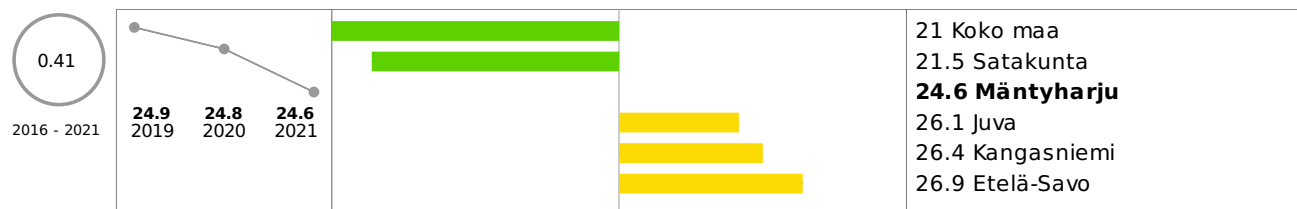
Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä

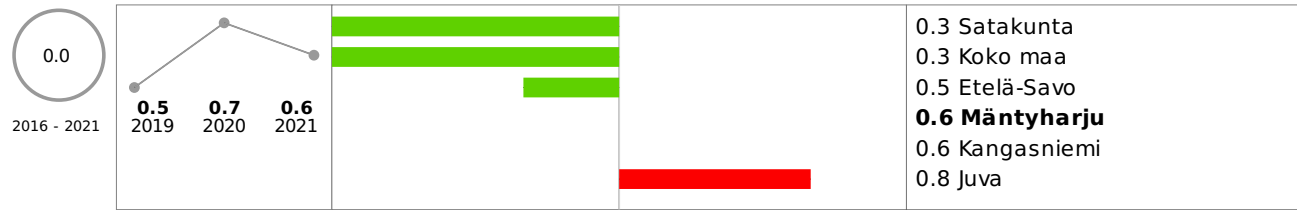
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25 - 64-vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä

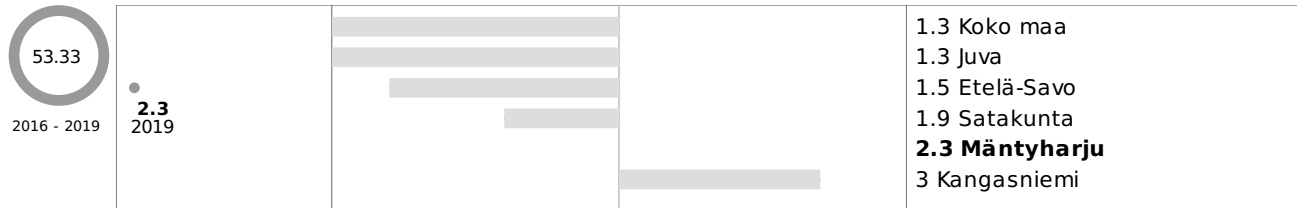

Verenkiertoelinten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 - 64-vuotiaista

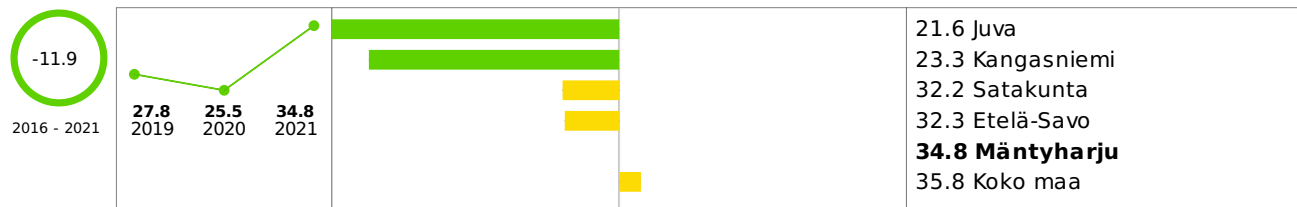

Opiskelu, työ ja toimeentulo

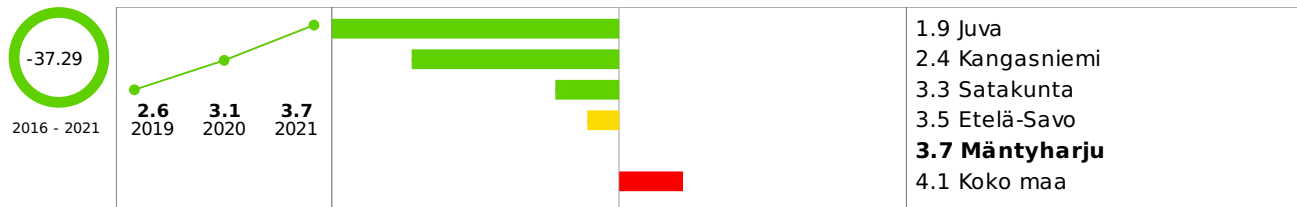
Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneet, % 15 - 64-vuotiaasta väestöstä

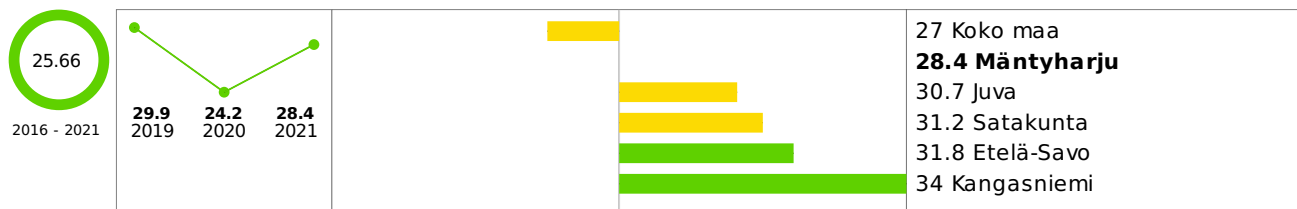
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä

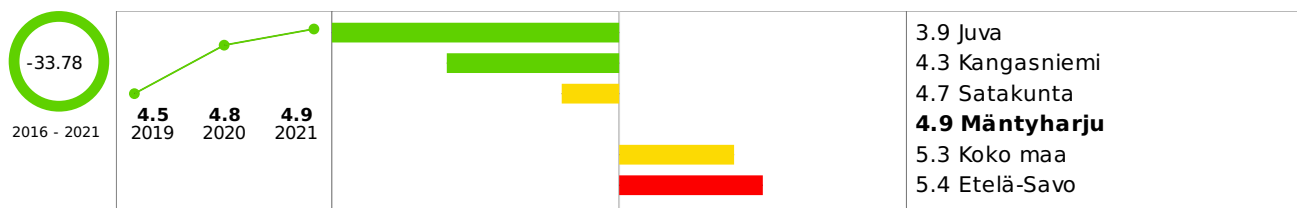
Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta

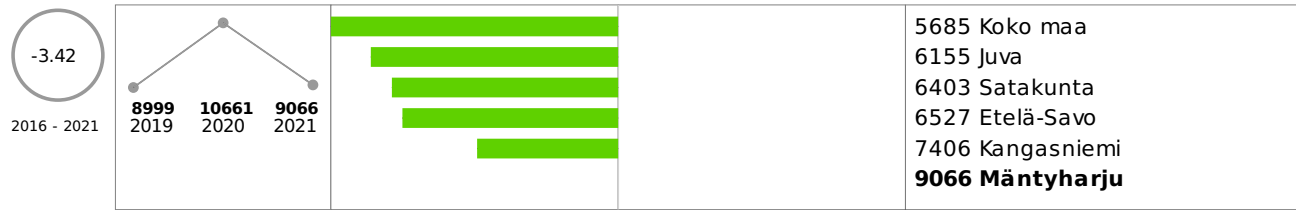
Työttömien aktiivointiaste, %

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista

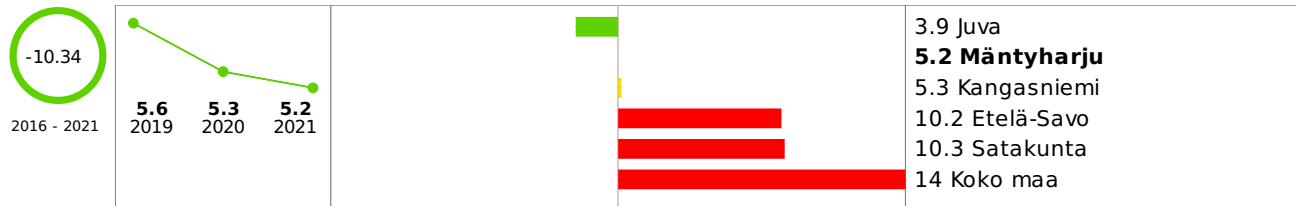

Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikäväiillä 0 - 80 vuotta / 100 000 asukasta

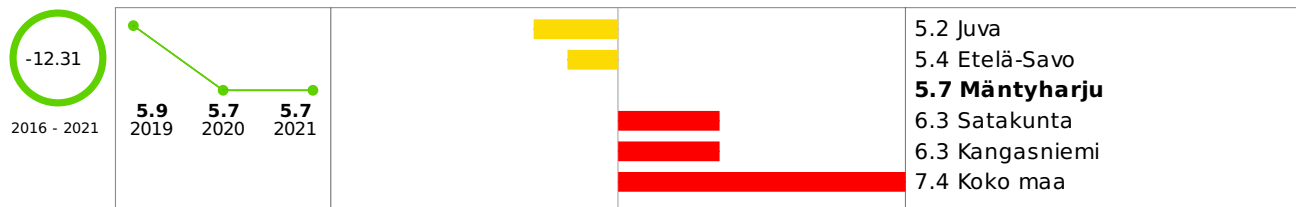

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

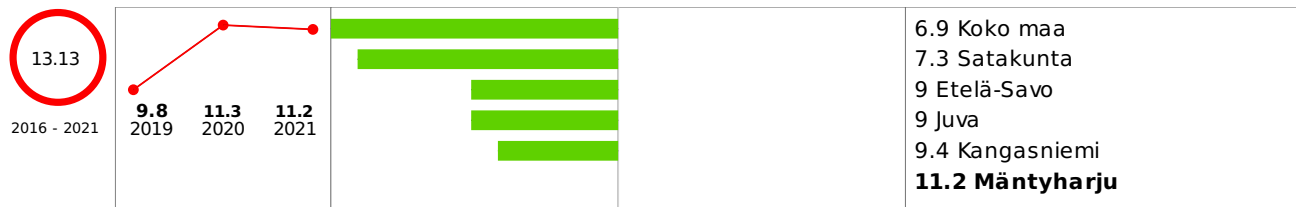
Yleistä asumistukea saaneet yhteensä, % asuntokunnista

Ahtaasti asuvat asuntokunnat, % kaikista asuntokunnista

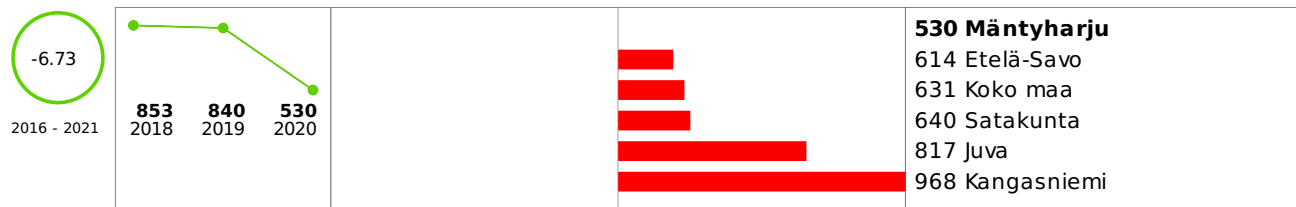

Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa

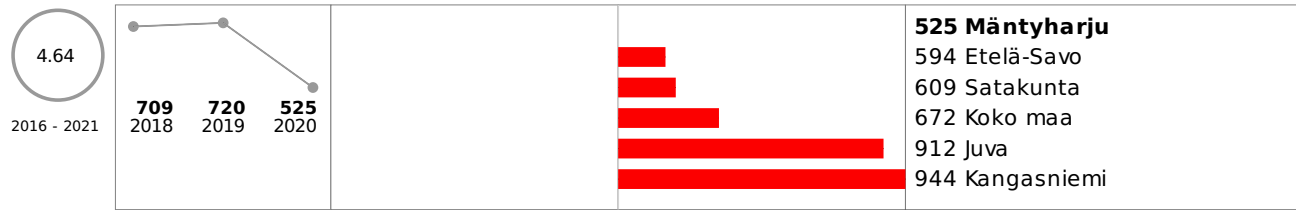

Sosiaali- ja terveydenhuolto

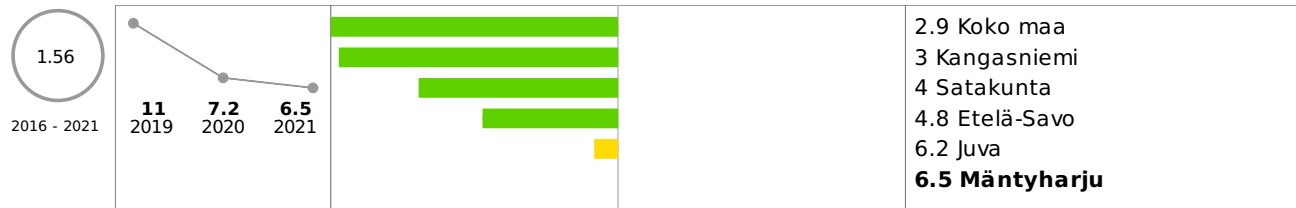
Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15 - 49-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä

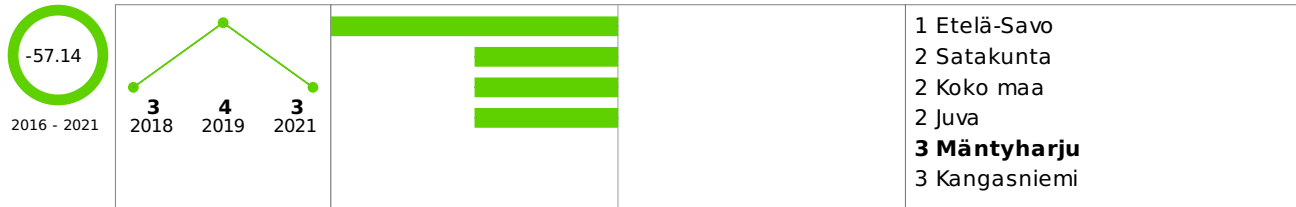
Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä

Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä (vuosi 2018 ennakkotieto)

Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä

TYÖIKÄISET - Yhteenveto

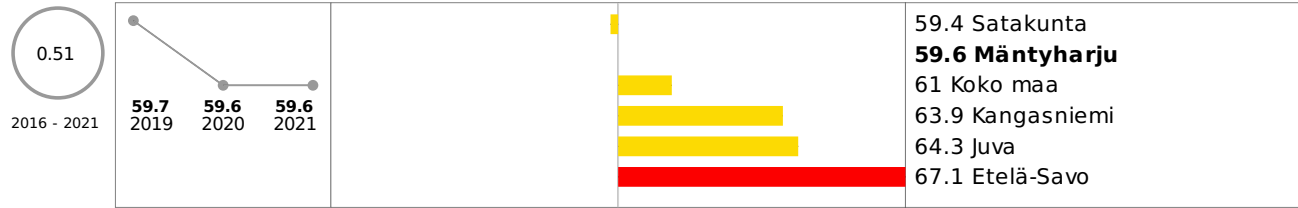
Vaikka työttömien osuus työvoimasta onkin vuoden 2020 aikana jonkin verran noussut, on pidemmällä aikavälillä havaittavissa selkeä, erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden lasku vuoden 2016 kunnan työpajatoiminnan käynnistämisen jälkeen. Myös toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus saman ikäisestä väestöstä on laskenut viidessä vuodessa nuorten kohdalla 44 % ja 25-64-vuotiaiden kohdalla hieman alle 14 prosenttia.

Vuoden 2020 tilastot näyttävät työttömien aktiivointiasteen laskemista. Aktiivointiasteella tarkoitetaan aktiivisten työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä olevien prosenttiosuutta työttömien työnhakijoiden ja palveluiden piirissä olevien summasta. Koronaviruspandemian vuoksi kunnan työpajan valmentautujamäärissä oli hetkellinen notkahdus, mutta pääsääntöisesti käyttöaste on ollut korkea koko kauden. Työpajan valmennuksessa voi samanaikaisesti olla enintään noin 30 henkilöä. Aktiivointiasteen laskemiseen vuonna 2020 vaikuttaa myös se, että kunnan teknisen toimialan yksiköihin on otettu huomattavasti aiempaa vähemmän kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia. Myös Mäntyharjun Työttömät ry:n kiertäyskeskuksen toiminnan alasajo näkyy aktiivointiasteen laskuna. Oma kysymyksensä on työllisyshoidon palveluvalikoiman tarkoituksenmukaisuus joillekin pitkäaikaistyöttömille, joiden ensisijainen kuntoutus tulisi löytyä jonkin muun palvelun piiristä.

IKÄIHMISET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 65 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä (vuosi 2018 ennakkotieto)

Kotona asuvat 80 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä

Kotona asuvat 75 - 84-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

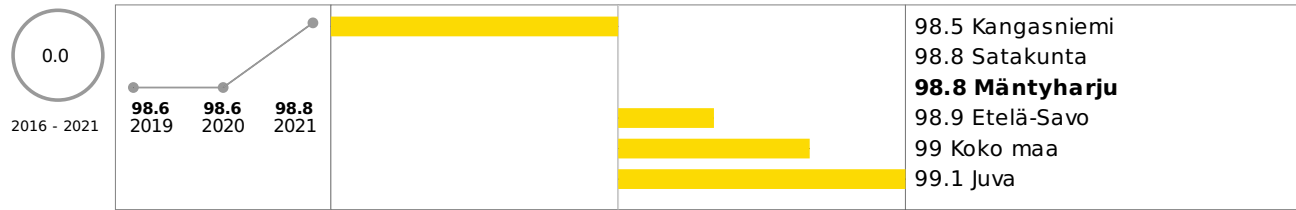

Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä

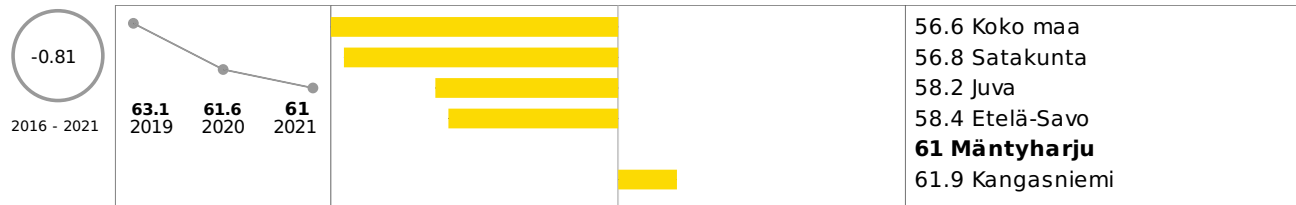

Kotona asuvat 65 - 74-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

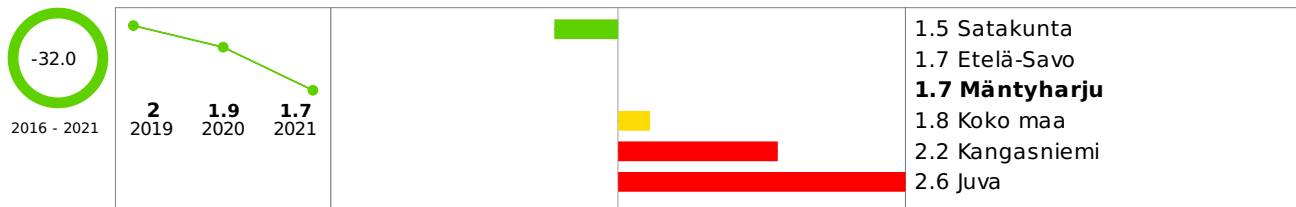

75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % vastaavanikäisten asuntokunnista

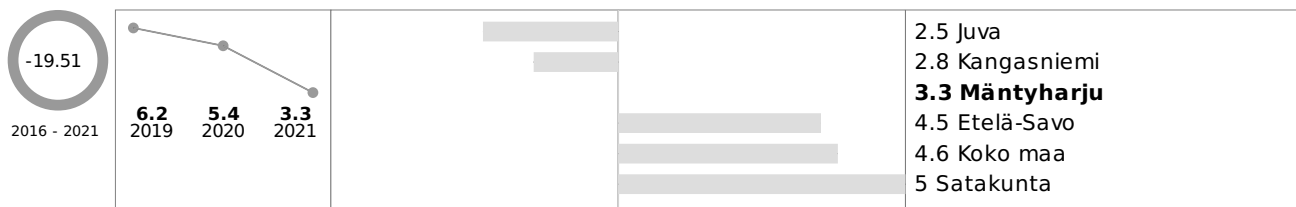
Opiskelu, työ ja toimeentulo

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä

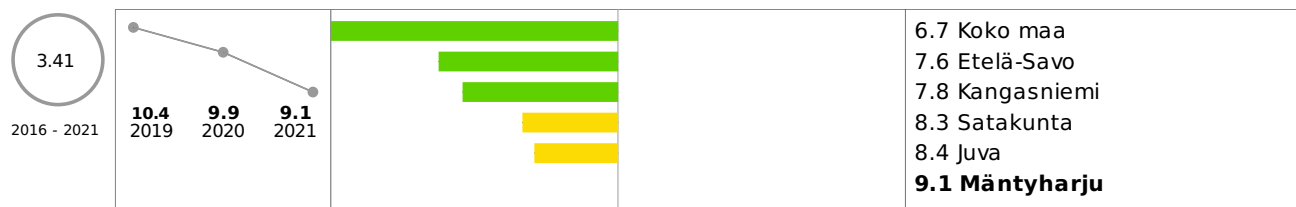

Sosiaali- ja terveydenhuolto

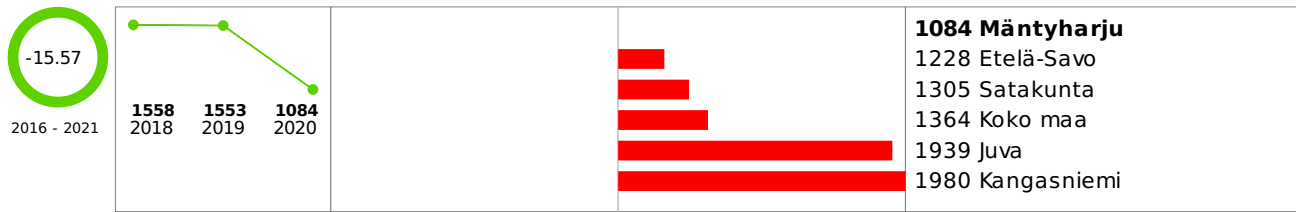
Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä

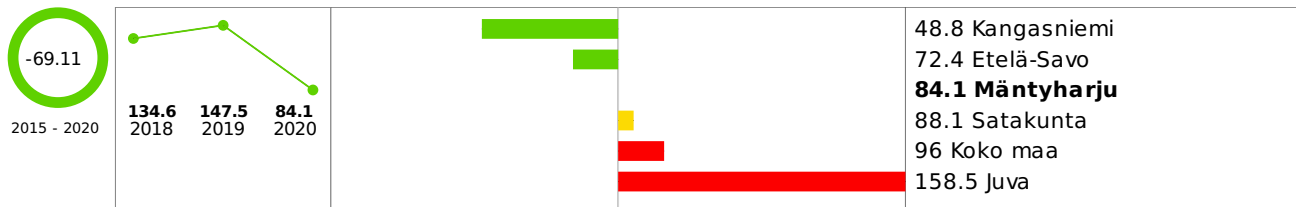
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä

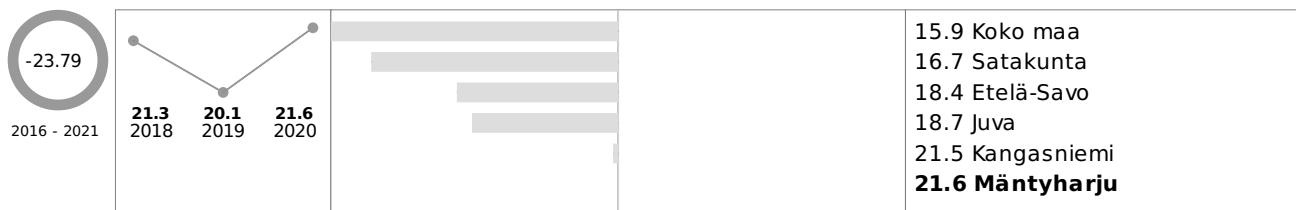
Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavanikäistä

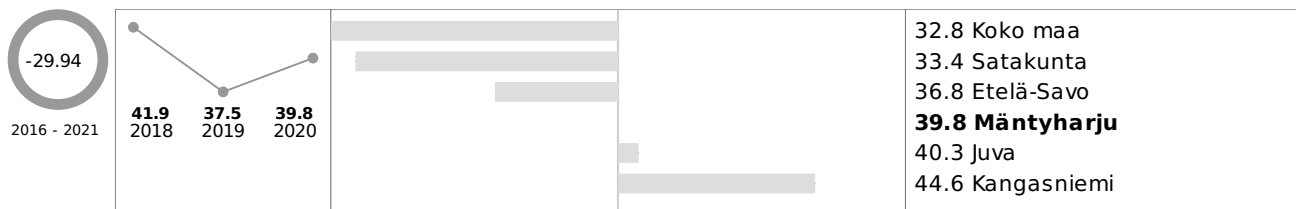
Psykiatrian laitoshoidon hoitopäivät 75 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavanikäistä (vuosi 2018 ennakkotieto)

Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 85 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

IKÄIHMISET - Yhteenveto

Tilastokeskuksen mukaan yli 65-vuotiaiden osuuden maan väestöstä arvioidaan nousevan nykyisestä 16 prosentista 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Mäntyharjussa yli 65-vuotiaiden osuus vuonna 2020 oli 37,5 % ja ennuste vuodelle 2030 on 46,1 %.

Ikääntyminen on pitkä elämänvaihe, eivätkä ikäihmiset ole joukko samanlaisessa elämänvaiheessa olevia ihmisiä, vaikka yhtäläisyyksiäkin toki on. Suurin osa yli 65-vuotiaista on aktiivisia ja hyväkuntoisia. Yli 75-vuotiaista taas arviolta noin puolella on todettu olevan toimintakyvyn haasteita (ikäinstituutti). Ikäihmiset tulee nähdä monipuolisesti yhteisön voimavarana; kuluttajina, vapaaehtoistyöntekijöinä, lastensa ja lastenlastensa tukena olevina ihmisinä sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen vahvistajina jne.

Kulttuuri- ja kirjastopalvelut

Mäntyharjun kulttuuripalvelut on tarjonnut kaikissa mäntyharjulaisissa palveluasumisessa yksiköissä erilaisia kulttuurikokemuksia, kuten konsertteja ja näytelmiä vähintään kaksi kertaa vuodessa, keskimäärin 3-4 kertaa vuodessa. Lisäksi on vuosittain järjestetty useita ikäihmisille kohdennettuja, kaikille avoimia kulttuuritapahtumia eri ympäristöissä kuten kirjastossa sekä kulttuurisalisissa. Perinteisten palveluiden rinnalle on kehitetty myös uudenlaisia malleja, kuten etäpalveluita.

Mäntyharjun kirjastolla on käytössä kotipalvelu, joka on kohdennettu henkilöille, jotka eivät esimerkiksi korkean iän tai sairauden vuoksi pääse asioimaan kirjastossa. Kirjasto pakkaa aineiston valmiiksi ja kotipalvelukassin kuljetuksesta perille vastaa esimerkiksi vapaaehtoinen. Toiminnalla on tuettu aktiivisten ikääntyneiden, kotona asuvien ikäihmisten sekä asumispalveluiden piirissä olevien ikäihmisten osallisuutta, toimijuutta ja toimintakykyä sekä syrjäytymisen ehkäisyä. Yhteistyötä on tehty mm. palveluasumisessa yksiköiden sekä kolmannen sektorin kanssa.

Ikäihmisten osallisuus

Mäntyharjun kunnassa toimii aktiivinen vanhusneuvosto, jonka toimintaedellytyksistä vastasi vuoden 2021 loppuun asti kunnanhallitus. Vanhusneuvosto seuraa kunnallista ja seudullista päätöksentekoa ja strategioita ikääntyneiden näkökulmasta. Vanhusneuvosto seuraa palveluiden riittävyttä ja laatua, sekä pyrkii edistämään ikääntyneiden selviytymistä eri toiminnoissa. Vanhusneuvosto ylläpitää ja kehittää vuoropuhelua ikääntyneiden eläkeläisjärjestöjen, kunnan virkamiesten ja päättäjien välillä sekä kaikkien yhteistyötahojen kanssa. Vanhusneuvosto vastaa myös joka toinen vuosi järjestettävien Ikäihmisten messujen toteutuksesta. Edellisen kerran messut järjestettiin vuonna 2019.

KAIKKI IKÄRYHMÄT

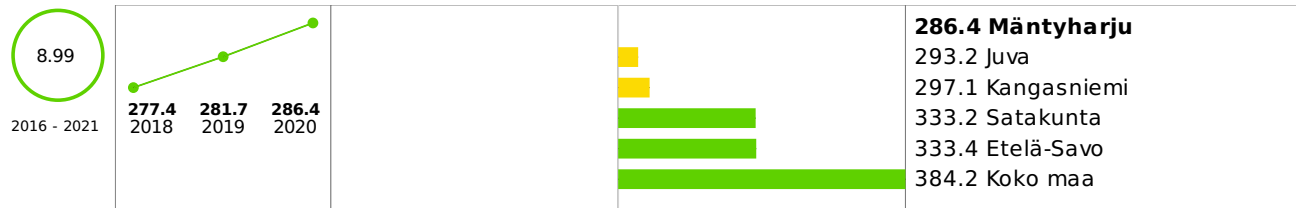
Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

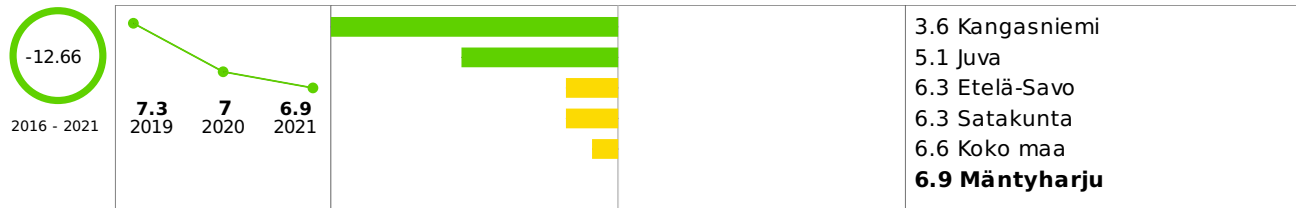
Opiskelu, työ ja toimeentulo

Koulutustasomittain

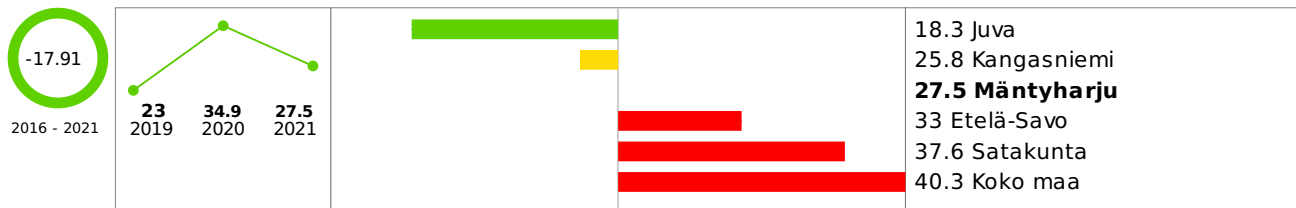

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

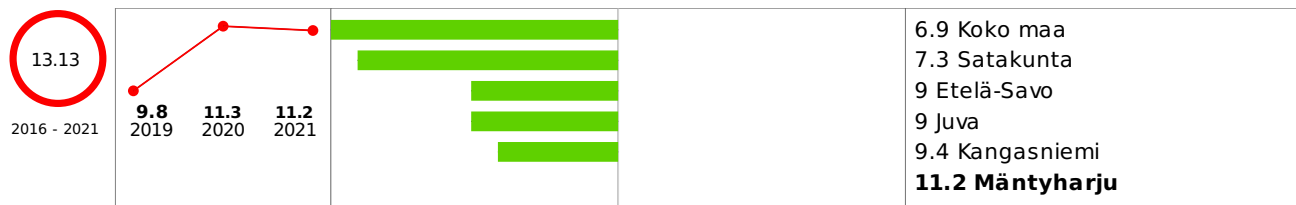
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

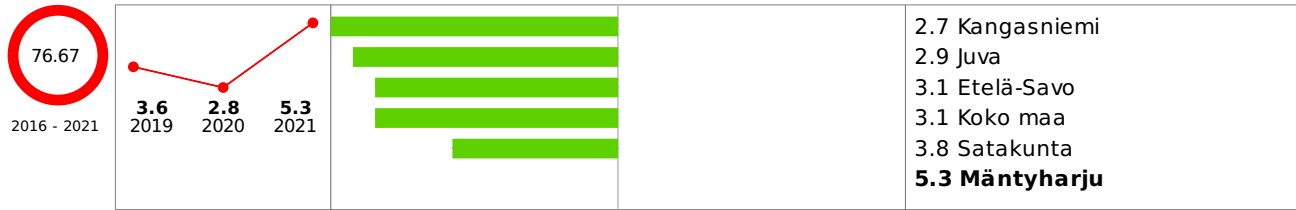
Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta

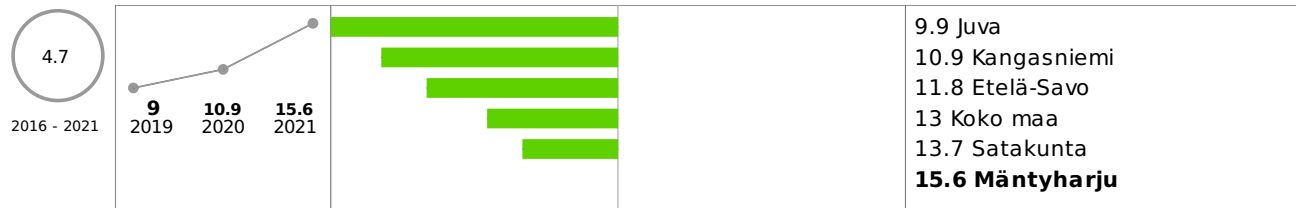
Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina, litraa

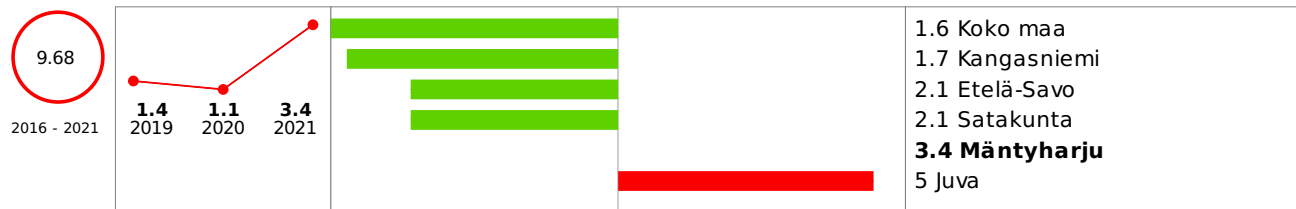
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta

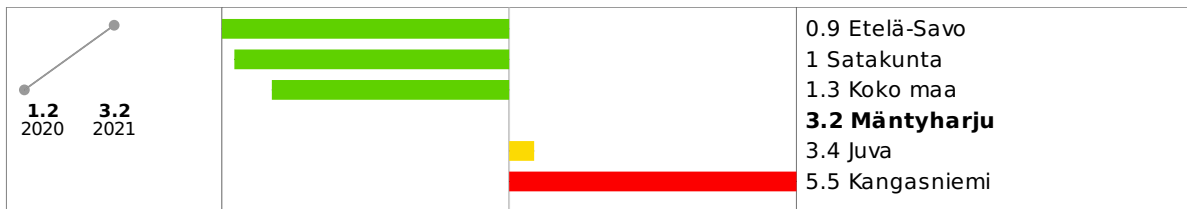
Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdystä rikoksista syylliseksi epäillyt / 1 000 asukasta

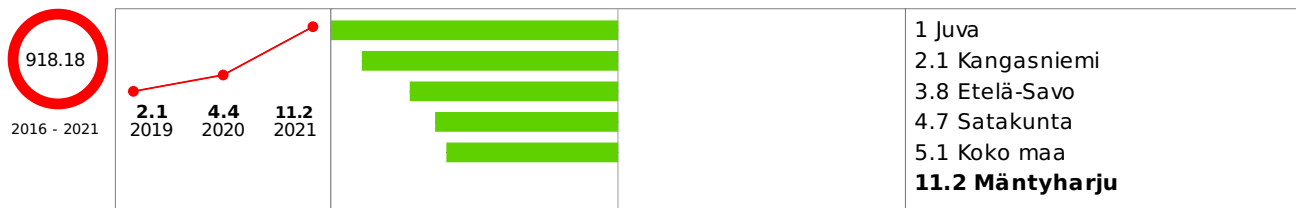
Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdystä väkivaltarikoksista syylliseksi epäillyt / 1 000 asukasta

Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset / 1 000 asukasta

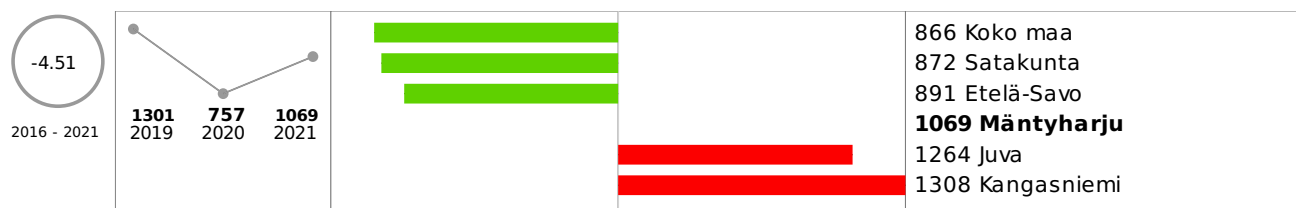

Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta

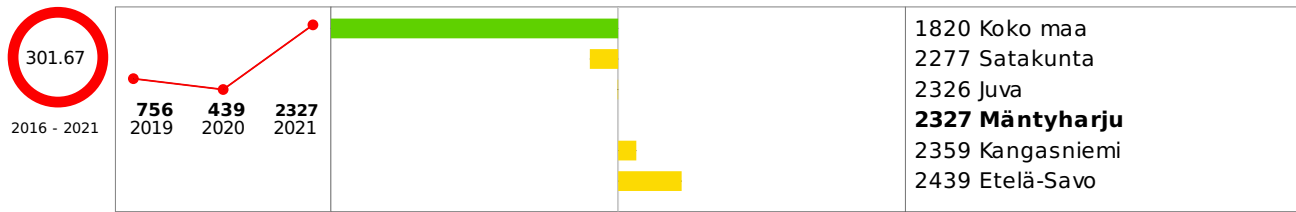

Sosiaali- ja terveydenhuolto

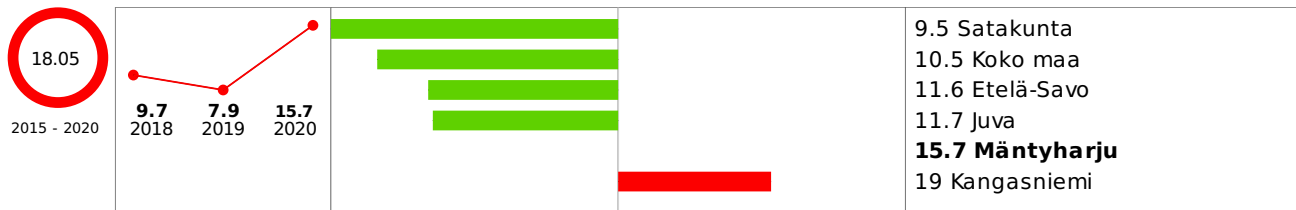
Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki lääkärikäynnit / 1 000 asukasta

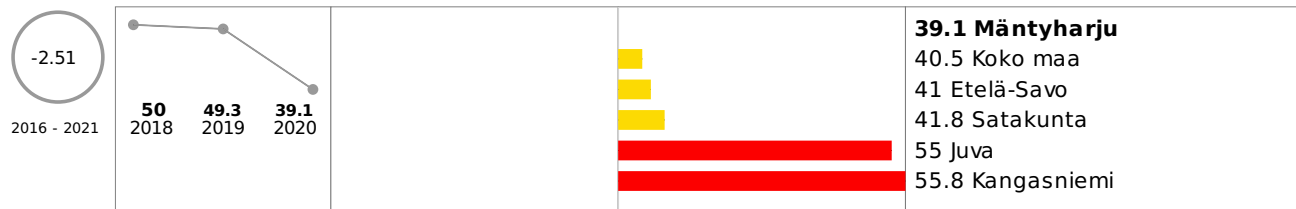
Perusterveydenhuollon muut avohoitokäynnit (muu ammattiryhmä kuin lääkäri) / 1 000 asukasta

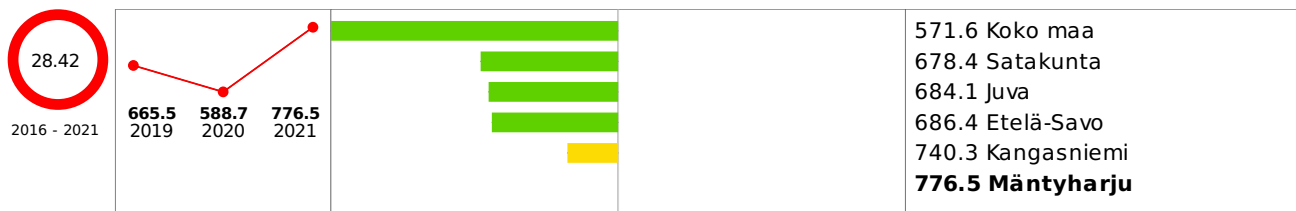
Perusterveydenhuollon vuodeosastohoito, keskimääräinen hoitoaika (vuosi 2018 ennakkotieto)

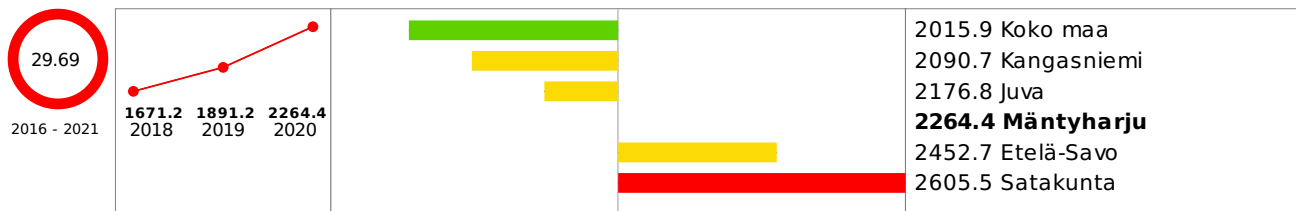
Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaat yhteensä, % väestöstä

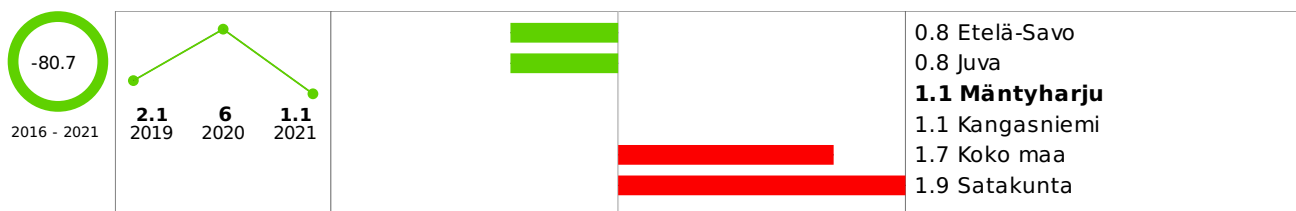
Aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit / 1 000 18 vuotta täyttänyttä (vuosi 2018 ennakkotieto)

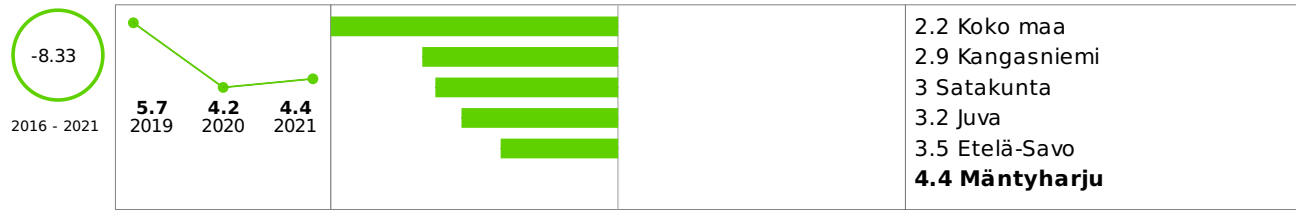
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit / 1 000 asukasta (vuosi 2018 ennakkotieto)

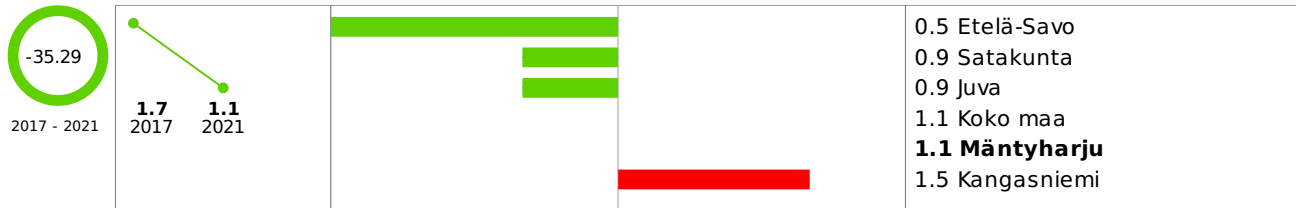
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1 000 asukasta

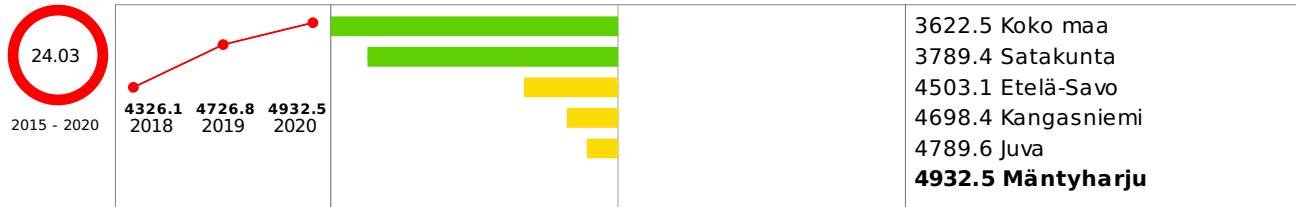
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1 000 asukasta (vuosi 2018 ennakkotieto)

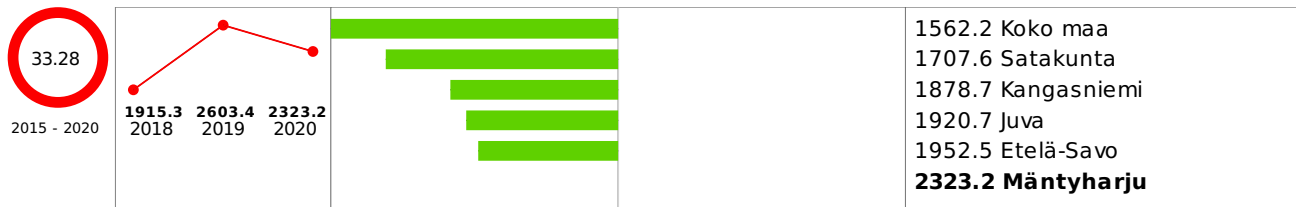
Päihdehuollon asumispalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta

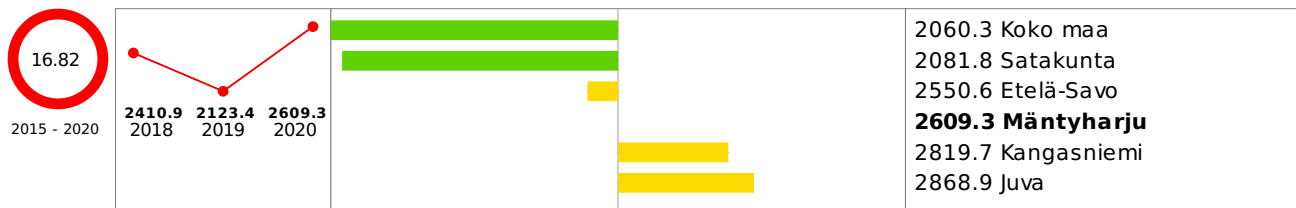
Sosiaali- ja terveystoiminnan nettokäyttökustannukset (pl. varhaiskasvatus 2015-), euroa / asukas

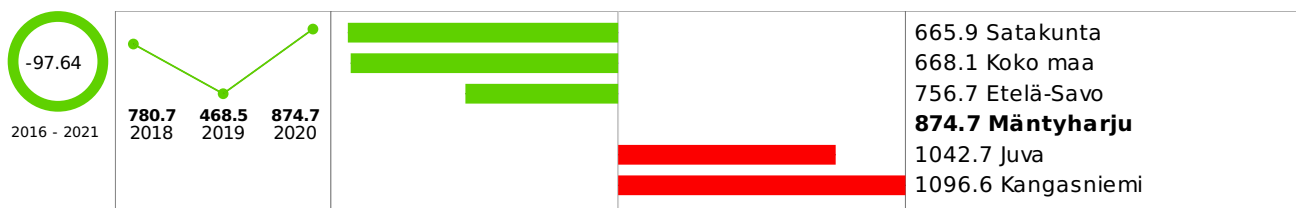
Sosiaalitoiminnan nettokäyttökustannukset (pl. varhaiskasvatus 2015-), euroa / asukas

Terveystoiminnan nettokäyttökustannukset, euroa / asukas

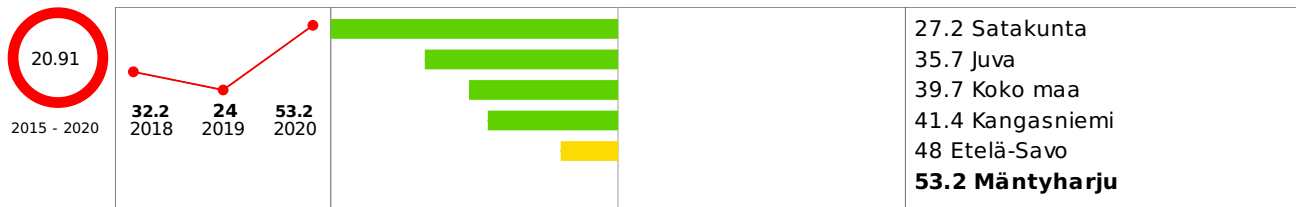
Perusterveydenhuollon (mukaan lukien suun terveydenhuolto) nettokäyttökustannukset, euroa / asukas

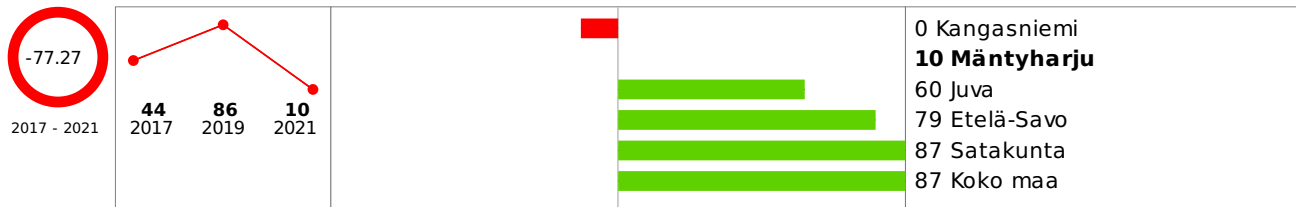
Erikoissairaanhoidon nettokäyttökustannukset, euroa / asukas

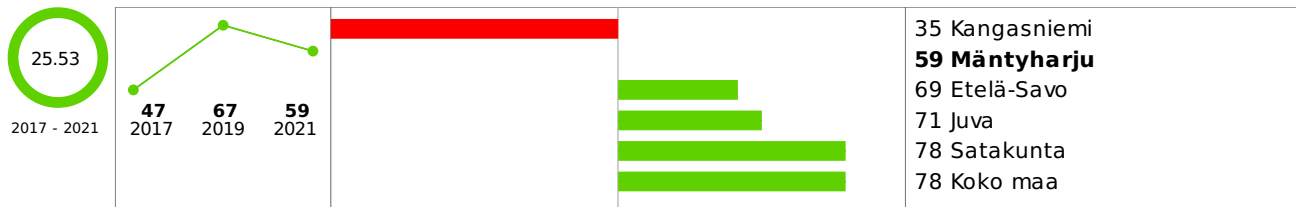
Päihdehuollon erityispalvelujen nettokäyttökustannukset, euroa / asukas

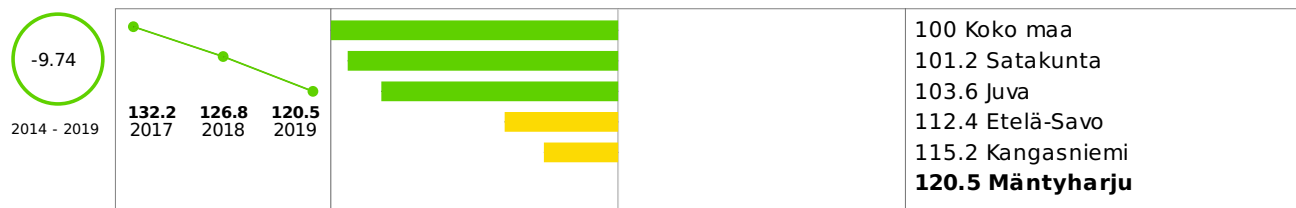
Väestön terveydentilan seuranta ja arviointi kunnan johdossa, pistemäärä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuntajohdossa - TEA, pistemäärä

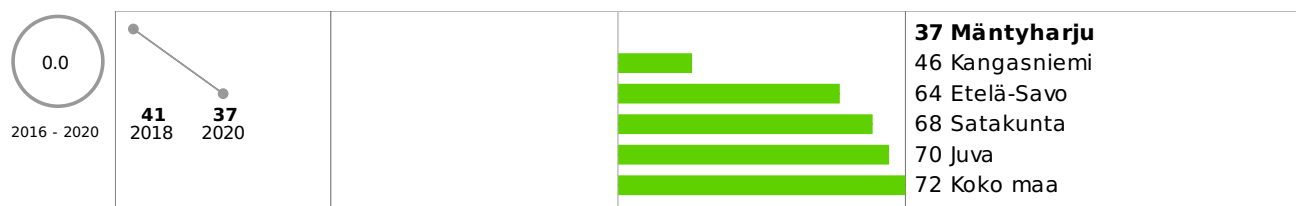

THL:n sairastavuusindeksi, ikävakioitu

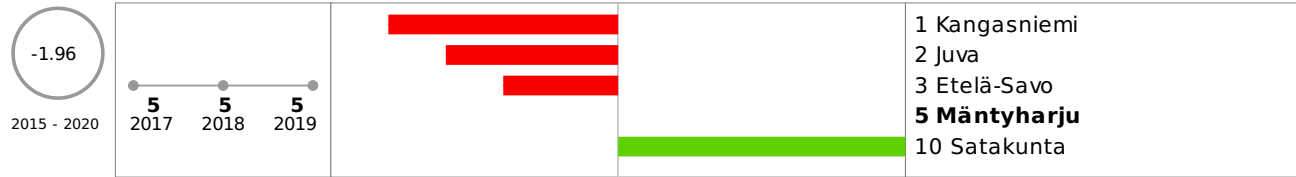
Vapaa-aika

Liikunnan edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä

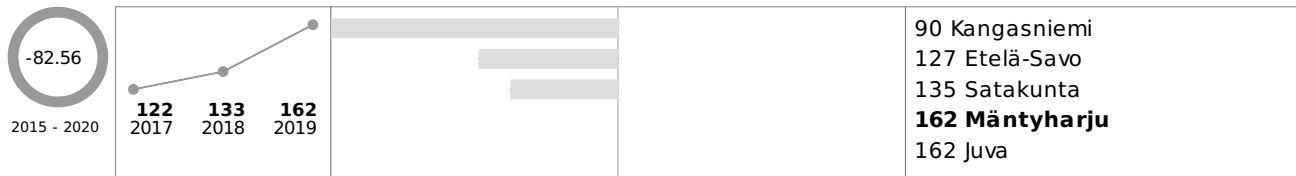
Liikuntatoimi, avustukset (€/asukas)

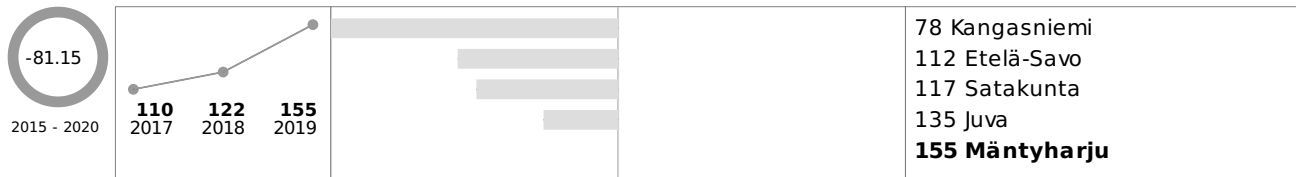
Liikuntatoimi, investoinnit (€/asukas)

Liikuntatoimi, käyttökustannukset (€/asukas)

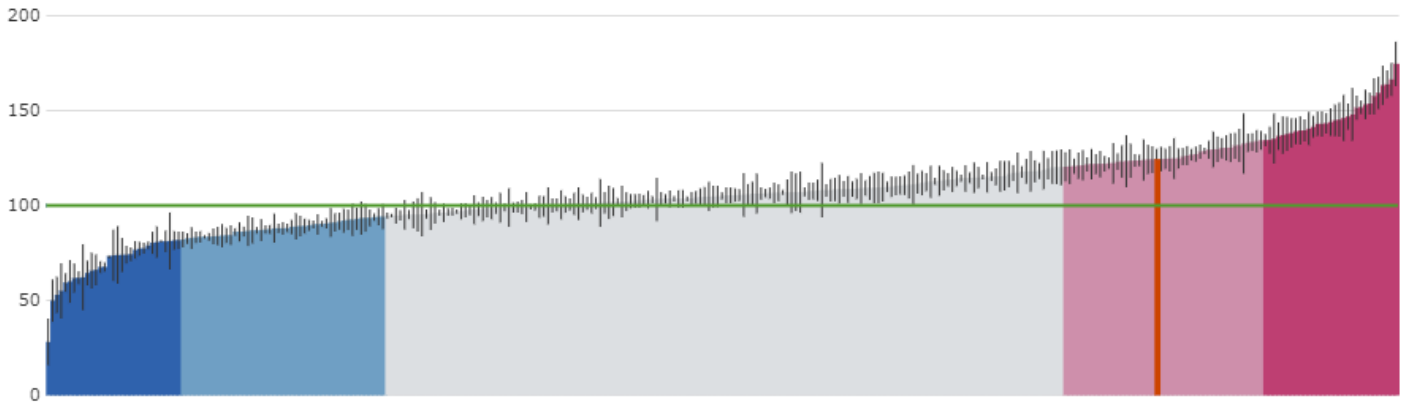
Liikuntatoimi, nettokustannukset (€/asukas)

KAIKKI IKÄRYHMÄT - Yhteenveto

THL:n sairastavuusindeksi kuvaa suomalaisten kuntien ja alueiden väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Indeksissä on otettu huomioon seitsemän eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa. Indeksissä sisältyvät sairausryhmät ovat syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat, tapaturmat ja dementia. Indeksissä kunkin sairausryhmän yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on ko. sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden, elämänlaadun ja terveydenhuollon kustannusten kannalta.

Mäntyharju sijoittuu ikävakioidussa sairastavuusindeksivertailussa (kuva alla) persenttiilille 75–90, eli jonkin verran heikoimman 10 %:n paremmalle puolelle. Mäntyharjun ikävakioidu sairastavuusindeksi on 124,4. Kun tarkastellaan ikävakiomatonta sairastavuusindeksiä, joka kuvaa paremmin sairastavuuden aiheuttamaa todellista taakkaa ja palvelutarvetta, Mäntyharjun vertailuluku on 146,2 (koko maa = 100). Mäntyharjun sairastavuusindeksiä nostavat erityisesti aivoverisuonitauti (170,7)- ja tuki- ja liikuntaelintautisairausindeksi (179,7).

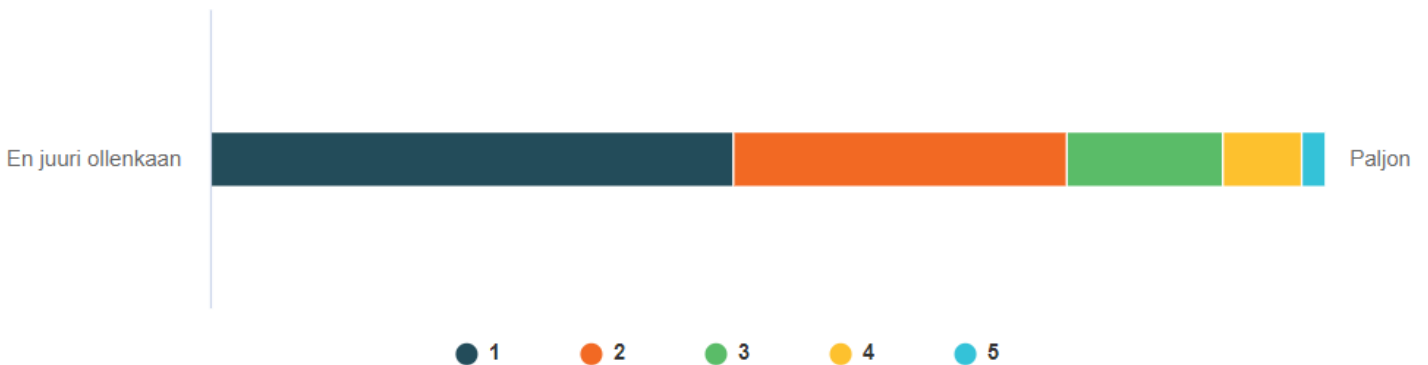

Hyvinvointikysely

Mäntyharjulaisten kokemaa hyvinvointia kartoitettiin vuoden 2019 lopulla kyselyllä, johon vastasi 149 kuntalaista ja vapaa-ajan asukasta. Kyselyllä haluttiin selvittää asukkaiden näkemyksiä turvallisuudesta, osallisuudesta ja viihtyvyydestä. Vastaajista 78 % oli vakituksia asukkaita.

Kysyttäessä "Kuinka turvalliseksi koet Mäntyharjun?", keskiarvoksi saatiin 8,6 (asteikolla 1-10, jossa 1=ei ollenkaan turvallinen ja 10=täysin turvallinen). Vastauksissa mainittiin turvallisuutta luovina tekijöinä paikkakunnan pieni koko ja hyvin hoidettu ympäristö (esim. valaistus). Turvallisuutta heikentävinä seikkoina mainittiin muun muassa poliisin puuttuminen paikkakunnalta ja varkaudet.

Kuinka paljon olet kokenut asuinympäristössäsi päihteiden käytöstä aiheutuvaa haittaa? (esim. pelkoa tai ahdistusta aiheuttavaa häiriökäyttäytymistä, päihteiden käytön jälkiä ympäristössä jne.)

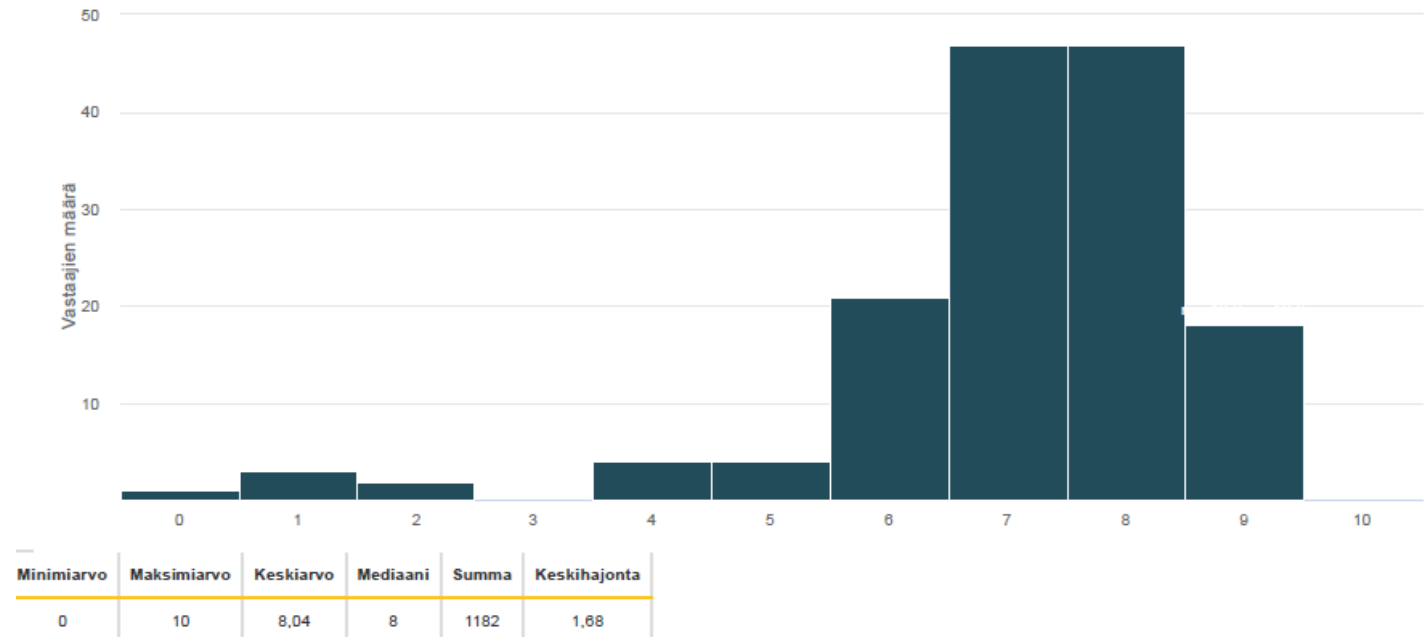

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo	Mediaani
En juuri ollenkaan	70	44	20	11	3	Paljon	148	1,9	2,0
	47,3%	29,7%	13,5%	7,5%	2,0%				
Yhteensä	70	44	20	11	3		148	1,9	2,0

Lähes puolet asukkaista ei ole kokenut häiritseviä päihteidenkäyttöön liittyviä haittoja asuinympäristössään (kuva alla). Paljon tai melko paljon haittoja on kokenut noin 10 % vastaajista. Kysymyksellä haluttiin selvittää, kuinka paljon päihteidenkäytöllä on vaikutusta asukkaiden kokemalle turvallisuudelle tai viihtyvyydelle.

Arvioi asuin ympäristön mahdollistamaa elämänlaatua Mäntyharjussa. (esim. vapaa-aika ja harrastusmahdollisuudet, estettäisyys, viihtyisyys jne.)

Vastaajien määrä: 147

Asuin ympäristön mahdollistaman elämänlaadun keskiarvoksi muodostui kyselyssä 8,04. Kouluarvosanan 8-10 antoi 76% vastaajista.

Kulttuuripalvelut

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta astui voimaan 1.3.2019 ja se korvasi yli 25 vuotta vanhan lain. Laissa kuntien kulttuuritoiminnalle asetetaan tavoitteet ja määritetään aiempaa selkeämmin keskeiset tehtäväkokonaisuudet. Pitkäaikaisen kulttuurisihteerin äkillinen poisjäänti työstä kesällä 2019 toi muutoksia toimintaan. Hänelle oli kertynyt vuosien varrella valtava tietopankki ja näkemys Mäntyharjun kulttuuripalveluista ja yhtäkkiä sitä ei ollutkaan enää käytettävissä.

Työmäärä on lisääntynyt jonkun verran. Kulttuurituottaja on mukana monissa yhteisissä toimitelmissä, joka osaltaan on lisännyt työmäärää mutta samalla mahdollistanut monipuolisemman yhteistyön. Koronatilanne aiheuttanut muutoksia vuonna 2020 mutta isommin vuoden 2021 alkupuolella.

Onnistumisia:

- Kulttuuripalveluilla on ollut normaalin budjetin lisäksi hyvin hankerahaa (mm. OKM ja Taike) sekä myös kuolinpesien omaisuuksia (ns. testamenttivarat) on osoitettu kulttuuripalveluiden käyttöön. Näillä on mahdollistettu mm. Kuntataiteilijan palkkaaminen vuonna 2019
- Etsivä kulttuurityö -hankkeen kartoituksissa on noussut monesti esiin, että Katajaista kansaa, Taideasemaa ja julkisten tilojen yhteisötaideteoksia, joita on tehty mm. yhdessä kuntataiteilijan kanssa, on pidetty hyvinä ja tärkeinä. Näitä korostivat nuoret, mutta myös esim. mielenterveys- ja päihdepuolella nostettiin esiin, että heidänkin asiakkaansa uskalsivat mennä katsomaan purkutalonäyttelyä, vaikka eivät uskaltaneet julkisiin näyttelyihin tai tapahtumiin. Ja että esim. työpajanuoret saivat toteuttaa huoneen Katajaiseen kansaan. Tällaisia pidetään tosi tärkeinä osallisuuden ja toimijuuden kehittymisen kannalta. Julkinen taide on siis todellakin saavutettavissa heille, jotka eivät erilaisten esteiden vuoksi muuten kävisi varsinaisissa taideympäristöissä
- Lasten kuvisseikkailu ollut myös onnistunut ja hyväksi havaittu käytäntö. Vuonna 2020 aloitettu yhteistyö

kansalaisopiston kanssa ollut onnistunutta

- Asumispalveluissa on tykätty kulttuuritoimen tarjoamista esityksistä, erityisesti musiikista. Heillä kun on itselläänkin pienet budjetit, niin on mukava saada asukkaille lisää toimintaa
- Vammaisneuvoston puolelta tullut palautetta, että fyysinen esteettömyys on huomioitu jo hirmu hyvin Mäntyharjun kulttuurikohteissa (tämä ei tietty koske Salmelaa, jonka toimii kulttuurihistoriallisesti hienossa, mutta aika esteellisessä ympäristössä)

Toimia kulttuurihyvinvoinnin lisäämiseksi:

- Kulttuuripalveluiden tuottaminen eri kohderyhmien tarpeisiin (lapset, nuoret, työttömät, työikäiset, erityisryhmät, ikäihmiset)
- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa
- Monisukupolvisten kulttuuripalveluiden tuottaminen
- Kulttuurin tuominen katukuvaan ja asuinympäristöön, helposti lähestyttävää (muraalit, Taideasema, Vesitomin valotaideteos jne.)
- Katajainen kansa -purkotalotaidenäyttely
- Kulttuuriavustusten jako eri tahoille
- Kuntataiteilija (v. 2019)

Kulttuuripalveluihin osallistumiseen liittyviä esteitä on kartoitettu laajasti Etsivä kulttuurityö -hankkeessa ja sen tuloksia on raportoitu erikseen. Mäntyharjun kulttuurihyvinvointisuunnitelma valmistui loppuvuodesta 2021 ja se liitetään myös kunnan yleisen hyvinvointisuunnitelman liitteeksi.

Kansalaisopisto ja kirjasto

Keskeisiä muutoksia olivat kansalaisopiston ja kirjaston yhteistyön käynnistyminen sekä kansalaisopiston osallistuminen työelämän osaamisen kehittämiseen ja elinvoiman kasvattamiseen. Kansalaisopiston tarjonta on muuttunut kysyntälähtöisemmäksi ja opiskelijat on otettu mukaan kurssien suunnitteluun. Mukaan on tullut digitaalisten oppimateriaalien tukevia kursseja ja valmennusta sekä on rakennettu näitä tukevia oppimisympäristöjä. Hanketoimintaa suunnattu työelämässä toimivien henkilöiden osaamisen uudistamiseen ja työllistymisen edistämiseen. Kansalaisopistossa on lisätty erityisryhmille kohdennettua tarjontaa (erityisesti lapset ja vanhuksat).

Kirjasto on myös muuttunut vähitellen kuntalaisten kohtaamispaikaksi. Omatoimikirjasto on otettu käyttöön ja panostettu koulu- ja nuorisoyhteistyöhön.

Liikuntapalvelut

Keskeisiä asioita

- Liikuntapalvelut jakautuivat teknisen ja sivistyksen kanssa 2020
- Uuden toimintakulttuurin luominen teknisen ja liikunnan välillä
- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on parantunut

Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö

Sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyessä kuntayhtymälle, vastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä jäi edelleen kunnalle. Ehkäisevän päihdetyön toteuttamiselle oli kuitenkin luotava uudenlaiset, verkostoihin perustuvat rakenteet ja toimintatavat. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015) 5 §:n mukaan kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Mäntyharjun kunnanhallitus nimesi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaksi toimielimeksi

sivistyslautakunnan ja sivistyslautakunta puolestaan velvoitti moniammatillisen OHKO-työryhmän toteuttamaan ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorina on toiminut hyvinvointikoordinaattori.

Ehkäisevää päihdetyötä on toteutettu sivistyslautakunnan vuosittain hyväksymän toimintasuunnitelman mukaan. OHKO-työryhmä on koordinoanut eri organisaatioiden osallistumista erilaisiin kampanjoihin sekä päihteisiin liittyvän tietouden jakamista. Perusopetuksessa oppilaat ovat suunnitelleet ja toteuttaneet päihdehaittoihin liittyviä kuvataide- ja videoteoksia ja näiden materiaaleja on käytetty viestinnässä sosiaalisen median kanavilla. Päihdetietoutta on pyritty lisäämään myös jakamalla oppilaiden vanhemmille tietopaketti, josta löytyy apua päihteiden käytön tunnistamiseen sekä paikallisten ja valtakunnallisten tukea tarjoavien tahojen yhteystietoja.

Ehkäisevän päihdetyön työryhmässä on jäseniä kunnan sivistys- ja työllisyyspalveluista, Mäntyharjun seurakunnasta ja Essotesta (aikuissosiaalityö, vanhus- ja vammaistyö) sekä yrittäjien edustaja. Organisaatorajat ylittävä yhteistyö on edistänyt tiedonkulkua ja konkreettista yhdessä tekemistä. Työryhmän kautta on myös saatu jaettua tietoa nopeasti muuttuvista ilmiöistä ja toteutettua kohdennettuja toimia erityisesti nuorten parissa.

Koronaviruspandemia on haitannut ehkäisevän päihdetyön jalkautuvaa toteuttamista erityisesti ikäihmisten ja erityisryhmien parissa. Lisäksi pelaamiseen liittyvien haittojen tunnistamiseen ja yleiseen mielenterveyden tukemiseen on työryhmässä tunnistettu kasvavaa tarvetta.

Vammaisneuvosto

Mäntyharjun kunnassa toimii aktiivinen vammaisneuvosto. Vammaisneuvoston toimintaedellytyksistä vastasi vuoden 2021 loppuun asti kunnanhallitus. Mäntyharjun vammaisneuvoston tarkoituksena on:

- olla Mäntyharjussa toimiville vammaisjärjestöille apuna ja edistää yhteistyötä järjestöjen ja kunnan eri elinten kanssa
- edistää vammaisten tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten asumiseen, sosiaali- ja terveyspalvelujen saamiseen, koulutukseen, työllistymiseen sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintoihin
- seurata vammaisten näkökulmasta kunnan päätöksentekoa erityisesti vammaisille tarkoitettujen tukitoimien ja muiden etuuksien järjestämiseksi sekä niiden saatavuuden parantamiseksi
- tehdä aloitteita ja esiyksiä ja antaa lausuntoja vammaisia koskevissa asioissa sekä seurata vammaispalvelujen kehitystä Mäntyharjun kunnassa ja Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalveluissa
- vaikuttaa ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen siten, että julkiset tilat soveltuvat vammaisten tarpeisiin
- järjestää yleisölle avoimia luentoja ja tietokursseja, jotta tieto vammaisuudesta ja sairauksista tulisi tavallisten kansalaisten tietoisuuteen
- pitää yhteyttä tarvittaessa alueelliseen ja valtakunnalliseen vammaisneuvostoon

Väkivaltatyö

Viola - Väkipallasta vapaaksi ry. tuottaa matalan kynnyksen palveluita perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa kokeneille, väkivaltaa käyttäneille tai sen käyttöä pelkääville tai väkivallalle lähipiirissään altistuneille. Palvelut ovat maksuttomia Essoten alueen asukkaille. Yhdistyksen toimipiste sijaitsee Mikkelissä.

Ruokajako

Paikallisen ja alueellisen yhteistyön tuloksena vuonna 2020 käynnistyi kauppojen hävikkiruoan jakelu. Maakunnallisesti toimintamallia oli kehittämässä Mikkelin hallinnoima Porukalla -hanke (ESR). Hankkeen päätyttyä ViaDia - Diakoniatyön verkosto on hoitanut käytännössä ruoan keräilyn ja toimittamisen jakelupaikoille. Mäntyharjussa ruokajakoa on toteutettu helluntaiseurakunnan tiloissa. Toiminta on osoittautunut tarpeelliseksi ja perjantaisissa ruokajaoissa käy säännöllisesti 50-60 henkilöä. Paikallisten seurakuntien rooli toiminnan ylläpitäjänä on hyvin tärkeä.

3 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

HYVINVOINTISUUNNITELMA 2019-2020

Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2019-2020

HYVINVOINTISUUNNITELMA VUOSILLE 2019-2020

Kuntastrategian linjaukset

Mäntyharjun kuntastrategiassa (päivitetty lokakuussa 2018) mainitaan kunnan kriittisiksi menestystekijöiksi ja mittareiksi:

- o Tasapainoinen talous -> toimintojen ja investointien rahavirrat
- o Hyvinvoiva kuntalainen -> hyvinvointikertomus
- o Vetovoimainen kunta -> mediaseuranta, muuttoliike

Kuntastrategiassa korostetut arvot ovat:

- o Yhdessä onnistuminen
- o Kuntalainen keskiössä
- o Taito uudistua

"Kunnan rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja alueen elinvoimaisuuden kasvattajana ja edunvalvojana korostuu tulevaisuudessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat yhteydessä kunnan kaikkiin toimialoihin; koulutukseen, liikunta-, ravitsemus- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kunnan hoitamiin tehtäviin". -Kunnanjohtaja Jukka Ollikainen

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Etelä-Savon maakunnallisen hyvinvointisuunnitelman (Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä 2018) painopistealueiksi on valittu:

- o **Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden vahvistaminen**
  - o Osallistumisen, kuulemisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääminen
  - o Yksinäisyyden, turvattomuuden, kiusaamisen ja väkivallan ehkäiseminen
  - o Asukaslähtöisen, esteettömän ja viihtyisän elinympäristön suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito
- o **Toimintakyvyn sekä terveyttä ja hyvinvointia tukevien elintapojen edistäminen**
  - o Lasten, nuorten ja lapsiperheiden ennakointi tukeminen
  - o Työikäisten toimintakyvyn tukeminen ja ohjaus
  - o Ikäihmisten omaehtoisen toimintakyvyn vahvistaminen
- o **Eriarvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen**
  - o Peruspalvelujen saavutettavuuden turvaaminen lähipalveluina
  - o Monimuotoisen, kulttuurisesti yhdenvertaisen ja vähemmistöt huomioivan Etelä-Savon rakentaminen

HYVINVOINTISUUNNITELMA 2019-2020

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Arviointimittarit
Osallisuuden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden vahvistaminen	Ajantasaiset verkkosivut ja monipuolinen tiedottaminen	Käytössä olevat ajantasaiset kanavat / seuranta
	Viestintä- ja markkinointistrategian päivittäminen	Kyllä/ei
	Kokeillaan erilaisia osallistamisen menetelmiä ja kuvataan toimivimmat menetelmät yksiköille toimintaohjeiksi & Uusiutuvat elinvoimatajat UUDET-hanke	Toimintaohje tai prosessikuvaus: Kyllä/ei Hanke: Raportointi/palautte
Toimintakyvyn sekä terveyttä ja hyvinvointia tukevien elintapojen edistäminen	Lions Quest tai KIVA-tiimi toimintaa kaikilla kouluilla ja luokka-asteilla.	Pysähtyneiden kiusaamistilanteiden määrä suhteessa havaittuihin kiusaamistilanteisiin
	Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisy-suunnitelman päivitys	Kyllä/ei
	Harrastusmahdollisuuksista informoivan kanavan käyttöönotto	Kyllä/ei
Eriarvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen	Koulukohtaisissa oppilashuoltoryhmissä käsitellään kouluterveyskyselyn tuloksia ja ohjataan koulun toimintaa tulosten pohjalta	Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksissa positiivista kehitystä
	Elintapohjauksen kohteena 0-tason liikkujat	6kk:n prosessin sitoutuneiden määrä 20 henkilöä vuodessa
	Toimintakykyä tukevien ja turvallista liikkumista edistävien ukoilurettien ja kevyen liikenteen väylien ylläpito	Kyllä/ei
Eriarvoisuuden vähentäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen	Kansalaisopiston hyvinvointia tukeva sekä tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävä kurssitarjonta	Eritäysryhmille suunnattu vähintään 12 kurssia vuodessa. Keskustajaman ulkopuolelle sijoitettu vähintään 14 kurssia vuodessa. Kumpaakin sukupuolta koulutuksissa vähintään 27%
	Työn- ja/tai koulutuksen ulkopuolelle jäävät nuoret tavoitetaan (100 %) ja heille on tarjolla tukea, neuvontaa ja tarvittaessa työpajatoimintaa tai muuta valmennusta.	Kyllä/ei
	Järjestetään asiointimahdollisuus haja-asutusalueilta	Kyllä/ei
	Edunvalvonta joukkoliikennehytekyksien turvaamiseksi	Kyllä/ei
	Edunvalvonta peruspalveluiden saatuuden turvaamiseksi	Kyllä/ei

Tavoitteiden toteutumisen arviointi

Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2017-2021 tehtiin valtuustokauden puolella välissä, loppuvuodesta 2018. Tuolloin kuntaan palkattiin hyvinvointikoordinaattori. Myöhäinen ajankohta suunnitelman tekemiselle johtui pääosin hyvinvointityön rakenteiden uudelleen muodostumisesta sen jälkeen, kun sosiaali- ja terveystaloudet siirtyivät kuntayhtymälle.

Hyvinvointisuunnitelmaa tehdessä oli tiedossa, että suurin haaste kunnan hyvinvointityölle vuosina 2019 ja 2020 tulee olemaan juuri rakenteiden, yhteistyön ja toimintatapojen kehittämisessä. Tuolloin tehdyt hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ovat varsin niukkoja, johtuen suunnitelman tekemisen ajankohdasta, jolloin seuraavan vuoden toiminnalliset tavoitteet oli jo vahvistettu talousarvioon. Suunnitelman tavoitteiden voi lyhyesti kuvata pääsääntöisesti toteutuneen, mutta kehitettävää jää seuraavan hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden asetteluun, mittareiden valintaan sekä seurantaan ja arviointiin.

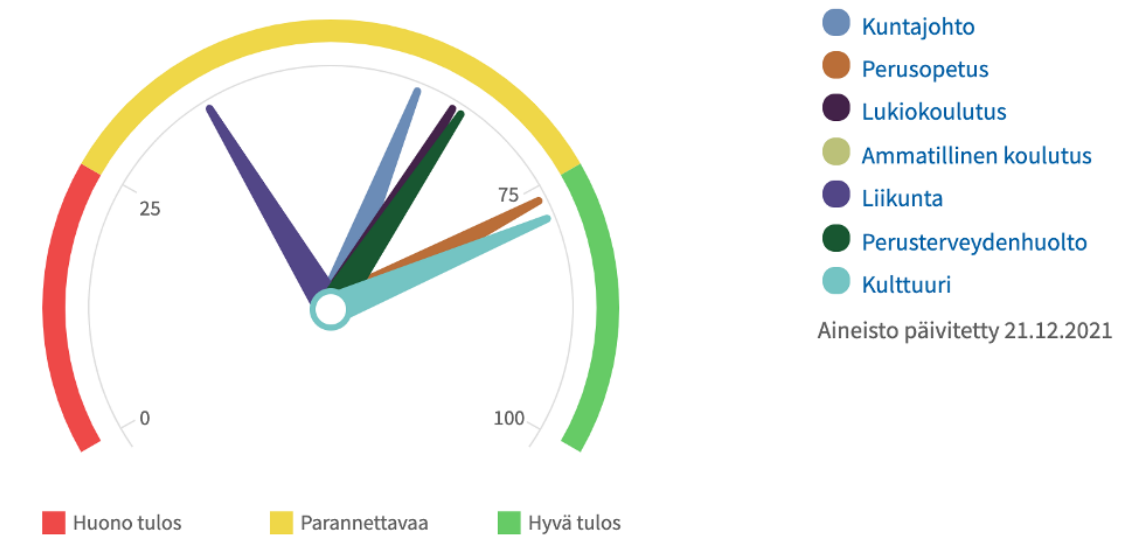
TEA-viisari

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä TEA-viisari tietokanta kuvaa kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen aktiivisuutta. Terveyden edistämisen aktiivisuuden ulottuvuudet kuvaavat toimintaa eri näkökulmista. Perusajatuksena on, että toimiakseen laadukkaasti ja tehokkaasti kunnan on huomioitava kaikki nämä näkökulmat.

SEITSEMÄN NÄKÖKULMAA TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMISEEN

SITOUTUMINEN	Organisaation sitoutuminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen strategiatasolla.
JOHTAMINEN	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointi, vastuiden määrittely sekä toimeenpano.
SEURANTA JA TARVEANALYYSI	Väestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysi väestöryhmittäin sekä raportointi johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.
VOIMAVARAT	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resursointi, esim. henkilöstön mitoitus ja osaaminen.
YHTEISET KÄYTÄNNÖT	Yhteisistä toimintakäytännöistä sopiminen.
OSALLISUUS	Väestön mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.
MUUT YDINTOIMINNAT	Toimialakohtaiset terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toiminnot, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteuttaa.

Vuosina 2020 ja 2021 tehtyjen tiedonkeruiden perusteella Mäntyharju saa kokonaispistemääräksi 62, joka on hieman alle maakunnan ja koko maan keskiarvon. Vertailukeskiarvoja paremman tuloksen Mäntyharjussa saavat perusopetus, perusterveydenhuolto ja kulttuuri.

Mäntyharjun saamia pisteitä laskee erityisesti seuranta- ja tarveanalyysien sekä joiltain osin raportoinnin puuttuminen. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden kuvaamista hyvinvointikertomuksessa sekä säännöllistä seurantaan kuntajohdossa. Hyvinvoinnin edistämisen voimavaroista, eli toiminnan järjestämiseen varatuista resursseista ja esimerkiksi jaetuista avustuksista Mäntyharju saa hyvät pisteet.

Kunnille on suunniteltu käyttöön otettavaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin, joka muodostuu osittain TEA-viisarissa seurattavien mittarien kautta. Se tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kannustin on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Vuoden 2020 tietojen perusteella hyte-kertoimen perusteella saatava valtionosuus olisi Mäntyharjussa 15,9 euroa / asukas (kerroin 0,58).

4 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Huomioitavaa hyvinvointisuunnitelman valmisteluun

Indikaattorien osoittamaa hyvinvointia tulee tarkastella huolellisesti toimintaa suunniteltaessa ja pyrkiä kohdentamaan toimenpiteitä sinne, missä hyvinvointivajetta on havaittu. Tarvittavista toimenpiteistä ja ilmiöihin vaikuttamisen menetelmistä on syytä käydä keskustelua lähimpänä kohderyhmää olevien toimijoiden kanssa.

Koko aineistoa tarkastellen yleisenä huolenaiheena esiin nousee koronavirusilanteen vaikutukset kuntalaisten kokemaan elämänlaatuun ja mielen hyvinvointiin. Kouluikäisten lasten tilanteesta on saatavilla eniten tietoa, mutta voidaan olettaa, etteivät vaikutukset rajoitu pelkästään lapsiin ja nuoriin. Työryhmän näkemyksen mukaan keskeisiä hyvinvoinnin edistämisen pääteemoja tulevalle kaudelle ovat

1. Mielen hyvinvoinnin tukeminen
2. Terveellisten elämäntapojen edistäminen sekä
3. osallisuutta lisäävien turvallisten arkiympäristöjen luominen

Hyvinvoinnin edistäminen ei Mäntyharjussa rajoitu pelkästään kunnan tuottamaan toimintaan, vaan yhteistyötä tehdään Essoten, seurakuntien, alueen yhdistysten, yritysten ja jatkossa myös hyvinvointialueen kanssa. Monitoimijaisuudesta johtuen hyvinvointisuunnitelmaa tulisikin rakentaa eri toimijoiden ja kuntalaisten yhteistyönä. Hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuus muodostuu, kun jokainen toimija tekee oman työnsä näkyväksi yhteisen suunnitelman kautta.

Hyvinvoinnin edistämisen rakenteisiin työryhmä esittää seuraavia huomioita:

1. Varmistetaan hyvinvointisuunnitelman yhteys kuntastrategiaan sekä talouden ja toiminnan suunnitteluun ja raportointiin
2. Lisätään toimintayksiköiden osaamista tunnistaa oma työnsä hyvinvointivaikutusten näkökulmasta sekä veloitetaan yksiköitä tuottamaan hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja mittarit, joilla kehitystä seurataan (toimintasuunnitelma ja toimintakertomus)
3. Huomioidaan yhdyspinnoilla tapahtuvan työn ja yhteiskehittämisen merkityksen lisääntyminen sote-uudistuksen ja hyvinvointialueiden käynnistymisen myötä

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2025

Mäntyharjun hyvinvointisuunnitelmaa valtuustokaudelle 2021-2025 ovat työstäneet kunnan eri toimialat ja yksiköt sekä läheisesti kunnan toimintaan liittyvät sidosryhmät. Hyvinvointisuunnitelman painopisteet on johdettu vuosien 2017-2021 hyvinvointikertomuksen perusteella. Hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja keskeiset tavoitteet ovat:

1. PAINOPISTE: Terveellisten elämäntapojen edistäminen

- o Tavoite 1: Tarjoamme parempaa terveellisiin elintapoihin liittyvää neuvontaa ja ohjausta
- o Tavoite 2: Kuntalaisten liikunta-aktiivisuus lisääntyy

2. PAINOPISTE: Mielen hyvinvoinnin tukeminen

- o Tavoite 1: Varhaiskasvatus- ja kouluikäisten tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät
- o Tavoite 2: Kuntalaisten kokema osallisuus vahvistuu ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa elinympäristönsä asioihin
- o Tavoite 3: Kuntalaisilla on mahdollisuus asioiden hoitamiseen fyysisesti sekä verkon kautta
- o Tavoite 4: Työllisyyspalveluita on saatavilla henkilökohtaisesti ja paikallisesti
- o Tavoite 5: Tietoisuus päihteiden haittavaikutuksista lisääntyy ja päihdemyönteisyys vähenee. Liialliseen pelaamiseen liittyvät haitat vähenevät.
- o Tavoite 6: Mielen hyvinvointia tukevia palveluita ja matalan kynnyksen toimintaa on hyvin saatavilla

3. PAINOPISTE: Osallisuutta lisäävien turvallisten arkiympäristöjen luominen

- o Tavoite 1: Kunnan hallinnoimat tilat ovat turvallisempia, viihtyisämpiä ja tarkoituksenmukaisempia
- o Tavoite 2: Yleiset ulkoalueet ovat houkuttelevampia, viihtyisämpiä ja turvallisempia
- o Tavoite 3: Tilat ja muu rakennettu ympäristö mahdollistavat omaehtoisen kansalaistoiminnan lisääntymisen

Jokaiselle tavoitteelle on suunnitelmassa määriteltu joukko toimenpiteitä ja tehtäviä, joihin eri toimijat ovat halunneet kiinnittää erityistä huomiota. Toimenpiteiden toteutumisen arviointia täydennetään vielä syksyllä 2022.

5 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Päivitetään kuntastrategian valmistumisen jälkeen.

6 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Etelä-Savon alueellisessa hyvinvointikertomuksessa vuosilta 2020-2021 (Essote 2022) todetaan Mäntyharjun osalta seuraavaa:

Kuten koko maakunnan, myös Mäntyharjun, väestö vähenee tasaista tahtia ja huoltosuhde heikkenee. Mäntyharjun demografinen huoltosuhde oli vuonna 2020 94,8, mikä on maakunnan neljänneksi korkein. Verotulojen määrällä mitattuna tulotaso on edelleen ollut hieman muun maakunnan keskiarvoa alempi. Rakennetyöttömyydessä (vaikeasti työllistyvät, % 15 - 64-vuotiaista) Mäntyharju sijoittuu alueellisessa vertailussa hieman maakunnan keskiarvon alapuolelle. Vuonna 2020 prosentti oli 4,8 eli pieni nousu on tapahtunut vuodesta 2019 (4,5 %).

Lasten ja nuorten osalta positiivista kehitystä on tapahtunut päihteiden käytön osalta. Uusimmassa kouluterveyskyselyssä tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, 8. ja 9. luokan oppilaista, oli Mäntyharjulla 7,1 % oppilaista ja tämä prosentti on maakunnan alhaisin. Tupakoivien osalta 8. ja 9. luokkalaisten sijoittuvat maakunnan keskiarvon alapuolelle ja tupakoivien osuus on pienentynyt edelliseen kyselyyn verrattuna. Parannusta on hieman myös terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevissa 8. ja 9. luokkalaissa, joiden prosentti 2021 kyselyssä oli 24,4, kun se edellisessä kyselyssä oli 29,2 %. Sitä vastoin vaikeaa ahdistuneisuutta kokeneiden osuus on kasvanut 16,7 %:sta 20,2 %:iin vuoden 2021 kyselyssä 8. ja 9. luokkalaisten osalta. Luku on maakunnan toiseksi suurin. Alakouluikäisten kokemus omasta terveydestä on kouluterveyskyselyn perusteella hieman parantunut, kun taas lukioikäisillä selkeästi huonontunut. Vuoden 2019 kyselyssä lukiolaisista vain 8,3 % koki terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi, mutta 2021 prosentti oli 23,5. Myös lukioikäisten ahdistuneisuus on prosenttien perusteella kasvanut vuoden 2019 (11,7 %) tilanteesta. Vuoden 2021 kyselyssä kohtalaista ta vaikeaa ahdistuneisuutta koki 14,7 % lukiolaisista.

Maakunnallisesti tarkasteltuna väestön koulutustaso on melko matala, joskin se on hieman noussut viime vuosina. Työttömyysprosentti on ollut kunnassa kohtuullisen maltillinen, vaikka samankaltainen nousu näkyy prosenteissa vuodesta 2019 vuoteen 2020, kuten maakunnallisesti ja valtakunnallisestikin. Vaikeasti työllistyvän työikäisen väestön määrä väheni vuodesta 2016 (7,4 %) vuoteen 2019 (4,5 %), mutta on taas hieman noussut vuoteen 2020 (4,8 %). Nuorisotyöttömien osalta kehitys on samankaltainen. Nuorisotyöttömien määrä väheni vuodesta 2016 (20,3 %) vuoteen 2019 (13,2 %), mutta on kääntynyt nousuun 2020 (16,9 %).

Vanhusvoittoisen ikärakenteen on ennakoitu johtavan sosiaali- ja terveystalouden kysynnän kasvuun Mäntyharjulla. Ikääntyneiden palvelurakenteessa on siirrytty laitospainotteisuudesta kevyempiin palvelumuotoihin painottaen kotihoidon, jaksohoidon, omaishoidon ja asumispalvelujen osuutta. Mäntyharjulaista 75 vuotta täyttäneistä 89,5 % asui kotona vuonna 2020, joten maakunnallisena tavoitteena pidettyyn tavoitteeseen, jossa 94 % ikääntyneistä asuu kotona, on vielä matkaa. Mäntyharjulaista 75 vuotta täyttäneistä 52,1 % asuu yksin, mikä on korkein luku Etelä-Savon maakunnan kunnista.

- Etelä-Savon alueellinen hyvinvointisuunnitelma (valmistuu touko-kesäkuu 2022)
- Essoten alueen vammaispoliittinen ohjelma 2020-2023
- Ikäystävällinen Etelä-Savo - Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma vuoteen 2030
- Etelä-Savon Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja toimintaohjelma vuosille 2022-2023
- Mäntyharjun kulttuurihyvinvointisuunnitelma
- Mäntyharjun kulttuurikasvatussuunnitelma (valmistuu toukokuu 2022)
- Mäntyharjun varhaiskasvatussuunnitelma
- Mäntyharjun opiskelijahuoltosuunnitelma (perusopetus ja lukio)
- Kiusaamisen vastainen suunnitelma
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma
- Puhtaasti paras! Etelä-Savo Saimaan maakuntastrategia 2030
- Etelä-Savo Maakuntaohjelma 2022-2025
- Etelä-Savon perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelma 2022
- Hyvinvoiva eteläsavolainen ihminen, järjestöstrategia 2020
- Vaikuta, asukkaiden osallisuus Etelä-Savon voimavarana. Osallisuusohjelma

7 Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointisuunnitelma on toteutettu talukkoon, jossa jokaisen painopistealueen alle on lisätty 2-5 keskeistä tavoitetta. Jokaisen tavoitteen rinnalle kunnan toimialat ja läheisesti kunnan toimintaan liittyvät sidosryhmät ovat määritelleet toimenpiteitä, joihin panostamalla pyritään vaikuttamaan tavoitteen toteutumiseen.

Tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittely on haluttu saada valmiiksi ennen vuoden 2023 talouden suunnittelua, joten hyvinvointisuunnitelma on syntynyt melko lyhyessä ajassa. Tavoitteiden toteutumisen arvioinnin ja arviointimittareiden osalta suunnitelmaa täydennetään syksyllä 2022.

Ellei toimenpiteiden tai tavoitteen toteutumiseksi ole asetettu muuta mittaria, arviointi toteutetaan liikennevalomallilla seuraavasti:

- toteutunut 0-30 % (tavoitetta ei ole saavutettu) = punainen
- toteutunut 40-60 % (tavoite on saavutettu osittain) = keltainen
- toteutunut 70-100 % (tavoite on saavutettu) = vihreä

Painopistealue 1

TERVEELLISTEN ELÄMÄNTAPOJEN EDISTÄMINEN - Toimenpiteet, joilla pyrimme lisäämään hyvinvointia tukevia elämäntapoja

Tavoite	Toimenpiteet	Resurssit (vastuutaho)	Toimenpiteen toteutumisen arviointi
Tarjoamme parempaa terveellisiin elintapoihin liittyvää neuvontaa ja ohjausta	Tiivistämme elintapaohjaukseen liittyvää yhteistyötä ja tiedottamista	Essoten elintapaohjauksen asiantuntemus, opiskelijahuollon toiminta nuorten huomioimisessa (koordinoijana hyte-tiimi)	

	Ruokakasvatuksen kehittämishanke etenee suunnitellusti	Yhteistyö Itä-Suomen yliopiston ja ruokakasvatustyöryhmän kanssa (koordinoija Ruoka- ja puhtauspalvelupäällikkö)	
	Ohjataan kuntalaisia käyttämään liikuntapaikkoja	Huomioidaan ohjaus kohtaamisissa, esitteet, verkkosivut, asiointipiste (koordinoijana hyte-tiimi)	
	Edistetään monimuotoisia ruokaan liittyviä palveluita ikäihmisten yhteisöllisyyden ja toimintakyvyn tueksi	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu - Ikäruoka 2.0 -hankkeen tuottama tieto ja verkosto (koordinoijana vanhusneuvosto)	
	Tarjotaan nuorten ja nuorten aikuisten matalankynnyksen ohjausta ja neuvontaa, sekä elämänhallinnan tukemista	Ohjaamo 2.0 -hanke, yhteistyössä nuorten työpaja, etsivä nuorisotyö (nuorisopalvelut)	Palvelun käyttäjämäärä, osallistujapalaute (Sovari)
Kuntalaisten liikunta-aktiivisuus lisääntyy	Harrastaminen vapaa-ajalla lisääntyy	Kansalaisopiston kurssitarjonta (kansalaisopisto)	Opiskelijamäärä (per vuosi), hyvinvoinnin lisääntyminen (1-5), uusien asioiden ja taitojen oppiminen (1-5)
	Koululaisten aktiivisuus koulupäivän yhteydessä lisääntyy (välitunnit ja koulupäivän jälkeinen aika)	Harrastamisen suomen malli -toiminta ja kerhotoiminta. Liikuntatapahtumat Yhtenäiskoululla. Välituntilainaamo. (perusopetus)	
	Liikuntaseurojen, harrastustoiminnan toteuttajien ja kunnan yhteistyön kehittäminen	Seurat ja yhdistykset. Ulkoliikuntapaikat, Kisala (koordinoijana vapaa-aikasihteeri)	Tilojen käyttöaste

Lasten liikunta-aktiivisuuden lisääminen arjen tilanteissa ja ohjatussa toiminnassa	Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta (varhaiskasvatus)	Vuosittain tehtävä kysely
Urheiluakatemia -toiminta sovittaa yhteen kilpaurheilua harrastavien nuorten opiskelua ja kilpaurheilua	Etelä-Savon liikunta ry, Mäntyharjun lukio ja perusopetus (rehtorit)	Sitoutuneisuus toimintaan
Nuorisopalveluiden järjestämä maksuton vapaa-ajan liikuntatoiminta	Nuorisopalvelut, helluntaiseurakunta, vapaa-aikasihteeri (nuorisopalvelut)	Toteutuneet tapahtumakerrat, osallistujamäärät
Tarjotaan kaikille avoimia ja maksuttomia liikuntavuoroja	Kisala ja ulkoliikuntapaikat (vapaa-aikasihteeri)	Kävijämäärä
Tuetaan lasten, nuorten ja ikäihmisten liikuntaa tarjoamalla liikuntapaikat käyttöön maksuttomasti ja tuetaan avustuksilla edellä mainittujen ryhmien ohjattua toimintaa	Liikuntapaikat, liikunta-avustukset (vapaa-aikasihteeri)	Jaetut maksuttomat liikuntavuorot ja liikunta-avustukset

Painopistealue 2

MIELLEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN - Vahvistamme kykyjä, ominaisuuksia ja taitoja, jotka auttavat selviytymään haasteista huolimatta (resilienssi)

Tavoite	Toimenpiteet	Resurssit (vastuutaho)	Toimenpiteen toteutumisen arviointi
Varhaiskasvatus- ja kouluikäisten tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät	Koko varhaiskasvatuksen henkilökunta on koulutettu Miniverso -toimintamalliin	(varhaiskasvatus)	Toteutuminen
	Tunteet hukassa toimintamalli	(varhaiskasvatus)	Toimintamalli käytössä
	Tunne- ja vuorovaikutus -taitojen opiskelu on osa yhtenäiskoulun kasvatustyötä	Askeleittain-, Kiva-koulu- ja Lions quest -toimintamallit. (perusopetus)	Toimintamallien mukaisen toiminnan toteutuminen (yhteenvedo)

	Hyvinvoinnin vuosikellon käyttöönotto	Tilattu koulutus. (perusopetus)	Toteutuminen
Kuntalaisten kokema osallisuus vahvistuu ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa elinympäristönsä asioihin	Ryhmyttämistoiminta perusopetuksessa ja lukiossa	(nuorisopalvelut)	
	Koulun ja vanhempainyhdistyksen yhteistyön tiivistäminen	Vanhempainyhdistys. (perusopetus)	
	Yhteisöllisen oppilashuollon vahvistaminen	(opiskelijahuollon ohjausryhmä)	
	Oppilaskunnan järjestämät toiminnot	(perusopetus, lukio)	Toteutuminen
	Kirjasto koko kansan olohuoneena	Kirjaston tapahtumat ja palvelut (kirjasto)	Tapahtumien määrä (per vuosi), kirjaston fyysisten ja verkkokäyntien määrä (per vuosi), kirjastopalvelujen hyöty asiakkaalle (1-5)
	Varaamme osan kulttuuripalveluihin käytettävistä rahoista osallistuvaan budjettiin, jotta kuntalaiset voivat osallistua paikallisten kulttuuripalvelujen ja elinympäristönsä viihtyvyyden kehittämiseen	Kunnan toimialat (kulttuurituottaja)	Osallistuvaan budjettiin käytettävä summa
	Järjestämme kuntalaisille kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuuksia palveluihin ja elinympäristöön liittyvien päätösten valmistelussa	Hyte -tiimi osallisuuden edistäjänä (hyte-tiimi)	Päätösten valmisteluun liittyvien kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen
Kuntalaisilla on mahdollisuus asioiden hoitamiseen fyysisesti sekä verkon kautta	Asiointiliikenteen jatkuvuuden turvaaminen	(hallintopalvelut)	Toteutuminen

	Kunta on mukana sähköisten yhteyksien kehittämishankkeissa	Hankeyhteistyö (hallintopalvelut)	
	Sähköisten palvelujen kehittäminen (sähköiset lomakkeet, ilmoitukset jne.)	Kunnan toimialat. (hallintopalvelut)	
	Asiointipiste tarjoaa neuvontaa ja opastusta viranomaisasiointiin	Asiointipiste kirjastossa. (kirjasto)	
	Tarjoamme kuntalaiskyselyihin sähköisen osallistumisen lisäksi myös muita osallistumismahdollisuuksia (esim. paperilomake)	Kunnan toimialat. (hallintopalvelut)	
Työllisyyspalveluita on saatavilla henkilökohtaisesti ja paikallisesti	Paikallisen, henkilökohtaisen palvelumallin kehittäminen työllisyyspalveluissa	Työllisyyden kuntakokeilu (työllisyyskoordinaattori)	
	Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen turvaaminen lähipalveluna	Kunnan yleinen edunvalvonta (kunnanjohtaja, hallinto- ja talousjohtaja)	
Tietoisuus päihteiden haittavaikutuksista lisääntyy ja päihdemyönteisyys vähenee. Liialliseen pelaamiseen liittyvät haitat vähenevät.	Tarjoamme tietoa riippuvuudesta ja avun saamisesta	Ehyt ry. webinaarit, tilatut luennoitsijat (ehkäisevän toiminnan työryhmä, hyvinvointikoordinaattori)	Järjestetyt tilaisuudet
	Peli- ja päihdekasvatussuunnitelman luominen	(hyte-tiimi, yhtenäiskoulun työryhmä)	Suunnitelman käyttöönoton toteutuminen
	Päihdepysäkki -toiminta Yhtenäiskoululla	Raide ry (nuorisopalvelut)	Toteutuminen

Mielen hyvinvointia tukevia palveluita ja matalan kynnyksen toimintaa on hyvin saatavilla	Monipuolisten ja rikkaiden lukukokemusten tarjoaminen	Kirjaston kokoelmat ja palvelut (kirjasto)	Kokoelman laajuus (per vuosi), uuden aineiston määrä (per vuosi), palveluiden monipuolisuus (1-5)
	Yhteisöllisten tapahtumiin ja niiden tuottamiseen osallistuminen	Kansalaisopiston tuottamat tapahtumat ja näyttelyt (kansalaisopisto)	Kurssien määrä (per vuosi), tapahtumien määrä (per vuosi), tapahtumiin osallistuneiden määrä (per vuosi), hyvinvoinnin lisääntyminen (1-5)
	Tutortoiminnan kehittäminen lukiossa	Yhessä eteenpäin - hanke (lukio)	Tyytyväisyyskysely
	Teemme etsivää kulttuurityötä ja tarjoamme mahdollisuuksia kokea kulttuuria maksuttomasti tai edullisesti	(kulttuurituottaja)	Osallistujamäärä, tavoitettujen henkilöiden määrä (etsivä kulttuurityö)
	Perheiden kohtaamispaikka Puuhalan toiminnan ylläpitäminen ja kehittäminen	Ohjaajayhteistyö kunnan, Essoten ja seurakunnan kanssa, Kisalan toimitila (hyte -tiimi)	Toiminnan toteutuminen

Painopistealue 3

OSALLISUUTTA LISÄÄVIEN TURVALLISTEN ARKIYMPÄRISTÖJEN LUOMINEN - Varmistetaan, että rakennetut toimintaympäristöt ovat tarkoituksenmukaisia ja antavat monipuolisesti käyttömahdollisuuksia työlle, yhdessäololle, omaehtoiselle harrastamiselle ja kansalaistominnalle

Tavoite	Toimenpiteet	Resurssit (vastuutaho)	Toimenpiteen toteutumisen arviointi
Kunnan hallinnoimat tilat ovat turvallisempia, viihtyisämpiä, tarkoituksenmukaisempia, esteettömämpiä ja saavutettavampia	Rakennusautomaatiota ja olosuhdemittauksia kehitetään	(tekniset palvelut)	
	Kiinteistöstrategian päivitys ja toimeenpano, säilytetään vain tarkoituksen mukaiset kohteet	(tekniset palvelut)	

Yleiset ulkoalueet ovat houkuttelevampia, viihtyisämpiä ja turvallisempia	Tarvekartoitus ikäihmisten ulkoilun edistämiseen, tehostetun talvikunnossapidon väylä	(tekniset palvelut)	
	Talviajan ulkoilumahdollisuudet (myös ilman suksia ja luistimia)	(tekniset palvelut)	
	Kysely ulkoalueiden siisteyden parantamiseen tarvittavista toimenpiteistä	(tekniset palvelut)	
	Kartoitetaan polkupyörähuoltotolppien tarve	(tekniset palvelut)	
Tilat ja muu rakennettu ympäristö mahdollistavat omaehtoisen kansalaistoiminnan lisääntymisen	Kehitetään osallistavaa budjetointia (tekninen toimiala)	Huomioidaan talousarviossa (tekniset palvelut)	

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden strategista suunnittelua: 06.06.2022

8 Suunnitelman laatijat

Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2021-2025 on valmisteltu keväällä 2022 useissa eri työpajoissa, joihin on osallistunut kunnan viranhaltijoita ja työntekijöitä sekä Essoten, seurakuntien, vaikuttamistoimielinten ja eri yhdistysten jäseniä tai työntekijöitä.

Hyvinvointisuunnitelman luomiseksi kunnan eri toimintayksiköt ovat suunnitelleet omia toimenpiteitään, joilla pyritään osaltaan vastaamaan hyvinvointikertomuksessa havaittuihin hyvinvointihaasteisiin ja niiden pohjalta asetettuihin tavoitteisiin. Työpajoja on pidetty seuraavasti:

- 14.3. Johtotiimi
- 15.3. Kulttuuri/Vapaa-aika/Nuoriso/Kirjasto/Kansalaisopisto
- 17.3. Ehkäisevän toiminnan työryhmä
- 29.3. Vanhusneuvosto (vammaisneuvoston ja nuorisovaltuuston edustajat ovat olleet kutsuttuina muissa työpajoihin)
- 31.3. Essote perhepalvelutiimi
- 1.4. Lukio
- 8.4. Tekniset palvelut
- 12.4. Varhaiskasvatus
- 13.4. Yhtenäiskoulu
- 21.4. Sivistyslautakunta
- 27.4. Hallintopalvelut
- 4.5. Hyvinvoinnin edistämisen verkosto (laaja verkosto, jossa mukana luottamushenkilöitä, vaikuttajatoimielinten edustajat, yhdistystoimijoita, kunnan viranhaltijoita ja työntekijöitä jne.)

Hyvinvointisuunnitelman kokoajana on toiminut hyvinvointikoordinaattori.

9 Suunnitelman hyväksyminen

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden strategista suunnittelua: 06.06.2022